

STEIN PÅ STEIN

TEKSTBOK

Norsk og samfunnskunnskap for
voksne innvandrere

ELISABETH ELLINGSEN • KIRSTI MAC DONALD

Jordbruk og skogbruk

Fiskeoppdrett

Kartet viser hvor det er konsentrasjoner av anlegg, men det viser ikke alle. Størrelsen på sirklene antyder antall anlegg.

STEIN PÅ STEIN er et læreverk for voksne som lærer norsk. Det er tilrettelagt for undervisning etter siste revisjon av *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*, spor 2 og 3, og er tilpasset undervisningen på nivå B1.

Stein på stein passer for kursdeltakere som har gjennomgått *På vei* eller et annet begynnerverk som dekker opplæringen på nivå A1 og A2. Forfatterne har også utgitt *Her på berget* for nivå B2.

Målet med læreverket *Stein på stein* er å utvide kursdeltakernes kjennskap til norsk språk og norske samfunnsforhold. Ved hjelp av varierte tekster og mange ulike oppgaver skal deltakerne arbeide med temaer som øker kunnskapene om det norske samfunnet og samtidig gir større språklig sikkerhet.

Stein på stein har en oversiktlig oppbygning og jevn progresjon slik at det skal være lett å bruke både for kursdeltakere og lærere.

Læreverket består av tekstbok, arbeidsbok, ordlister, elev-cd, lærer-cd og et innholdsrikt nettsted med stoff for både læreren og kursdeltakerne:

Tekstboka

Hvert kapittel åpner med å fortelle hva som er emner/kompetansemål i kapitlet. Tekstboka tar opp emnene som læreplanen setter som mål for nivå B1, og den inneholder tekster fra ulike sjangrer, for eksempel dialoger, fortellende tekster,

faktaorienterte tekster, avisartikler og nettdebatter. Skjønnlitterære smakebiter og illustrasjoner som passer til emnene, er også lagt inn. Boka inneholder dessuten forslag til diskusjoner og ulike aktiviteter i klassen.

Alle kapitlene inneholder presentasjoner av grammatiske emner og oppsummeringer av nyttige ord og begreper. Vanskelighetsgraden øker utover i boka, slik at de siste kapitlene er en god del vanskeligere enn de første.

En **minigrammatikk** bak i boka gir en samlet oversikt over de grunnleggende grammatiske bøyingsmønstrene.

Bakerst i tekstboka er det to ordlister: **Ordliste til kapitlene** gir forklaringer på ord og uttrykk i hvert kapittel. **Alfabetisk ordliste** gir en alfabetisk oversikt over ordene og en henvisning til hvor forklaringen og bøyningen står.

Ordlister

Til tekstboka finnes det separate ordlister på en rekke språk, se **cdu.no** for mer informasjon.

Arbeidsboka

Arbeidsboka følger tekstboka og inneholder varierte oppgavetyper for videre arbeid med vokabular og grammatikk. Kapitlene inneholder også strukturøvinger og mange lytteoppgaver. Alle kapitlene i arbeidsboka slutter med en oppsummeringsoppgave for å sjekke om kursdeltakerne har fått med seg de nye momentene i kapitlet.

Elev-cd-er

Elev-cd-ene inneholder tekster fra tekstboka. Disse cd-ene vil være til stor hjelp for kursdeltakeren når det gjelder å øve seg i å forstå norsk tale, og når det gjelder uttale. Tekstene er lest inn med normalisert uttale. Østnorsk dominerer, men det er også flere tekster som er innlest av personer med talebakgrunn fra andre deler av landet.

Lærer-cd-er

Lærer-cd-ene inneholder struktur- og lytteøvelsene fra arbeidsboka og tekster lest inn på ulike dialekter. Tekstene til lytteprøvene finnes i **Stein på stein Lærerressurs**.

Nettsted: steinpastein.cappelendamm.no

Nettstedet inneholder ressurser for både kursdeltakere og lærere. For deltakerne er det varierte og interaktive oppgaver til hvert kapittel. Her kan de arbeide videre med grammatikken og ordforrådet fra kapittelet. Flere av øvelsene gir kursdeltakerne anledning til lyttetrening på egen hånd.

Lærerressursen på nettstedet inneholder variert tilleggssstoff. Den nye grammatikken i hvert kapittel er fyldig kommentert, og det er lagt inn kommentarer og mange typer ekstraoppgaver til bruk i undervisningen. Her finner læreren også prøver som kan brukes etter hvert 3. kapittel i lærebooka. Lærerressursen inneholder også en fasit til oppgavene i arbeidsboka og tekstene til lytteøvelsene i arbeidsboka. Her er også tekstbok

og arbeidsbok tilgjengelig som tavlebøker (les mer på www.tavlebok.no).

Denne utgaven er en grundig revisjon. Ønsker og kommentarer fra lærere over hele landet har bidratt til endringene, og vi takker fagkonsulentene som har bidratt med gode ideer og verdifulle kommentarer underveis.

Elisabeth Ellingsen

Kirsti Mac Donald

Innhold

NIVÅ B1

Side	Tekst	Domene	Grammatikk	Fakta
9	Eit ord			
10	1 Erfaringer og planer	<i>Arbeidsliv/opplæring:</i>	Bøyning av verb:	Godkjenning av
11	Sonia	Arbeidserfaring.	infinitiv, presens,	utdanning fra andre
12	Jan	Utdanning fra utlandet.	preteritum, presens	land.
13	Ella	Framtidsplaner.	perfektum, presens	
13	Amir	Etablering av egen bedrift.	futurum.	
14	Linn		Pronomen.	
16	<i>Startet som vaskehjelp – endte som butikksjef</i>		Refleksive verb.	
17	Nyttige ord			
19	2 Samliv og ekteskap	<i>Personlig/offentlig:</i>	Possessiver	Samboerskap.
20	Hos frisøren	Familieliv før og nå.	(eiendomsord).	Ekteskap.
22	Bestefar forteller	Ekteskap og skilsmisse.		Skilsmisse.
24	<i>Ensomhet</i>	Forelskelse.		Yrkesaktivitet.
24	<i>På aldershjemmet</i>	Barndom og barne-		
25	<i>Trenger barn smarttelefon?</i>	oppdragelse.		
26	Jørgen + Stine er sant			
26	<i>Kortdikt</i>			
27	<i>Ekteskapet</i>			
28	<i>Norske barn legger seg klokka sju</i>			
30	Hva bør barn lære?			
31	Nyttige ord			
33	3 Bolig, økonomi og miljø	<i>Personlig/offentlig:</i>	Bøyning av adjektiv:	Utgifter til forbruk.
34	Det har vi ikke råd til!	Personlig økonomi.	bestemt og ubestemt	
35	På boligjakt	Boforhold og boutgifter.	form, entall og flertall.	
38	Lev billig og ta vare på miljøet!	Kjøpe bolig.		
39	Nyttige ord	Miljøspørsmål.		
41	4 Mat og helse	<i>Personlig/offentlig:</i>	Bøyning av adjektiv:	
42	Matpakke eller varm lunsj?	Sunn og usunn mat.	komparativ og	
43	<i>Maten på 60-tallet</i>	God og dårlig helse.	superlativ.	
44	Kom deg opp av sofaen!		Verb: imperativ.	
45	<i>Fokus på minoritetshelse</i>			
46	Nyttige ord			
48	5 Innvandring og utvandring	<i>Offentlig/arbeidsliv:</i>	Bøyning av substantiv.	Forhold som kan gi
49	Er du ny her?	Innvandring.	Helsetninger.	oppholdstillatelse.

Side	Tekst	Domene	Grammatikk	Fakta
50	Befolkningen i Norge	Utvandring.	Det-setninger.	Familiejenforening.
51	Nyere innvandring	Oppholds- og arbeids-		
52	<i>Avhengig av utenlandsk arbeidskraft</i>	tillatelse.		
53	EU og EØS			
54	Utvandringen fra Norge			
56	Litteratur om å være emigrant/immigrant			
56	<i>Peder Seier</i>			
57	<i>Pakkis</i>			
58	Nyttige ord			
60	6 Kultur og tradisjoner	<i>Offentlig/opplæring:</i>	Stedsadverb.	
61	Hva er kultur?	Tradisjoner og kultur.	Passiv med <i>bli</i> .	
62	Ulike tradisjoner	Folkediktning og		
64	Noen kjente nordmenn	folketro.		
64	Roald Amundsen	Kjente nordmenn.		
65	Gro Harlem Brundtland	Eventyr.		
66	Grete Waitz			
67	<i>Er den norske idrettsmodellen for snill?</i>			
68	Typisk norsk?			
68	Det var en gang – om folketro og eventyr			
71	<i>Askeladden som kappåt med trollet</i>			
73	Nyttige ord			
74	7 Skole og utdanning	<i>Alle domener:</i>	Adjektiv brukt som	Barnehage.
75	Hva slags skole vil vi ha?	Utdanningssystemet i	substantiv.	Grunnskole.
78	Hva er en god skole?	Norge.	Leddsetninger med	Videregående skole.
79	<i>Meninger om skolen</i>	Fag i skolen.	<i>at</i> og <i>om</i> .	Generell studie-
80	Fra barnehage til universitet	Voksenopplæring og	Adverbiale ledd-	kompetanse.
81	Generell studiekompetanse og realkompetanse	realkompetanse.	setninger.	Realkompetanse.
81	Studieretninger i vgs	Kjønnsroller.		Utdanningsprogram.
82	<i>Mislykket satsing</i>			
83	Det er aldri for sent!			
84	<i>Fra Naiv. Super</i>			
87	Nyttige ord			
88	8 Ut i arbeid	<i>Alle domener:</i>	Som-setninger.	Arbeidsmiljøloven.
89	Ny jobb	Jobbsøking.	Utbryting.	Fagforeninger.
90	Marte søker jobb	CV og intervju.	Spørrende leddsetninger.	Skatt.

Side	Tekst	Domene	Grammatikk	Fakta
91	Utlysning	Fagutdanning.		
92	En telefonsamtale	Nettverk.		
92	Likestilling i arbeidslivet	Likestilling.		
93	Martes søknad	Uformelle regler.		
94	CV	Arbeidsmiljøloven.		
95	Jobbintervjuet			
97	<i>Innvandrere ikke vant til å skryte</i>			
98	Hvordan finne jobb?			
99	<i>Nettverk</i>			
100	Skatt			
101	Nyttige ord			
102	9 Medier	<i>Personlig/offentlig:</i>	Tellelige og utellelige	
103	Ytringsfrihet og personvern	Medienes rolle.	substantiv.	
103	PFU	Kildekritikk.	Mengdeord.	
104	Nyheter og informasjon	Ytringsfrihet.		
105	På nett	Personvern.		
105	<i>Kjære Facebook</i>	Opphavsrett.		
105	<i>Ikke begrensn ytringsfriheten!</i>	Eventyr.		
106	<i>Dømt for sjikane på nettet</i>			
108	<i>Fjæra som ble til fem høns</i>			
110	Nyttige ord			
111	10 Norge i gamle dager	<i>Offentlig:</i>	Verb: infinitiv med og	Utviklingen fra
112	Hva levde de av?	Næringsveier.	uten å.	1875 til 2011.
113	Livet på landet	Arbeidsliv.		
114	Livet i byen	Sosiale forhold.		
117	To historier fra gamle dager	Kjønnsroller.		
120	Nyttige ord			
122	11 Norge i oljealderen	<i>Offentlig/arbeidsliv:</i>	S-passiv.	Inntektene fra
123	Natur eller olje?	Næringsliv i dag.	Sammensatte konjunk-	oljen.
124	Det store oljeeventyret	Økonomi.	sjoner.	
126	<i>Norges mest lønnsomme innvandrere</i>	Miljøvern.		
126	Baksiden av medaljen	Forurensing.		
127	FNs klimapanel			
129	Nyttige ord			
130	12 Velferdsstaten	<i>Personlig/offentlig:</i>	Sammensatte substantiv.	Noen støtte-
131	Trygghet for alle	Foreldrepermisjon.		ordninger.

Side	Tekst	Domene	Grammatikk	Fakta
133	Hva skal velferdsstaten gjøre?	Velferdsstaten.		
134	Barn og foreldre			
136	<i>Dele på byrdene</i>			
137	Nyttige ord			
138	13 Noen glimt fra Norges historie	<i>Offentlig:</i>	Hjelpeverb i preteritum.	Norsk språk.
139	Vikingene	Noen sentrale hendelser i norsk historie.		FN.
140	Olav Tryggvason	Språksituasjonen i Norge.		NATO.
141	Union med Danmark	Internasjonalt samarbeid.		EU.
141	Union med Sverige			
144	Norge i krig			
144	<i>17. mai 1940</i>			
147	Nyttige ord			
148	14 Menneskerettigheter	<i>Personlig/offentlig:</i>	Tekstbinding: setninger med <i>derfor</i> , <i>fordi</i> , <i>likevel</i> , <i>selv om</i> . Noen kommaregler.	Vold og overgrep. Medlemmer i tros- og livssynssamfunn. FNs verdenserklæring om menneskerettigheter.
149	Hva er menneskerettigheter?	Menneskerettigheter.		
151	Likestilling og likeverd	Likestilling og likeverd.		
151	<i>Jeg er redd når jeg går her alene</i>	Religioner og trosfrihet.		
152	<i>Barnevernet må tidligere på banen</i>			
152	<i>Lever i skjul</i>			
153	Trosfrihet			
155	Rett og galt			
156	Henrik Ibsen og <i>Et dukkehjem</i>			
159	Nyttige ord			
162	Minigrammatikk			
162	Substantiv			
165	Adjektiv			
169	Verb			
173	Pronomen			
173	Possessiver			
174	Demonstrativer			
174	Kvantorer			
174	Preposisjoner			
175	Spørreord			
175	Setninger og setningsstruktur			
178	Ordliste med forklaringer			
192	Alfabetisk ordliste			
199	Illustrasjoner			

NIVÅ B1

EIT ORD

Eit ord
- ein stein
i ei kald elv.
Ein stein til -
Eg må ha fleire steinar
skal eg koma over.

Olav H. Hauge

KAPITTEL 1 Erfaringer og planer

EMNER

- arbeidserfaring
- utdanning fra utlandet
- planer for framtida
- etablering av egen bedrift

GRAMMATIKK

- verb: fortid, nåtid og framtid
- pronomen
- refleksive verb

Hva har du mest lyst til å gjøre nå?
Hva har du tenkt å gjøre nå?
Hva foretrekker du å ...?
Hva slags jobb vil du helst ha?
Hva slags jobb ser du for deg?
Hva driver du med?

Jeg gleder meg til å ...
Jeg har lyst til å ...
Jeg har planer om å ...
Jeg er fornøyd med ...
Jeg har tenkt å ...
Jeg drømmer om å ...

Sonia

12

Karine: Hva gjør du nå, Sonia?

Sonia: Jeg er hjemmeværende. Vi har en sønn på under ett år og ei datter som skal begynne i barnehagen nå, og jeg vil være hjemme og ta meg av dem. Det er viktig for meg.

Karine: Har du jobbet utenfor hjemmet før?

Sonia: Jeg jobbet i en barnehage før jeg giftet meg, og før jeg kom hit til landet.

Karine: Har du tenkt å gå ut i jobb senere?

Sonia: Det tror jeg nok. Jeg kan få en deltidsjobb som assistent i en barnehage nå, hvis jeg vil. Men jeg foretrekker å være hjemme i noen år til. Når barna blir større, kommer jeg nok til å søke jobb.

??????

- Hva gjør Sonia?
- Hvorfor ønsker hun å være hjemme?
- Hva slags jobb har hun hatt før? Når var det?
- Hva slags jobb kan hun få nå? Vil hun ta jobben?
- Hva har hun tenkt å gjøre i tida som kommer?

Sonia er hjemmeværende.

Jan har jobbet som ingeniør.

Jan

13

Petter: Hva driver du med for tida, Jan?

Jan: Jeg har vært arbeidsledig de siste månedene, men i neste uke skal jeg begynne som sjåfør i et stort firma. Det gleder jeg meg til.

Petter: Hva slags jobber har du hatt før?

Jan: Jeg er ingeniør og jobbet som ingeniør i Polen før jeg kom til Norge. Da jeg kom hit til landet, fikk jeg jobb på en stor byggeplass. Men etter en stund fikk firmaet mindre å gjøre, og de måtte si opp mange.

Petter: Så du mistet jobben?

Jan: Ja, dessverre. Heldigvis fikk jeg en vikarjobb på et lager. Men for noen måneder siden var det slutt på vikariatet, og siden har jeg gått på forskjellige kurs og søkt jobber.

Petter: Hva slags jobb vil du helst ha?

Jan: Jeg håper at jeg snart får godkjent ingeniørutdanningen min. Det er behov for ingeniører her i landet. Men det tar lang tid å ordne med godkjenning av utdanningen. Foreløpig er jeg glad for å ha fått jobb igjen. Det er en ganske selvstendig jobb, og lønna er jeg også fornøyd med.

??????

- Hvor lenge har Jan vært arbeidsledig?
- Hva slags jobber har han hatt her i landet?
- Hva gjorde han før han kom hit?
- Hva slags jobb har han fått nå? Hva liker han ved den jobben?

Intervjuer: Hva driver du med, Ella?

Ella: Jeg gjør mange forskjellige ting. Om formiddagen går jeg på norskkurs, og så jobber jeg i butikk tre kvelder i uka. En kveld i uka går jeg på engelskkurs. Jeg har tenkt å begynne å studere, men først må jeg lære mer norsk og engelsk.

Intervjuer: Hva har du tenkt å studere?

Ella: Tidligere har jeg studert matematikk og kjemi. Nå har jeg lyst til å studere oljeteknologi. Jeg vil gjerne ha en jobb i oljeindustrien. Det er drømmejobben min.

Intervjuer: Hvorfor det?

Ella: Det virker spennende. Jeg kan få jobb i mange land, og lønna er jo god i oljebransjen. God inntekt er viktig for meg.

Intervjuer: Lykke til!

Ella: Takk for det!

Amir

15

Anne-Britt: Hei, Amir! Hva holder du på med for tida? Går det bra med deg?

Amir: Hei! Ja, nå kan du gratulere meg. Endelig har jeg fått jobb som lege. Jeg begynte i jobb på sykehjemmet for to uker siden.

Anne-Britt: Så flott! Det var jammen på tide. Du var jo ferdig utdannet lege før du kom hit til landet.

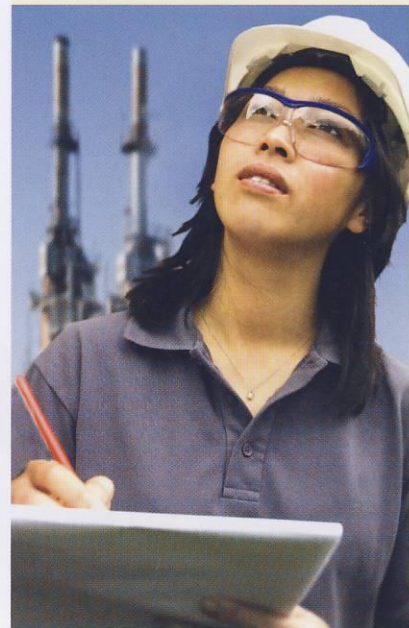
Amir: Ja, det har vært en lang vei. Jeg har ikke tall på alle kurs og eksamener jeg har tatt etter at jeg kom hit.

Anne-Britt: Men du jobbet jo på sykehjemmet før også?

Amir: Ja, jeg jobbet som pleieassistent mens jeg gikk på norskkurs og tok tilleggskurs i medisin. Det var fint, det. Jeg likte meg godt og lærte veldig mye. Men det er klart at jeg har lyst til å bruke legeutdanningen min.

Anne-Britt: Jeg er glad for å høre at det har ordnet seg nå. Gratulerer så mye!

Amir: Tusen takk.

Ella ønsker seg en jobb i oljeindustrien.

Amir jobber på sykehjem.

Lærer: Hva slags planer har du, Linn?

Linn: Drømmen min er å starte et spisested. Jeg har jobbet på mange restauranter og kafeer, så jeg har lang erfaring.

Lærer: Hvorfor vil du starte for deg selv?

Linn: Jeg har lyst på nye utfordringer. Jeg har mange gode ideer som jeg gjerne vil prøve å gjøre noe med, og det er morsommere å jobbe for seg selv enn for andre.

Lærer: Hva slags spisested har du tenkt deg?

Linn: Jeg har tenkt meg et typisk lunsjsted. Stadig flere går på kafé i lunsjpausen, og jeg vil gi dem noe nytt.

Lærer: Hva da?

Linn: Jeg vil spesialisere meg på supper. Tenk deg: suppe fra mange kanter av verden – og hjemmebakket grovt brød til.

Lærer: Det virker spennende.

Linn: Ja, jeg håper jeg klarer det. Jeg går på kurs nå for å lære hva jeg må gjøre hvis jeg vil starte for meg selv.

Lærer: Det er vel ikke lett?

Linn: Nei, det ser komplisert ut. Jeg må virkelig konsentrere meg for å følge med. Akkurat nå lærer vi om skattereglene. Det er så mange lover og regler man må kjenne til. Men jeg skal klare det! Jeg har bare meg selv å tenke på, så jeg kan jobbe hardt.

Lærer: Lykke til!

Linn: Takk skal du ha.

?????

- Hva driver du med nå?
- Har du vært hjemmeværende?
- Hva gjorde du før du kom hit?
- Hva har du gjort her i landet?
- Har du søkt om å få godkjent utdanning fra et annet land?
- Hva har du planer om å gjøre etter norskkurset?
- Hva håper du å gjøre om ti år?

Linn har lyst til å starte for seg selv.

Utlendinger etablerer nye restauranter

Gründere med utenlandsk bakgrunn står nå for over halvparten av alle restaurantetableringene her i landet.

TEMA

1/2 million nordmenn drømmer om å starte egen bedrift

Men bare en tidel av dem har konkrete planer.

1 av 20 innvandrere har egen bedrift

I Norge driver nesten 1 av 20 innvandrere et personlig eid foretak.

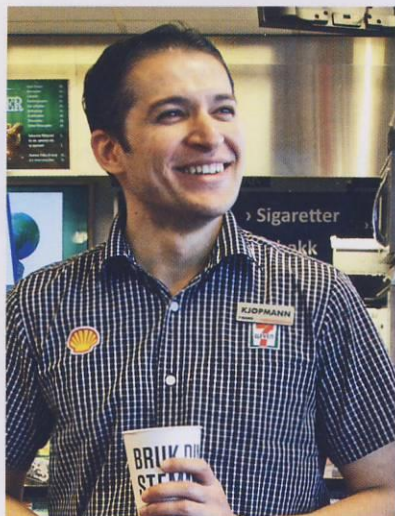
NYHET

Gründerkurs med suksess

I Vestfold-kommunene lager stadig flere innvandrere sin egen arbeidsplass. Flyktninger og innvandrere får tilbud om etablererkurs tidlig i norskopplæringen.

TIPS!

altinn.no
gir informasjon
om å starte og drive
egen bedrift

For fem år siden flyktet Ahmed Saleem fra krigstilstander i Irak. Nå er han butikksjef og eier av en 7-Eleven-butikk og bensinstasjon i Trondheim.

Saleem startet karrien med å vaske bensinpumper og sette varer i hyllene i butikken.

– Å vaske bensinpumper er ikke gøy, men det ga meg viktige erfaringer, sier Saleem.

Startet som vaskehjelp – endte som butikksjef

Han sto på i jobben, og han fikk ofte skryt av de andre ansatte.

– I Irak gir man ikke så mye ros. Jeg lurte på om de tullet med meg når de stadig sa *flink, flink*, sier han og ler. Sjefen hans la merke til den arbeidsomme flyktningen, og Saleem fikk stadig mer ansvarsfulle jobber. Da butikkeieren trengte en ny butikksjef, fikk Saleem tilbudet. Han tenkte at han kunne jobbe i et år og spare penger, slik at han kunne begynne å studere etterpå. Men året etter trengte eieren en som kunne overta hele driften som franchisetaker, og han oppfordret Saleem til å søke. På den måten ble Saleem eier av egen bedrift.

– Jeg var veldig skeptisk. Å drive egen bedrift krever masse papirarbeid, og det var mengder av regler og lover jeg måtte sette meg inn i. Jeg har ansvar for økonomi, for de ansatte og for sikkerhet. Kort sagt: masse stress.

Men Saleem bestemte seg for å satse for fullt. Lange arbeidsdager og lysten til å lære har gitt suksess. Etter at han overtok, har både antall kunder og omsetningen økt.

– Man må lære språket, og man må ha et mål med livet. Du må stå på og satse på det du gjør, sier Ahmed Saleem.

(Kilde: Aftenposten)

NYTTIGE ORD

Å være **hjemmeværende** vil si å arbeide hjemme hos seg selv med å passe barn og stelle hus.

Lønn er pengene man får fra arbeidsgiveren når man jobber.

Inntekt er pengene man tjener.

Alle som har inntekt, må betale **skatt** til staten og kommunen. Arbeidsgiveren trekker skatten fra lønna.

Å arbeide **deltid** betyr å jobbe mindre enn 100 %.

Å jobbe **heltid** eller **full tid** er å jobbe 100 %, vanligvis 37,5 timer per uke.

En **vikar** jobber i stedet for en annen, for eksempel mens han eller hun har foreldrepermisjon.

Et **vikariat** er en midlertidig jobb som vikar for en annen.

Arbeidsledig eller **arbeidsløs** er man når man ikke får jobb selv om man søker.

En **gründer** er en som starter egen bedrift.

En **bedrift** er et firma.

Å **ha ansvar for** å gjøre noe vil si at man *må* ordne noe, det er en plikt man har.

FAKTA

Godkjenning av utdanning fra andre land

Når du kommer til Norge med utdanning fra et annet land, kan du søke om å få godkjent utdanningen her i landet. Det er ulike kontorer som har ansvar for ulike utdanninger.

Hvis du har utdanning på lavere nivå enn universitet og høyskole, kan du kontakte **Statens utdanningskontor** i fylket der du bor.

Helsepersonell som leger, sykepleiere, tannleger og farmasøyer kan kontakte **Statens autorisasjonskontor for helsepersonell**, SAK.no.

NOKUT har ansvar for generell godkjenning av høyere utdanning, det vil si utdanning på universitet og høyskole. På nokut.no kan du også finne generell informasjon om godkjenningsregler.

I **Statens lånekasse for utdanning**, lanekassen.no, kan du få vite om utdanningen din gir rett til lån og stipend til videre utdanning.

GRAMMATIKK

Verb

Infinitiv	å jobbe	å studere
Presens	Jeg jobber .	Hun studerer .
Preteritum	Jeg jobbet .	Hun studerte .
Presens perfektum	Jeg har jobbet .	Hun har studert .
Presens futurum	Jeg skal jobbe .	Hun skal studere .

Se også arbeidsboka side

17

Pronomen

Subjektform	Objektform	Refleksiv form
Jeg er frisk.	Blir du med meg på tur?	Jeg holder meg her.
Du er sliten.	Skal jeg bli med deg ?	Du må holde deg i form.
Han trenger hjelp.	Kan du hjelpe ham/han ?	Han må barbere seg .
Hun jobber.	Kan du snakke med henne ?	Hun vil spesialisere seg .
Vi kommer nå.	Ringer du til oss ?	Vi koser oss .
Dere er flinke.	Jeg er stolt av dere .	Dere må skynde dere !
De er ute.	Vi leter etter dem .	De skal snart gifte seg .

Se også arbeidsboka side

13

Nå skal vi kose oss.

KAPITTEL 2

Samliv og ekteskap

EMNER

- familieliv før og nå
- ekteskap og skilsmisse
- barndom, forelskelse og voksenliv
- barneoppdragelse

GRAMMATIKK

- possessiver (eiendomsord)

Hos frisøren

17

- Frisøren: Ja, nå er det din tur. Sett deg her.
- Mona Ekmo: Takk, takk.
- Frisøren: Hvordan vil du ha håret ditt i dag?
- Mona Ekmo: Som søsteren min.
- Frisøren: Og hvordan har hun det?
- Mona Ekmo: Bare bra.
- Frisøren: Hva ...?
- Mona Ekmo: Nei, jeg bare tuller. Du kan klippe det ganske kort. Det er altfor langt nå.
- Frisøren: Jeg hører at barnebarnet ditt skal gifte seg?

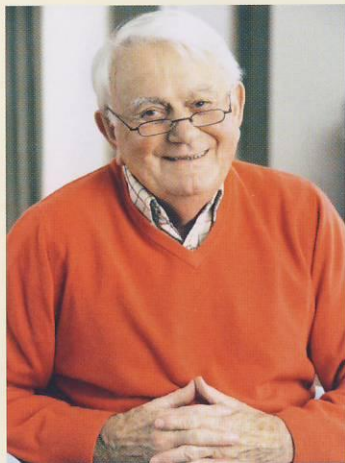
- Mona Ekmo: Ja, Jørgen skal gifte seg på lørdag, og vi er invitert i bryllupet. Da må jeg være fin på håret, vet du.
- Frisøren: Hvor gammel er han?
- Mona Ekmo: Han er 31 – nei, vent litt – 32 år nå.
- Frisøren: Er han ferdig med studiene?
- Mona Ekmo: Ikke helt. Jeg leser alt jeg kan, mormor, sier han. Men jeg svarer at han bør lese alt han *ikke* kan.
- Frisøren: Og hva sier han da?
- Mona Ekmo: Han begynner å le. Vi har det veldig morsomt sammen. Jeg har ikke lyst til å oppdra barnebarna mine. Det synes jeg at foreldrene skal gjøre.
- Frisøren: Det er jeg enig i. Besteforeldre skal være kloke nok til å lukke både øyne, ører og munn når det er nødvendig.
- Mona Ekmo: Det er ikke alltid så lett. For noen dager siden kom Hedda, et av barnebarna mine på 18, med en stor tatovering på skulderen. Jeg ble litt forskrekket, det må jeg innrømme.
- Frisøren: Hva gjorde du?
- Mona Ekmo: Jeg lukket munnen og tok av meg brillene. Da ser jeg ikke så mye, skjønner du.
- Frisøren: Det var lurt. Hvordan går det med mannen din forresten? Det er en stund siden jeg har sett ham.
- Mona Ekmo: Med Jon? Jo, takk, bare bra. Han har vondt i det ene kneet, men ellers har han det fint.
- Frisøren: Nå kan du ta på deg brillene, for nå er du ferdig.
- Mona Ekmo: Allerede? Å, så fin jeg har blitt. Du er virkelig flink.
- Frisøren: Takk skal du ha.

?????

- Hvem skal oppdra barna? Skal besteforeldre «lukke øyne og munn» og overlate det til foreldrene?
- Hvem har påvirket deg mest i oppveksten? Foreldrene? Besteforeldrene? Søsken? Venner? Skolen? Naboer? Bøker? Tv?

Bestefar forteller

18

Hei, jeg heter Jon Ekmo og er gift med Mona. Vi bor på Lambertseter i Oslo, og her har vi bodd siden 1960. Vi har både barn og barnebarn, og på lørdag skal det eldste barnebarnet vårt, Jørgen, gifte seg.

Egentlig er jeg ikke fra Oslo. Jeg vokste opp i ei lita bygd i Trøndelag, men der var det ikke noe arbeid å få. Derfor dro jeg til Oslo og fikk jobb på Ringnes bryggeri. Jeg var sjåfør og kjørte øl og mineralvann til butikkene. På Ringnes traff jeg Mona. Hun jobbet i kantina og var også innflytter i hovedstaden.

I 1959 giftet vi oss. Det var ikke lett å finne et sted å bo, så det første året bodde vi på ett rom i en gammel bygård i sentrum. Vi hadde ikke eget bad, og WC delte vi med flere andre i gården.

Lambertseter, 1956

Det var stor mangel på boliger i 1950- og 1960-årene, og man begynte derfor å bygge boligblokker i utkanten av byene. Den første drabantbyen var Lambertseter i Oslo, og dit flyttet Mona og jeg i 1960. Vi var veldig fornøyde. Leiligheten var lys og stor med eget kjøkken og bad. Dessuten var det så fint på Lambertseter, med grønne plener og god plass mellom blokkene. En kamerat som bodde i sentrum, mente at når vi bodde så bra, trengte vi ikke gå utenfor døra.

Da Mona ble gravid, sluttet hun i jobben på Ringnes. Det var jo vanlig på den tida. Man giftet seg, fikk barn, og så skulle kvinnene være hjemme og skape et godt hjem. Barnehager eksisterte nesten ikke. Om morgenen gikk jeg til bussholdeplassen sammen med de andre fedrene. Vi skulle på jobb i sentrum. Mødrene og barna ble hjemme. I dag er det jo helt annerledes. Nå jobber både mor og far, og barna går i barnehage fra de er bitte små.

Vi har to barn; Turid kom først, og to år etter fikk vi en gutt, Arve. Mona tok seg av barna og ordnet alt hjemme. Jeg likte at hun var hjemme. Det var fint å komme hjem til god mat og en ryddig leilighet. Dessuten var Mona flink med ungene. De var alltid høflige og satte pris på det de fikk. Ungene nå til dags er for bortskjemte, synes jeg. De har ikke lært å takke for det de får, og de reiser seg ikke for gamle på T-banen. Ja, noen gjør jo det, men slett ikke alle.

Mona og jeg bor altså fremdeles på Lambertseter. Arve har flyttet til Stavanger, men Turid bor her i byen. Det er jeg glad for. Hun kommer ofte på besøk og hjelper oss når vi trenger det. For noen år siden ble Turid skilt, og det var ei tung tid for oss alle. Vi prøvde å trøste henne, men hun var veldig lei seg og hadde det vanskelig i lang tid. Nå går det bedre, og på lørdag skal sønnen hennes gifte seg. Da samles hele familien, og det gleder vi oss til. Det blir en fin dag og ei hyggelig helg.

Giftede kvinner skulle stelle hjemme.

ENSOMHET

Telefonen ringer.

- Er det hos Olsen?
- Nei, det er hos Nilsen.
- Unnskyld, da må jeg ha ringt feil.
- Er De sikker på det?

Gunnar Lunde

??????

Hva forteller diktet av Gunnar Lunde om ensomhet?

??????

- Fortell hverandre fra barndommen.
- Hadde dere mange søsken?
- Hvem passet dere om dagen?
- Gikk noen av dere i barnehage?
- Vokste dere opp i en by eller på landet?
- Måtte dere hjelpe til hjemme?

Mona og Jon Ekmo nærmer seg 80 år og bor i egen bolig. Det gjør mange eldre i Norge. Omtrent 10 % bor på aldershjem eller sykehjem.

- Hvordan er situasjonen i andre land du kjenner? Bor de eldre alene, på aldershjem eller sammen med familien? Bor de sammen med sønnens familie eller datteras familie?
- Hvordan vil du selv bo når du blir gammel? Forventer du at familien din skal ta seg av deg?

På aldershjemmet

En kjent politiker var på besøk på et alders- og sykehjem. Der hilste han på alle beboerne, og til slutt gikk han bort til en gammel dame som satt for seg selv og smilte.

- God dag, hilste politikerens.
- Vet du hvem jeg er?
- Nei, dessverre, svarte den gamle damen. – Men spør dem som jobber her. De kan nok hjelpe deg.

Bekymret bestefar

Barnebarnet mitt, Tuva, er bare sju år, men har fått mobil (en smarttelefon) allerede. Jeg synes det er altfor tidlig, men sønnen min, som er far til Tuva, er ikke enig. Hun går alene hjem fra skolen, sier han, og hvis han og kona kommer sent hjem, kan de ringe og gi henne beskjed. Dessuten kan Tuva alltid ringe og fortelle hvor hun er. Det gir en ekstra trygghet, mener sønnen min. Men jeg synes ikke barn skal ha mobil. De voksne kan jo ikke vite hva barna bruker den til. Hva mener dere? Er jeg en gammeldags bestefar?

Frida, mor til 2 barn

Nei, du er ikke gammeldags. 7 år er for tidlig. Ingen bør ha smarttelefon eller mobiltelefon før de er 12 år. Cellene i hodet vokser hos barn, og strålingen fra mobilen kan skade disse cellene. Dessuten er telefonen ikke noen «barnevakt». Barnebarnet ditt skal ikke komme hjem til tomt hus når hun bare er 7 år gammel.

Snorre

Barn er veldig forskjellige. Noen kan få smarttelefon tidlig, mens andre bør vente. Sønnen min er 10 år og låner vår iPhone noen ganger. Jeg vil gjerne at han skal lære seg å manøvrere i den digitale verdenen. Likevel er jeg bekymret for at han skal åpne tilfeldige linker på nettet eller søke på YouTube, der han kan komme inn på sider med vold, porno eller andre ting som kan skremme ham. Vi vil ikke kjøpe egen smarttelefon til ham før han er 15 år gammel.

??????

- Tuva har fått egen mobil. Hva mener bestefaren om det?
- Foreldrene hennes er positive. Hvilke argumenter bruker de?
- Hva mener Frida?
- Hvorfor får Snorres sønn låne smarttelefonen?
- Hvorfor får ikke sønnen egen smarttelefon?
- Hva mener dere om barn og bruk av mobiltelefon/smarttelefon?

Jørgen + Stine er sant

Jørgen forteller:

Jeg var åtte år og forelsket. Hun het Stine og gikk i parallellklassen. I friminuttene sto jeg bare og så på henne, og hvis hun så på meg, rødmet jeg. «Jørgen er forelska», ropte de andre guttene, og da rødmet jeg enda mer. Det var en håpløs forelskelse. Et par ganger prøvde jeg å snakke med henne, men da ble stemmen min veldig rar og tynn, nesten som Donald Duck i tegnefilmene. Etter et par måneder ga jeg opp og begynte å sparke fotball i stedet.

På lørdag skal jeg gifte meg – med Stine! Vi traff hverandre igjen for fire år siden, og hun lo av historien min. Vi har vært samboere i et par år, og nå er Stine gravid. Vi har det veldig bra sammen, og jeg gleder meg til å bli far. Samtidig er jeg litt nervøs. Hva slags pappa og ektemann vil jeg bli? Jeg håper i alle fall at jeg kan lære ungen vår å bli mer sikker på seg selv enn jeg har vært.

Jeg tenker mye på dette fordi ekteskapet til mamma og pappa fungerte dårlig. Mamma hadde godt humør og pratet mye med folk. Pappa sa ikke så mye, i alle fall ikke når vi var sammen med andre. Hjemme var det annerledes. Da kunne han plutselig eksplodere og bli sint for små bagateller. Mamma gråt, og jeg gjemte meg på rommet mitt. Da jeg var 13 år, ville ikke mamma mer. Hun ba om skilsmisse, og jeg og mamma flyttet til mormor og morfar i Oslo.

Jeg var tenåring og ganske sint på pappa i mange år, og jeg ville ikke ha kontakt med ham. Men nå snakker vi sammen av og til. Jeg prøver å forstå ham, men det er ikke lett. Jeg tror at han følte seg litt underlegen i ekteskapet. Alle ville snakke med mamma når vi var ute. I stedet for å være stolt av kona si ble han sint på henne når vi kom hjem. Tenk å være så dum! Jeg er stolt av Stine, og det skal jeg fortsette å være til jeg blir gammel. Det lover jeg.

KORTDIKT

Du er så vakker
når du ikke vet
at jeg ser på deg.
Og det vet du.

(Fra Stein Mehren:
Hotell Memory, 1996)

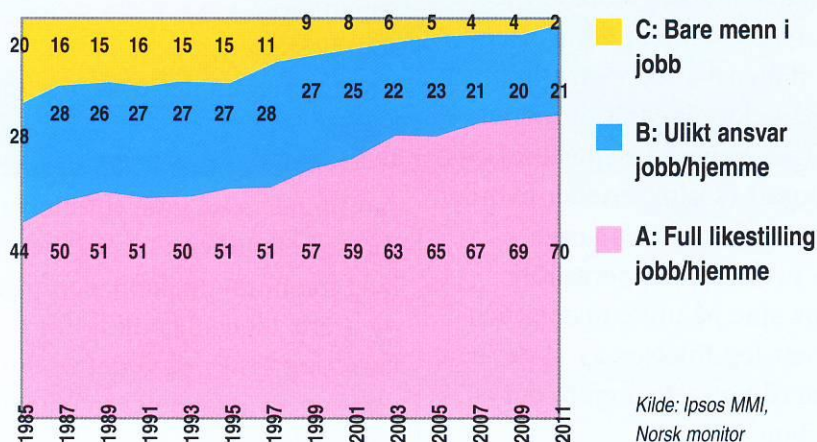
??????

- Stine og Jørgen møtte hverandre på skolen. Hvordan møtte du kjæresten din (en du har nå, eller en du har hatt tidligere)?
- Jørgen forteller litt om seg selv og ekteskapet til foreldrene sine. Fortell hverandre om ekteskap og samliv i land dere kjenner til. Er det vanlig å bo sammen uten å være gift? Når gifter man seg? Hvem inviterer man i bryllup? Er skilsmisse vanlig?
- Jørgen mener at faren hans følte seg litt underlegen i forhold til kona, og det passet nok ikke til mannsrollen på den tida. Hva slags tanker har dere om mannsrollen og kvinnerollen i dag? Er det store forskjeller her? Hvordan er det i det landet dere kommer fra?

??????

- I diagrammet under beskrives tre slags familier. Undersøkelsen er gjort mellom 1985 og 2011 og viser hvor mange prosent som støtter de ulike svarene. Hvilket av disse svarene stemmer best med din oppfatning av hvordan en familie skal være?

- A:** En familie der ektefellene har like krevende jobber, og der husarbeid og barnepass deles likt.
- B:** En familie der kvinnen har en mindre krevende jobb enn mannen, og der hun har hovedansvaret for hus og barn.
- C:** En familie der bare mannen har jobb, og der kvinnen tar seg av hus og barn.

EKTESKAPET

112

Før bryllupet:

Per: Endelig – jeg kan nesten ikke vente.

Kari: Vil du at jeg skal gå?

Per: NEI! Ikke tenk på det engang.

Kari: Elsker du meg?

Per: Naturligvis. Hele tiden.

Kari: Har du noen gang vært utro?

Per: NEI! Hvordan kan du finne på å spørre om det?

Kari: Vil du kysse meg?

Per: Hver gang jeg får sjansen.

Kari: Kommer du til å slå meg?

Per: Er du gal? Aldri!

Kari: Kan jeg stole på deg?

Per: Ja.

Kari: Kjæresten min.

Etter bryllupet: Les nedenfra og oppover.

(Fra Benedicte Hambro og Hilde Eskild: *Hva er vitsen?*, 2010)

Norske barn legger seg klokka sju

Hvem bestemmer? Du eller barnet?

Barneoppdragelsen varierer i ulike land. Cathrine Jordfald oppdrar sine to små barn i Italia, og hun forteller:

– Nordmenn legger barna klokka sju om kvelden og lar dem aldri være med ut. I Italia bruker vi lite penger på barnevakt. Hvis vi skal noe sted, tar vi med oss barna. Det gjør ingenting om de legger seg litt sent, sier hun. Hun ser også andre forskjeller: – Norske foreldre er lite intime, lite fysiske, med barna, men de

gir dem stor frihet. Italienske mødre lar nesten ikke barna være i fred, og de kysser dem på munnen flere ganger om dagen. Samtidig vil jeg rose den norske pappaen. Norske fedre er mer involvert i barneoppdragelsen enn italienske fedre er. I Italia er barna veldig knyttet til moren.

Også Rebecca Zeller fra USA, nå bosatt i Oslo, forteller hvordan det er å være mor i Norge.

– I Amerika oppdrar folk barna sine på ulike måter, men her har jeg følelsen av at det bare er én riktig måte å gjøre det på, sier hun.

– Norske foreldre mener at små barn skal legge seg klokka 19, etter barne-tv. Godteri er bare på lørdager, og alle barn bør gå i barnehagen. Der leker de ute selv om det er ti minusgrader. I mange barnehager spiser barna ute selv om det er kaldt – med votter på.

Hun tror ikke nordmenn er klar over at de tilpasser seg en slik felles familiekultur.

– Men de mener likevel at det er den beste måten å oppdra barn på. Samtidig er de veldig opptatt av at barn skal være med på å bestemme. Når jeg henter barna mine i barnehagen, vil jeg ikke ha noen diskusjon om det er greit for barna å dra fra barnehagen. Som voksen er det jeg som bestemmer, ikke barna. I Norge forhandler man mer med barna.

Men det er fint at det norske samfunnet er så godt tilrettelagt for barnefamilier. Det er flott med lang mamma- og pappapermisjon og gratis legebehandling for barn. Jeg synes også det er fint at alle kan få utdanning, uavhengig av familiens inntekt.

Grunnen til at samfunnet fungerer så bra, er at mange deltar i arbeidslivet. Folk kan jobbe og være sikre på at barna blir tatt vare på. I USA er alt avhengig av hvor mye penger man har.

– Jeg synes hun har truffet spikeren på hodet når det gjelder norsk barneoppdragelse, sier Randi Wærdahl, sosiolog og barneforsker.

– I Norge er vi ganske opptatt av at barna skal være med på å bestemme. De skal øve seg på å ta avgjørelser og ha meninger. I USA er ikke dette like vanlig, sier Wærdahl, som selv har bodd i USA med barn.

Også Hilde Rindal, redaktør av bladet Mamma, nikker til det Rebecca Zeller forteller:

– Når noen skiller seg litt ut

fra den vanlige familiehverdagen, får de ofte reaksjoner. Da våkner «mammapolitiet». For eksempel reagerer vi når små barn leker ute sent om kvelden. Jeg tror likevel ikke det er typisk norsk å mene at man har den beste oppdragelsen. Det finnes typiske foreldre i alle kulturer, sier Rindal.

??????

- Cathrine og Rebecca er kritiske til deler av norsk barneoppdragelse. Er dere enig i det de sier?
- Hva synes de er bra med barneoppdragelsen her i landet?
- «Det finnes typiske foreldre i alle kulturer», sier redaktøren av bladet Mamma. Kan dere gi eksempler på «typiske foreldre» i kulturer dere kjenner godt?

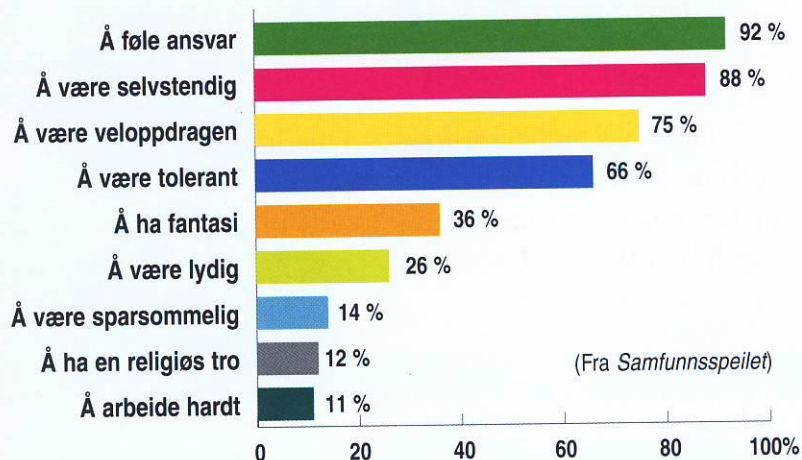
??????

- Hvordan synes dere at barn skal være?
- Hvilke egenskaper er viktigst?
- Hva er ikke så viktig?
- Hvem har ansvaret for at barna får en god oppdragelse? Er det foreldrene? Skolen? Samfunnet?
- Hva bør barn i 6–8-årsalderen få lov til å gjøre? Hva bør de ikke gjøre alene?

Barn alene i båt

Hva bør barn lære?

I en spørreundersøkelse har 1127 norske foreldre fortalt hva de mener er viktigst å lære barna, og hva de legger vekt på i barneoppdragelsen.

NYTTIGE ORD

Å **oppdra barn** vil si å lære barn hvordan de skal oppføre seg, og å lære dem forskjell på rett og galt.

Oppveksten er den tida da vi vokser opp, det vil si barne- og ungdomstida.

Å være **samboer** betyr at man lever og bor sammen uten å være gift.

Et par som er gift med hverandre, lever sammen i **et ekteskap**.
Homofile/lesbiske par kan også gifte seg og adoptere barn.
(To samboere lever sammen i *et papirløst ekteskap*.)

Et gift par som går fra hverandre, **skiller seg**. De tar ut **skilsmisse**.

Å være **yrkesaktiv** betyr at du har en betalt jobb.

FAKTA

Jørgen og Stine er **samboere**, men de skal snart gifte seg. I dag er cirka 20 prosent av befolkningen samboere, mens cirka 50 prosent **gifter seg**.

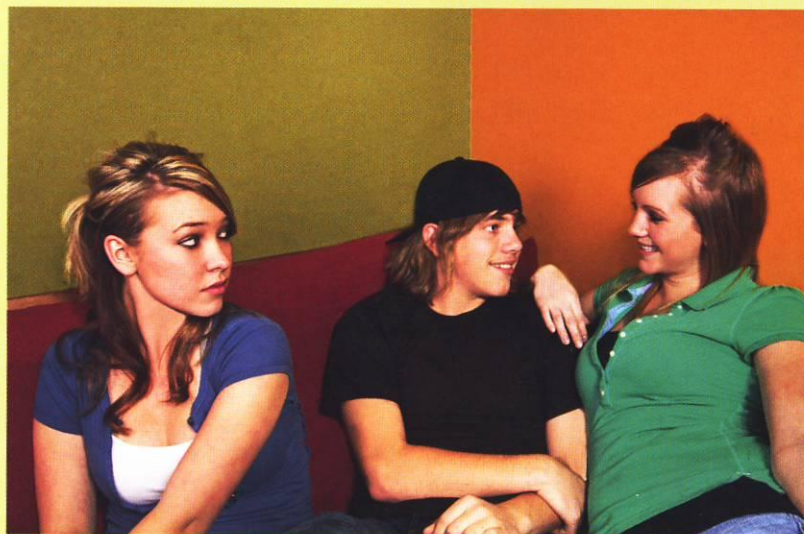
Jørgens mor tok ut **skilsmisse** da Jørgen var 13 år. De fleste som **skiller seg**, gjør det 4–8 år etter at de ble gift. Par med barn skiller seg sjeldnere enn par uten barn. I dag ender cirka 40 prosent av alle inngåtte ekteskap med skilsmisse.

Da Jørgens mormor fikk barn, sluttet hun i jobben. Det var vanlig på den tida. Det fantes nesten ikke barnehager, og i 1960 var bare 24 prosent av kvinnene **yrkesaktive**. Dette forandret seg mye i løpet av 1970- og 1980-årene. I dag er over 65 % av kvinnene (og litt over 70 % av mennene) mellom 15 og 74 år yrkesaktive.

GRAMMATIKK

Possessiver (eiendomsord)

Eier	Hankjønn	Hunkjønn	Intetkjønn	Flertall
jeg	faren min	søster mi	huset mitt	barna mine
du	faren din	søster di	huset ditt	barna dine
hun	faren hennes <i>refleksivt:</i> faren sin	søster hennes søster si	huset hennes huset sitt	barna hennes barna sine
han	faren hans <i>refleksivt:</i> faren sin	søster hans søster si	huset hans huset sitt	barna hans barna sine
vi	faren vår	søster vår	huset vårt	barna våre
dere	faren deres	søster deres	huset deres	barna deres
de	faren deres <i>refleksivt:</i> faren sin	søster deres søster si	huset deres huset sitt	barna deres barna sine

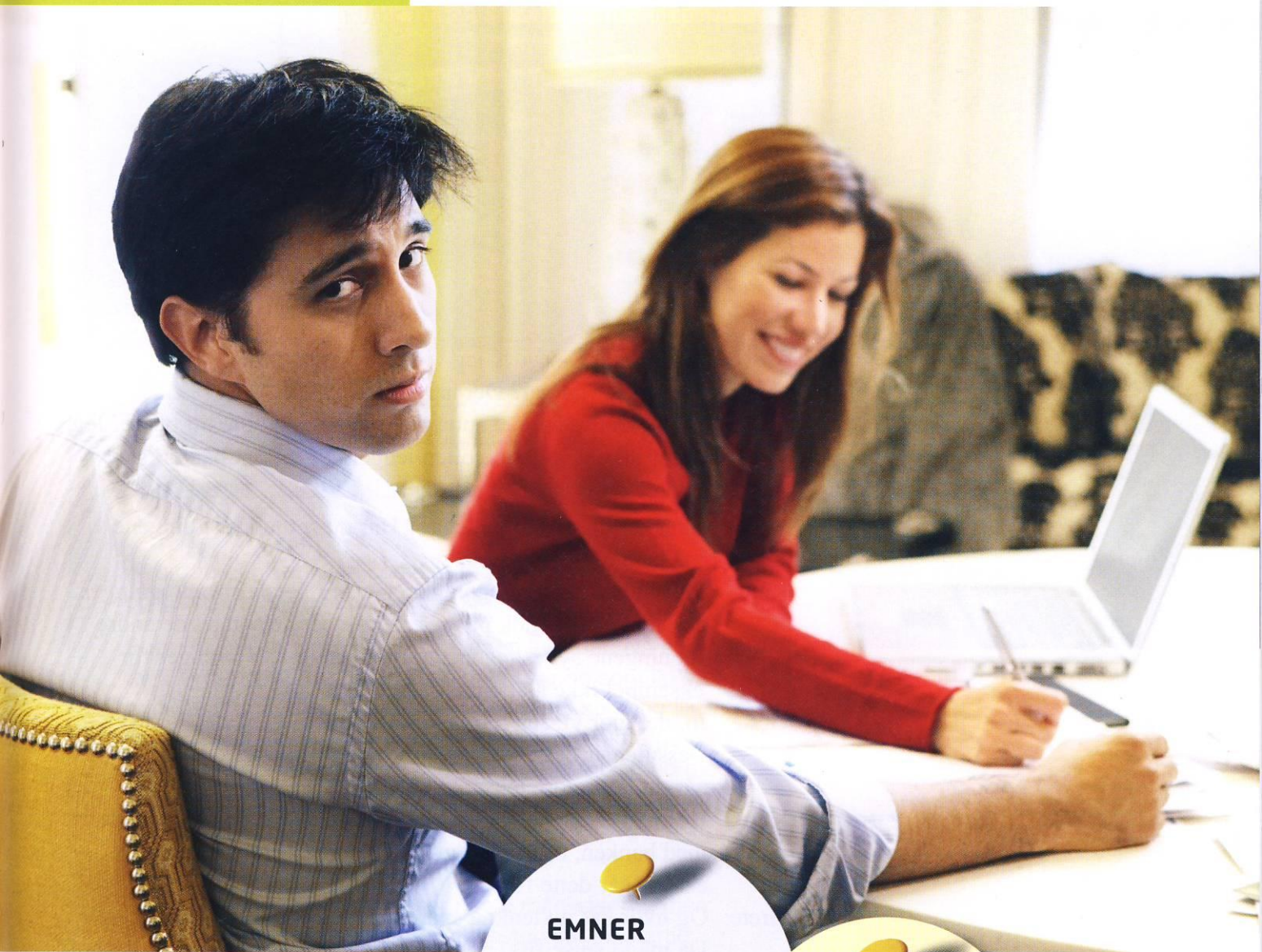

Se også arbeidsboka side 32

Hun snakker med kjæresten **sin**.
Hun er forelsket i kjæresten **hennes**.

KAPITTEL 3

Bolig, økonomi og miljø

EMNER

- personlig økonomi
- boligforhold og boutgifter
- å gå på visning
- miljøspørsmål

GRAMMATIKK

- adjektiv: ubestemt og bestemt form

Det har vi ikke råd til!

13

Kåre og Grete sitter ved kjøkkenbordet. Grete prøver å lese avisen, men Kåre har tydeligvis noe han vil diskutere.

Det er bare fem minutter til holdeplassen.

- Kåre: Du, Grete. Nå synes jeg vi skal kjøpe ny bil.
- Grete: Ny bil? Er du gal? Det har vi ikke råd til.
- Kåre: Jo da. Det er bare et spørsmål om å planlegge litt bedre. Jeg orker ikke den gamle bilen lenger. Nå er den på verksted igjen, og det er tredje gang i år.
- Grete: Snakker du om å planlegge? Har du sett alle regningene vi må betale?
- Kåre: Hvis du tar telefonregningen, kan jeg betale strømgjeldingen. Jeg tror jeg har nok penger på kontoen. Noen av de andre regningene synes jeg er litt unødvendige. Vi trenger for eksempel ikke å abonnere på to aviser.
- Grete: Jo, det gjør vi. Jeg har lyst til å følge med på det som skjer. Dessuten er det viktig for ungene. De har bruk for aviser når de skal gjøre lekser.
- Kåre: Hør nå her. Nyhetene kan de lese på nettet. Jeg har snakket med banken, og de kan gi oss mer lån. Hvis vi sparer litt ekstra, går dette fint.
- Grete: Og hvor har du tenkt å spare? På matbudsjettet, kanskje? Da må vi spise fiskeboller hver dag! Dessuten trenger vi å pusse opp leiligheten. Badet vårt ser ikke ut.
- Kåre: Kan vi ikke diskutere dette på en rolig måte? Det koster faktisk ganske mye å ha en gammel bil som hele tida må på verksted.

Hvorfor er det slik at alt jeg liker, fører til kreft hos mus?

Majolin Pierre

Jeg har forsøkt å slanke meg, men forgjeves.
Du skjønner,
jeg har problemer med beina.
De nekter
å gå forbi en pølsebod.

Roy Brown

av dagen. Det er nemlig ikke mye som skal til. Forskning viser at 30 minutter om dagen kan utgjøre en betydelig positiv forskjell.

(Fra Minotenk – minoritetspolitisk tenkebank)

NYTTIGE ORD

En matrett er det vi spiser til lunsj og middag. Noen ganger spiser vi flere retter, både *forrett*, *hovedrett* og *dessert*.

Ferdigprodusert mat er mat som er laget ferdig før du kjøper den, slik at det tar kort tid å tilberede den.

Et forbruk er det vi bruker eller konsumerer av for eksempel sukker, salt og andre ting. Vi kan ha et *høyt* eller et *lavt* forbruk.

Gjennomsnittet av noe betyr middelverdien av noe. Hvis A spiser 12 kilo sukker i året og B spiser 8 kilo, spiser de i **gjennomsnitt** 10 kilo hver i året.

Å være fysisk aktiv betyr at vi beveger oss mye, slik som å gå, løpe, sykle eller svømme.

Vi holder oss i form for å unngå helseplager. Det betyr at vi er fysisk aktive og prøver å spise sunt.

Å være overvektig betyr at man veier for mye i forhold til normalvekten.

En fastlege er en allmennpraktiserende lege og din primærlege, det vil si den legen du først kontakter når du er syk. Fastlegene har en liste med innbyggere som de har ansvar for. Alle som er registrert i Folkeregisteret, har rett til å få en fastlege.

Blodtrykk er det trykket som er i blodårene når hjertet pumper blod.

GRAMMATIKK

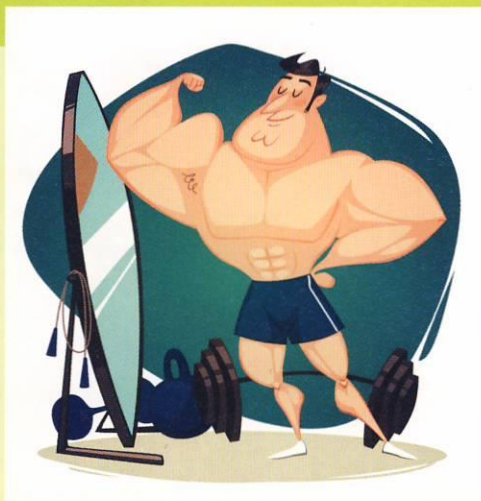
Verb: imperativ form

Infinitiv: Du må **skynde** deg!

Imperativ: **Skynd** deg!

Imperativ er lik infinitiv minus -e.

Se også arbeidsboka side **58**

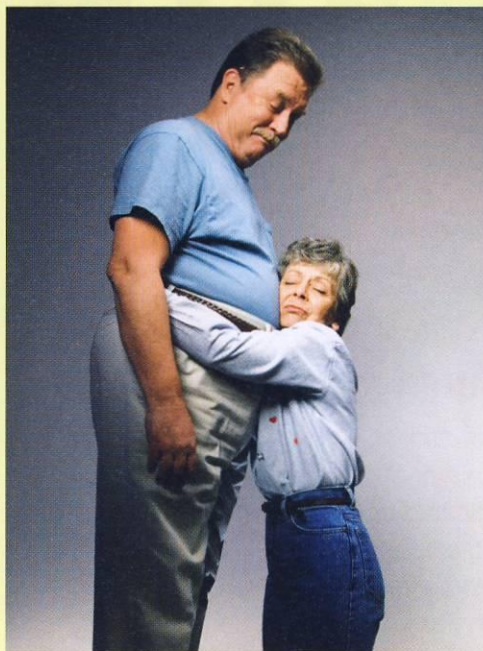

Tren mer! Se på meg!

Adjektiv: komparativ og superlativ

	Komparativ	Superlativ
flink	flinkere	flinkest
sunnn	sunnere	sunnest
alvorlig	alvorligere	alvorligst
morsom	morsommere	morsomst
stor	større	størst
liten	mindre	minst
irritert	mer irritert	mest irritert
interessant	mer interessant	mest interessant

Se også arbeidsboka side **61**

Han er større enn henne.

Grete: Kanskje vi ikke trenger bil? Det er bare fem minutter til bussholdeplassen. Dessuten er det mye mer miljøvennlig å ta bussen!

Kåre: Hva? Det er det dummeste jeg har hørt! Uten bil vil jeg bruke mye over en time til jobben. Og hvem skal bære maten hjem fra butikken?

Grete: Jeg er redd for å ta opp et nytt lån nå. Tenk om renta går opp!

Kåre: Ikke se så mørkt på alt, Grete.

Grete: Jeg ser ikke mørkt på alt. Jeg prøver bare å være realistisk. Noen må jo være det også i denne familien.

På boligjakt

e-post

Johnsen, Simon

Emne:

Leilighetsjakt

Til:

Johnsen, Grete

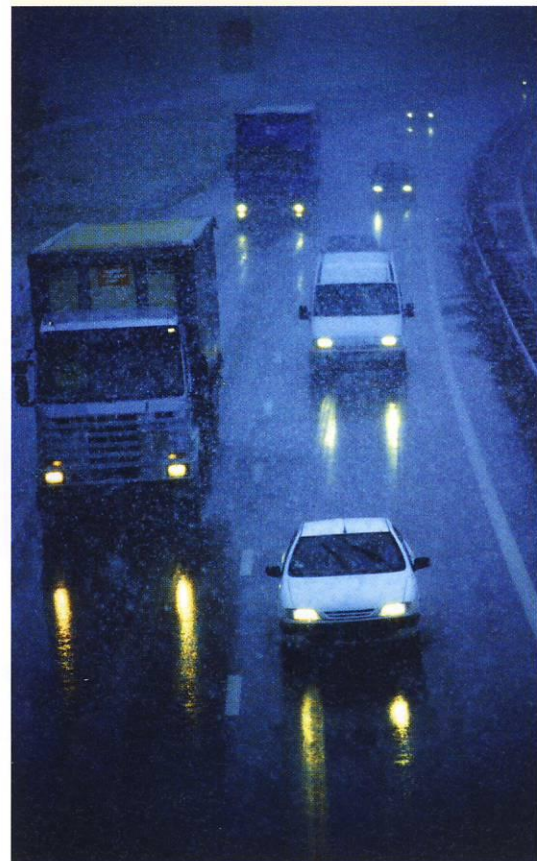
Hei, tante Grete

Hvordan går det? Jeg snakket med Kåre på mandag, og han sa at dere kanskje skal kjøpe ny bil. Bra!

Som du vet, er jeg på jakt etter egen leilighet. Nå er jeg lei av å flytte fra sted til sted og betale for noe som ikke er mitt. Jeg fant en boligannonse på Finn.no som jeg likte (jeg har satt inn lenken under), og jeg har tenkt å gå på visning på søndag. Har du eller Kåre tid til å bli med meg? Mamma og pappa bor jo så langt borte, og jeg vil gjerne ha med meg noen skikkelige «eksperter» før jeg legger inn bud.

Jeg har sett på boligannonser i flere måneder nå, men det meste er for dyrt. Denne leiligheten ser imidlertid interessant ut.

Simon

Uten bil bruker jeg over en time til jobben.

♥ Lagre annonsen ✉ f t 🖨

Knausen – Hyggelig 2-roms leilighet med balkong og heis

Fakta

Prisstatistikk

Om nabolaget

Om PRIVATMEGLEREN

Olavs vei 8

Prisantydning	2 900 000,–
Fellesgjeld	169 612,–
Totalpris	3 069 612,–
Felleskostnader	4649,–
Primærrom	58 m ²
Boligtype	Leilighet
Eieform	Selveier

Rom	2
Soverom	1
Etasje:	3

Beliggenhet

Leiligheten ligger i et sentralt og barnevennlig område, med kort avstand til offentlig transport og butikker/kafeer. Leiligheten har et romslig soverom med god plass til dobbeltseng, og stue med plass til spisestue og sofa-gruppe. Mulig å oppgradere/modernisere gang og bad, slik at du får satt ditt eget preg på leiligheten. Her er det spennende muligheter.

Velkommen til visning i Olavs vei 8,
torsdag 23.9. kl. 19–21 og søndag 26.9. kl. 13–15.

e-post

Johnsen, Grete

Emne:

SV: Leilighetsjakt

Til:

Johnsen, Simon

Hei, Simon

Når det gjelder ny bil, er Kåre og jeg ikke helt enige. Men vi blir selvfølgelig med deg på visning. Så spennende! Du har vel sett at leiligheten har høy fellesgjeld? Har du råd til dette?

Hilsen Grete

Hei igjen!

Ja da, jeg er klar over det. Fellesgjelda skal betales tilbake gjennom husleia, sier megleren. Jeg har snakket med banken. Siden jeg har fast inntekt og egenkapital (jeg arvet jo litt penger da bestefar døde), vil de gi meg lån. Supert at dere blir med på visning på søndag. Tusen takk!

Jeg ringer på lørdag og avtaler hvor vi kan treffes.

Simon

- Se på annonsen. Hvor stor er leiligheten? Hvordan ser rommene ut?
- Hvor ligger leiligheten? Hva finner man i nærheten?
- Hva koster den?
- Hvor bor du nå? Hvordan trives du?
- Hvordan ser din drømmebolig ut?
- Har noen av dere vært på boligjakt? Fortell hverandre hva dere opplevde.
- Leie eller eie? Hva er fordelene ved å eie sin egen bolig? Hva er fordelene ved å leie bolig?

Lev billig og ta vare på miljøet!

14

Simon likte leiligheten så godt at han kjøpte den. Det var mye folk på visning og mange som bød på den. Men da Simon la inn et bud på 120 000 over prisantydningen, fikk han den. Nå har han bodd i Olavs vei 8 i et halvt år, og han trives, selv om han ser at det er litt dyrt for ham å bo der. Han betaler mye i renter og avdrag hver måned, og han skjønner at han må leve billig i lang tid framover. Men hvor kan han spare? En dag finner han en interessant annonse på nettet fra en miljøorganisasjon. Der står det: «Ta vare på miljøet og få bedre økonomi.» «Det passer for meg», tenker Simon. «Da får jeg både mer penger og bedre samvittighet.»

15

Ta vare på miljøet og få bedre økonomi!

Gode råd i hverdagen

Hjemme

- ✓ Slå av lysene når du går ut av rommet.
- ✓ Ta laderen ut av kontakten når den ikke er i bruk.
- ✓ Trenger det virkelig å være så varmt at du kan gå i shorts inne? Senk innetemperaturen.
- ✓ Ikke la tv-en eller pc-en stå på standby.
- ✓ Ikke sett i gang vaskemaskinen eller oppvaskmaskinen før den er full.
- ✓ Du husker vel å kildesortere? Du sparer miljøet, og avfallet blir til nye, rimelige produkter.

I butikken

- ✓ Ta med bærepose hjemmefra.
- ✓ Ta med tomflasker og pant dem.
- ✓ Ikke gå i butikken hver dag. Planlegg hva du vil spise de neste to-tre dagene. Da kjøper du ikke så mange unødvendige ting.
- ✓ La bilen stå hjemme (eller selg den). Du sparer bensin og får samtidig mosjon!

????

- Er dere miljøbevisste?
- Hva gjør dere for å ta vare på miljøet?
- På hvilke områder kan dere bli flinkere?
- Er det vanskelig å være miljøbevisst i Norge?

Konto: De aller fleste har én eller flere kontoer i banken. Du *setter inn* penger på kontoen, og du *tar ut* penger fra kontoen. Hvis du er i arbeid, trenger du en *lønnskonto*. Arbeidsgiveren setter inn lønna di på lønnskontoen.

Et budsjett lager du når du setter opp hvor store *inntekter* og *utgifter* du har i en periode.

Når du låner penger i banken, får du **gjeld**. Du får en bestemt tid å betale lånet tilbake på. Denne tida kaller vi **avdragstid**. I denne perioden betaler du tilbake en fast sum, **et avdrag**, hver måned.

Rente er det du må betale til banken i tillegg til lånet. Eksempel: Du låner 300 000. Renta er 4 % per år.

Du må betale $\frac{300\,000 \cdot 4}{100} = 12\,000$ kroner i renter det første året.

Egenkapital er de pengene du har spart selv.

Du **går på visning** når du ser på en bolig som er til salgs.

Fellesgjeld er den gjelda borettslaget eller sameiet har. I boligannonsene står det hvilken andel hver beboer har av denne gjelda. Beboerne betaler som regel dette gjennom felleskostnadene.

Felleskostnader/fellesutgifter (ofte kalt *husleie*) er månedlige utgifter og kan også inkludere andel av fellesutgifter til strøm, trappevask, forsikringer på bygg og andre ting.

Å legge inn et bud betyr at du leverer inn et skriftlig bud til megleren der du forteller hvor mye du vil betale for boligen. Du må også informere om hva slags låneavtale du har med banken. Budet ditt er *bindende*. Det vil si at du må kjøpe boligen dersom eieren aksepterer budet ditt.

FAKTA

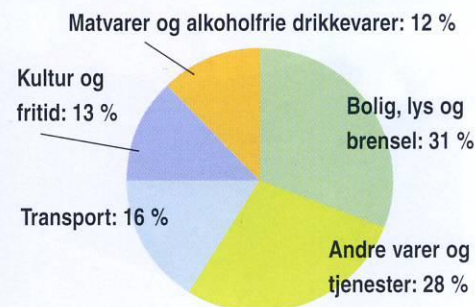
Utgifter til forbruk

Diagrammet viser hva folk bruker pengene på. Mest penger går til å betale for bolig og oppvarming i boligen. Folk bruker også mye penger på transport til og fra jobb. Nesten halvparten av det man bruker, går til bolig og transport.

Hva betyr «andre varer og tjenester»? Det er alle de ekstra tingene vi bruker på oss selv og familien, som å gå på restaurant, reise på ferie, kjøpe presanger, smykker og kosmetikk.

Folk bruker mindre og mindre penger på mat. I 1907 gikk 60 % av utgiftene til matvarer. Nå går bare 12 % til mat.

Forbruksutgifter per husholdning per år, i prosent. Kilde: Statistisk sentralbyrå

?????

- Hvor mye bruker du i måneden på bolig, mat, transport, fritid og andre ting?
- Hva synes du er billig, og hva synes du er veldig dyrt i Norge?

GRAMMATIKK

Adjektiv

I ubestemt form bøyes adjektivet i kjønn og tall:

Hankjønn	Hunkjønn	Intetkjønn	Flertall
en dyr leilighet Leiligheten er dyr .	ei dyr seng Senga er dyr .	et dyrt hus Huset er dyrt .	dyre leiligheter Leilighetene er dyre .

Bøyning i bestemt form:

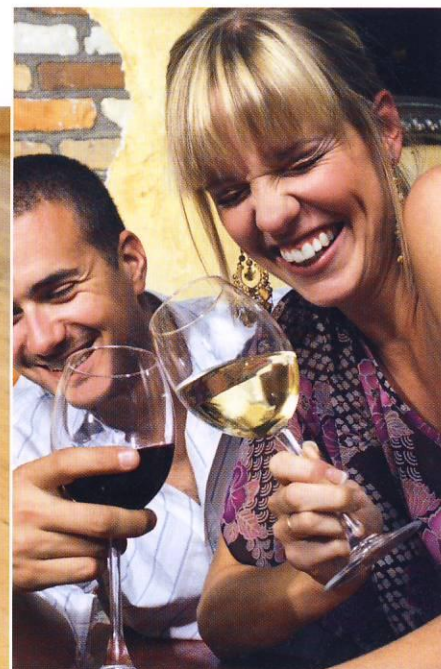
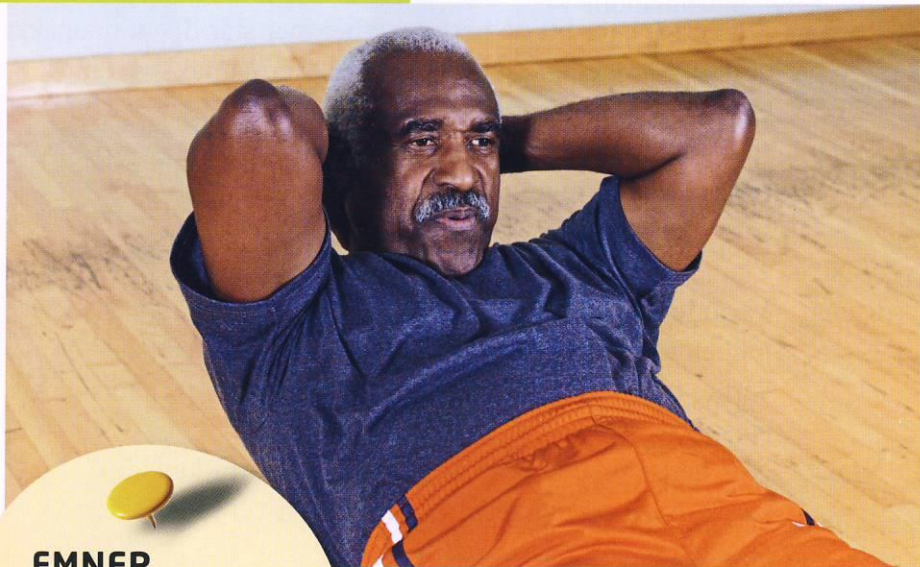
Hankjønn	Hunkjønn	Intetkjønn	Flertall
den røde fargen	den røde lampa	det røde huset	de røde husene

Se også arbeidsboka side

45, 47

KAPITTEL 4 Mat og helse

EMNER

- mat og matoppskrift
- sunne og usunne matvaner
- god og dårlig helse

GRAMMATIKK

- adjektiv: komparativ og superlativ
- verb: imperativ form

Matpakke eller varm lunsj?

16

Typisk norsk matpakke?

?????

- Hva spiser dere til frokost og lunsj?
- Tar dere med matpakke hjemmefra, eller kjøper dere mat i lunsjpausen?
- Spiser dere varm eller kald mat?
- Hva spiste dere da dere var yngre?
- Fikk dere varm mat på skolen?

- Nina: Hva holder du på med? Sender SMS? Du har sittet med mobilen i en evighet nå.
- Runar: Jeg surfer bare litt på nettet. Se her, her står det at matpakka er død. Mange har sluttet å ta med seg matpakke til lunsj.
- Nina: Hva? Jeg spiser matpakke hver dag, jeg.
- Runar: Ja, og matpakka di ser utrolig kjedelig ut. Ei skive med ost, ei med salami og ei med leverpostei. Blir du aldri lei av å spise det samme?
- Nina: Tja, jeg vet ikke. Hva er alternativet?
- Runar: Varm lunsj, kanskje, slik de har i mange andre land? På jobben til broren min er det ei fin kantine, med salatbar og varme lunsjretter. I Sverige får til og med elevene varm mat på skolen.
- Nina: Nei, det er ikke noe for meg. Etter en varm lunsj blir jeg bare søvnig og ukonsentrert. Dessuten vet jeg ikke om det er sunnere enn matpakka mi.
- Runar: Kanskje ikke, men en varm lunsj høres hyggeligere og mer sosialt ut.
- Nina: Mer sosialt? Da bør du i alle fall legge vekk mobilen først.

Safia Yusuf Abdi er fra Somalia, og der går alle hjem for å spise lunsj, hvis de ikke har en felles lunsj på jobben, sier hun.

– Det tok lang tid før jeg ble vant til den norske matpakken. Min matpakke ble annerledes uansett hva jeg gjorde. Det plaget meg, for jeg ville gjerne ha matpakke som liknet den norske. Jeg følte at jeg ikke kunne spørre hvordan man laget den, sjenert som jeg var. De norske ville heller ikke smake på maten min som jeg tilbød dem, slik som vi gjør hjemme.

(Fra boka *Mellom to kulturer*)

På 60-tallet ble fryseren allemannseie. NRK-kjendis Rolf Kirkvaag var direktør ved Dypfrysingskontoret og ledet arbeidet med å lære norske kvinner å fryse maten.

I 1963 spiste vi medisterkaker, kjøttkaker, fiskeboller, fiskepudding med kål, gulrøtter og kokte poteter. Rekecoctail og «napolitansk osterett» var fin mat. Tomatpureen kom inn i det norske kostholdet og satte piff og farge på maten.

Appelsinen var den mest eksotiske frukten på 60-tallet. Den var så sur at man gjerne dyttet en sukkerbit inn i appelsinkjøttet for at det skulle bli søtere. I dag spiser vi litt over 7,5 kg appelsiner i året.

Klementinen kom til Norge i 1963. I dag spiser vi seks kilo hver i året.

I 2013 spiste vi rent kjøtt, kyllingfileter og sushi.

(Kilde: VG Helg)

??????

- Hva slags mat var vanlig på 1960-tallet i Norge?
- Hva spiste man i selskap?
- Hva forteller avisteksten om appelsinen?
- Hva spiser nordmenn i dag?

Hva betyr disse setningene?

- Fryseren ble allemannseie.
- Rekecoctail var fin mat.

Avisene forteller at norske matvaner har forandret seg mye. Mange matretter fra andre land er nå blitt vanlige på norske middagsbord.

- Se på ordene til høyre. Hvilke kjenner dere? Vet dere hvor de kommer fra?
- Fortell om en matrett du liker. Hvordan lager du den?

cous-cous paella
sushi spaghetti tzatziki
chop suey tikka masala chiapatti
risotto pizza
pirog kebab pita
hamburger empanadas
borsj lasagne gulasj
tacos pommes frites

En journalist intervjuet en stor gruppe mennesker og spurte: «Hva synes du er viktigst i livet ditt?» De fleste svarte: «Å ha god helse.» De fleste tenker på helse, men ikke alle lever like sunt. Vi spiser for mye usunn mat, og vi mosjonerer for lite. «Kom deg opp av sofaen», sier legene. Altfor mange kjører bil, tar heisen i stedet for å gå i trapper, sitter foran datamaskinen på jobben og foran tv-en om kvelden. Tidligere beveget folk seg mye mer. De hadde ikke bil og måtte gå når de skulle noen steder. Mange hadde også hardt fysisk arbeid. Vi er den første generasjonen som sitter stille store deler av dagen, både på jobb og hjemme.

Fysisk aktivitet er viktig for å unngå sykdommer som *diabetes* eller sukkersyke. Mange unge mennesker får diabetes, og det er en alvorlig sykdom. Dersom man har høyt blodsukker over lang tid, øker risikoen for å få hjerneslag, hjerteinfarkt og andre sykdommer. Det viser seg at risikoen er litt større hos kvinner enn hos menn. «Bruk beina», sier legene. «En 30 minutters tur hver dag er en god begynnelse. Kan du gå til eller fra jobben, eller gå av bussen litt før du er hjemme? Det hjelper!»

Vi må også bli flinkere til å spise sunn mat, slik som frukt, grønnsaker og fisk. «Alle» vet også at sukker er usunt, både fordi man kan legge på seg, utvikle diabetes og ødelegge tennene. Likevel er sukkerforbruket svært høyt, selv om det nå ser ut til å gå litt ned. For 200 år siden spiste hver nordmann bare to kilo sukker i gjennomsnitt i året. I dag er gjennomsnittet 30 kilo. En av grunnene til dette er at det er mye sukker i den ferdigproduserte maten vi kjøper, også i matvarer for barn. Det er også altfor mye salt i denne maten. For mye salt kan gi høyt blodtrykk og større risiko for hjerte- og karsykdommer. Kanskje bør vi kreve at matvareindustrien tilsetter mindre salt i produktene sine?

??????

- Hvorfor var mange i bedre form tidligere?
- På hvilke måter kan sykdommen diabetes være farlig?
- Hva kan vi gjøre for å komme i bedre form?
- Hvor mye sukker spiser vi i gjennomsnitt i året?
- Hvorfor bør vi ikke spise for mye salt?
- Hva mener du er viktig i livet ditt? Er det andre ting enn god helse?
- Hva liker du å gjøre for å holde deg i form? Gå på tur? Jogge? Sykle? Går du på helsestudio? Liker du å svømme? Fortell hverandre.

Visste du at innvandrerungdom med muslimsk bakgrunn har bedre psykisk helse enn andre ikke-vestlige innvandrere? Visste du at tyrkiske menn drikker veldig mye brus og pakistanske menn veldig mye helmelk? Eller at vietnamesiske menn spiser minst frukt og grønnsaker?

Ifølge *Folkehelseinstituttet* er ikke innvandrerbefolkningen like fysisk aktiv som majoritetsbefolkningen, og innvandrere går oftere til fastlegen enn etniske nordmenn. Det er også flere kronisk syke blant innvandrere enn blant befolkningen for øvrig.

Når det gjelder psykisk helse, har ungdommer med foreldre fra land der islam er dominerende religion, færre psykiske plager enn annen innvandrerungdom fra ikke-vestlige land.

Overvekt og diabetes er et alvorlig problem blant alle innvandrergruppene. Overvekt er vanligere blant kvinner enn blant menn. Blant etnisk norske er det omvendt. Der er det flere menn enn kvinner som er overvektige.

I motsetning til etnisk norske er det få innvandrerkvinner som røyker, og det reduserer forekomsten av hjerte- og karsykdommer og kreft. Innvandrere drikker heller ikke så mye alkohol som etniske nordmenn gjør. Dermed unngår man alle problemer som er knyttet til alkohol.

De fleste innvandrergruppene har lavere blodtrykk enn etniske nordmenn. Dette er også med på å redusere forekomsten av hjerte- og karsykdommer.

I mye tradisjonell «innvandreremat» brukes det mer grønnsaker og frukt enn i tradisjonell norsk mat. Belgfrukter (som erter, bønner og peanøtter) er spesielt sunt og brukes mye i arabisk, tyrkisk og pakistansk mat.

Til det flerkulturelle magasinet *Blend* sier idrettspedagog Nuzhat Sarwar at det ikke er så mange blant første generasjon innvandrere som trener. Sarwar oppfordrer derfor barna til å støtte og hjelpe til slik at mor og far får seg litt mosjon i løpet

??????

- Hva får vi vite om innvandrerungdom i denne avisteksten?
- Hvilke forskjeller er det mellom tyrkiske, pakistanske og vietnamesiske menn?
- Hvilke forskjeller er det mellom menn og kvinner?
- Hvilke forskjeller er det mellom innvandrere og etniske nordmenn?

KAPITTEL 5

Innvandring og utvandring

EMNER

- innvandring og utvandring
- årsakene til migrasjon
- informasjon om oppholds- og arbeidstillatelse
- utdrag fra *Peder Seier* og *Pakkis*

GRAMMATIKK

- substantiv
- helsetninger og setninger med *det*

Fin musikk og god stemning. Fra den årlige Melafestivalen i Oslo.

Det er lunsjpause, og Mina ser etter en ledig plass i kantina på jobben.

Mina: Unnskyld, er det ledig her?

Tove: Ja, selvfølgelig. Slå deg ned. Er du ny her?

Mina: Ja, jeg begynte i forgårs. Jeg heter Mina.

Tove: Hyggelig. Jeg heter Tove. Hvor kommer du fra?

Mina: Fra Iran.

Tove: Har du vært lenge i Norge?

Mina: I seks år, men dette er den første jobben min her i landet.

Tove: Er det sant?

Mina: Ja. Jeg har søkt på minst 200 jobber. Jeg har relevant utdanning, har gått på norskkurs og har også vært innkalt til intervju noen ganger. Men ...

Tove: Men?

Mina: Men der har det stoppet. «Vi trenger dessverre en person med mer arbeidserfaring», har de sagt til meg. Men hvordan kan jeg få erfaring uten jobb?

Tove: Nei, det er et problem. Jeg tror norske arbeidsgivere er usikre når de skal velge en person fra en annen kultur.

Mina: Ja, og det er litt dumt. Alle må ikke være like og tenke likt på en arbeidsplass.

Tove: Enig. Da stagnerer vi. Jeg sitter forresten i fjerde etasje. Bare kom innom hvis det er noe du lurер på.

Mina: Takk skal du ha. Nå gleder jeg meg til å komme i gang.

??????

- Hvor er Mina fra?
- Når begynte hun å jobbe?
- Når kom hun til Norge?
- Hva har hun gjort for å få seg jobb?
- Hvorfor har det vært så vanskelig å få jobb?

Befolkningen i Norge

120

Vi er vant til å tro at Norge hadde en homogen befolkning før den moderne innvandringen begynte. Men det er ikke helt riktig. Det har lenge vært ulike folkegrupper her i landet.

Samene har bodd i den nordlige delen av landet i minst to tusen år. Tidligere prøvde myndighetene å undertrykke det samiske språket og den tradisjonelle kulturen. Politikernes mål var at samene skulle lære seg norsk og bli som vanlige nordmenn. Men dette har endret seg, og nå får samene støtte til å bevare språket sitt og kulturen sin.

I mange hundre år har det kommet innvandrere til Norge for å arbeide. I 1920 var 2,8 % av befolkningen innvandrere. Den gangen kom de fleste fra nabolandene og fra en del andre land i Vest-Europa. I løpet av de siste 40–50 årene har imidlertid forholdene forandret seg ganske mye. Nå bor det innvandrere fra over 200 ulike land i Norge. I 2013 var det litt over 13 % av innbyggerne som selv var innvandrere, eller som var født her i landet av to utenlandske foreldre.

Bryllup og tradisjonelle drakter

??????

- Fortell om innbyggerne i andre land dere kjenner.
- Er det mange nasjonaliteter der?
- Er det flere minoritetsgrupper?
- Hvordan er integreringen av dem som kommer fra andre steder?

Innvandringen til Norge økte kraftig omkring 1960. Da hadde landet en god økonomisk periode, og det var behov for flere arbeidstakere. Til å begynne med kom det flest innvandrere fra vestlige land. Fra 1970 økte antallet innvandrere fra Afrika, Asia og Latin-Amerika. Det kom spesielt mange fra Pakistan. Men etter hvert økte arbeidsledigheten, og behovet for arbeidskraft ble mindre. Det var også vanskelig å finne bolig til alle som kom. I 1975 fikk vi derfor innvandringsstopp. Da kom det nye regler for arbeidsinnvandring, og det ble vanskeligere å komme hit for å jobbe, spesielt for ufaglærte.

Det kommer likevel mange innvandrere til Norge. Borgere fra EØS-landene (se side 53) kan få oppholds- og arbeidstillatelse hvis de har tilbud om arbeid. I løpet av de siste årene har det kommet mange håndverkere fra land som Polen, Latvia og Litauen. For borgere utenfor EØS er det vanskeligere. De må skaffe seg oppholdstillatelse *før* de kan komme til Norge og arbeide.

Mange politikere og økonomer mener at Norge trenger større arbeidsinnvandring i framtida for å få nok folk til alle jobber. Det er mange gamle her i landet, og det blir flere pensjonister. Da kan det bli for få unge til å gjøre alle jobbene.

I de siste årene har antall asylsøkere økt. Det er uroligheter i flere deler av verden, og mange må flykte fra forfølgelse, vold og krig. Dermed øker tallet på mennesker som trenger beskyttelse. Noen kommer hit på egen hånd og søker politisk asyl. Hvis myndighetene godtar søknaden og gir politisk asyl, får asylsøkeren status som flyktning og får dermed bli i landet. Noen flyktninger kommer også via FN.

??????

- Hvorfor kom det mange innvandrere til Norge rundt 1960?
- Hvor kom de første innvanderne fra?
- Hva var bakgrunnen for innvandringsstoppen i 1975?
- Norge har behov for flere arbeidsinnvandrere i framtida, mener mange. Hvorfor det?
- Hva er en asylsøker?

- Hvorfor velger folk å flytte til et nytt land?
- Se på tabellen under. Vet dere hvorfor det har kommet mange innvandrere fra noen av disse områdene i verden?

Befolkningen i Norge:	5 063 709
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre:	710 465
Fra Norden, unntatt Norge:	73 222
Fra Europa, unntatt Norden:	285 981
Fra Afrika:	88 764

Fra Asia med Tyrkia:	231 872
Fra Nord-Amerika:	10 199
Fra Sør- og Mellom-Amerika:	21 486
Fra Oseania:	2 001

(Statistisk sentralbyrå, 2013)

Avhengig av utenlandsk arbeidskraft

Fiskeri- og havbruksnæringen vokser, og bedriftene har stort behov for kompetent arbeidskraft. En ny undersøkelse viser at det er få unge i Norge som tar jobb i disse bedriftene. Man er derfor avhengig av utenlandsk arbeidskraft, og tallene viser at 1 av 3 som jobber her, har utenlandsk bakgrunn.

De utenlandske arbeiderne er viktige for å sikre stabil produksjon, og de fleste av dem er fast ansatt, forteller undersøkelsen. – De er en helt nødvendig ressurs for næringen, sier Elisabeth Angell, prosjektleder for undersøkelsen.

(Kilde: Lofotposten.no)

- Fiskeri- og havbruksnæringen er avhengig av utenlandsk arbeidskraft. Hvorfor det?
- Hvor mange prosent av arbeiderne kommer fra utlandet?
- Hva slags arbeidskontrakt har de?

EU og EØS

- Land som er medlemmer av EU
- Land med EØS-avtale (L=Liechtenstein)

28 land i Europa er medlem av Den europeiske union, EU. Norge er ikke medlem, men har sammen med Island og Liechtenstein en avtale med EU-landene, EØS-avtalen. Denne avtalen gjør det lettere for arbeidstakere fra hele EU/EØS-området å få oppholds- og arbeidstillatelse her i landet.

Utvandringen fra Norge

122

I siste halvdel av 1800-tallet begynte en stor utvandring fra Europa. Det var mangel på arbeid i mange land, og det var vanskelig å klare seg. Omtrent 52 millioner europeere emigrerte i perioden 1846–1932. De fleste dro til USA. Der var det muligheter til å tjene godt og få et bedre liv, og det lokket mange til å forlate hjemlandet.

Fra Norge utvandret det nesten 850 000 mennesker i denne perioden. Mellom 1900 og 1910 utvandret 8 % av befolkningen!

Båt på vei fra Oslo til USA i 1901.
Mange møtte opp for å ta farvel.

Noen hadde religiøse og politiske grunner til å dra, men de fleste flyttet av økonomiske grunner. Hjemme kunne det være vanskelig å få arbeid, og de hørte om de mange mulighetene og den store friheten de kunne finne i USA. Men det var ikke lett. Mange hadde det hardt og lengtet hjem.

Ofte slo nordmenn seg ned i grupper på samme sted og holdt sammen og hjalp hverandre. De bygde egne skoler og kirker og holdt seg mest for seg selv. Til å begynne med giftet de seg helst med andre nordmenn. Men de unge ble litt etter litt mer amerikanske enn norske, og i dag er nordmennene for det meste helt integrert i det amerikanske samfunnet. Noen holder på sin norske tilknytning og feirer 17. mai med norske flagg og norsk musikk og mat.

Det norske språket har overlevd lenge, men nå er det ganske få av utvandrerfamiliene som snakker norsk. Av dem som dro fra Norge til Amerika, var det omtrent en fjerdedel som flyttet tilbake til Norge igjen. Mange av dem hadde god økonomi og brakte også med seg nye tanker og ideer til hjemstedet.

I det siste har vi fått en ny type utflytting fra Norge. Mange tusen pensjonister har flyttet fra landet. De har slått seg ned i land med varmere klima. De fleste har flyttet til Spania. Noen bor der fast, andre bor i Norge om sommeren og i sydligere områder i vinterhalvåret. Det er godt å komme bort fra kalde, mørke vinterdager og glatte veier og fortau. I et varmere klima opplever mange at de både får bedre helse og et mer aktivt sosialt liv.

Klimaflyktninger

Litteratur om å være emigrant og immigrant

123

Ole Edvart Rølvaag (1876–1931) var en av mange nordmenn som emigrerte til Amerika på slutten av 1800-tallet. Han har skrevet romaner om norske emigranter og om hvordan livet ble for dem og familiene deres.

I romanen *Peder Seier* fra 1927 forteller han om en ung norsk gutt som er født og oppvokst i Amerika. Han har mange venner utenfor det norske miljøet, og synes engelsk er mye lettere både å lese og skrive enn norsk. Mora hans, Beret Holm, er ikke glad for dette. Hun er redd for at gutten skal glemme norsk språk og kultur, og hun misliker den frie moralen i det amerikanske samfunnet.

En kveld hører hun at sønnen leser høyt fra ei engelsk skolebok. Han leser med høy, glad stemme og vil at alle skal høre på. Når han er ferdig, ber hun ham om å lese litt fra en norsk avis for henne.

PEDER SEIER

«Hva er det?» spurte han med lav stemme.

«Les nå denne fortellingen for meg, jeg fikk så vondt i øynene.»

«Huh», sa han og tidde.

«Du kan nå gjøre såpass for mor di.»

Peder tenkte seg om en lang stund; hele skikkelsen satt slapp og tung. Endelig begynte han å lese. Hvert andre ord hakkete han i stykker og stavet, eller han sa det galt: stemmen var full av uvilje og gråt, – det hørtes ut som noen pinte ham.

Beret hørte på dette en stund. Så grep hun ham i armen og rystet ham:

«Nå leser du skikkelig.»

Pause.

«Hører du hva jeg sier?»

Peder gned seg i øynene.

«Jeg leser jo!» stammet han hikstende.

Da tok sinnet henne, voldsomt som et stormstøt. Hun sprang og slo ham under øret, grep ham i skuldrene og ristet ham av all makt, kløp det ene øret og holdt det, mens hun slo det andre.

«Vil du nå lese kanskje?» spurte hun hest og pustet tungt.

(Fra Ole Edvart Rølvaag: *Peder Seier*. Språket er modernisert.)

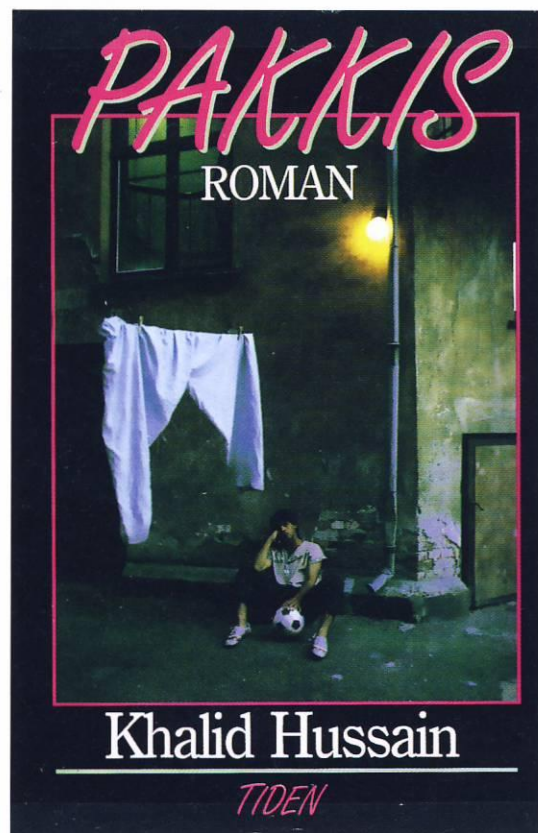
Boka *Pakkis* fra 1986 er skrevet av Khalid Hussain, som da var en ung gutt. Han kom til Norge sammen med foreldrene da han var tenåring. I boka møter vi gutten Sajjad, som stadig har konflikter med foreldrene sine. Han går på norsk skole, og i fritida liker han å være sammen med norske venner. Faren er redd for at sønnen skal fjerne seg fra pakistansk kultur og religion og snakker til ham:

PAKKIS

- Er du muslim? spurte faren kaldt og rolig.
- Ja, jeg er muslim. Sajjad begynte å få klumper i halsen.
- På hvilken måte er du muslim – pleier du å dra i moskeen for å be – eller hjemme en gang iblant? (...)
- Nei, svarte Sajjad kort.
- Hvorfor ikke det?
- Nei, jeg har vel ikke tid.
- Har du ikke tid? Det er ikke noe svar! Kan du forresten be, eller har du glemt det også? Få høre! Begynn fra starten. Sajjad begynte å be høyt. I det tredje verset begynte han å få problemer. Faren så ikke blid ut. (...)
- Synes du det er vanskelig å lære bønnen utenat? Hadde dette vært i Pakistan, så kunne du spørre en hvilken som helst tre-fireåring på gata. Han hadde kunnet dette til og med.
- Ja, men dette er ikke Pakistan, det er Norge.
- Hva mener du med det? Faren ble ordentlig irritert på ham.
- (...)
- Tenk litt på hjemlandet ditt. Du er ikke nordmann! Selv om du kler deg som dem og begynner å oppføre deg som dem, kommer du aldri til å bli som dem. Du er pakistaner, få det inn i hodet ditt.

(Fra Khalid Hussain: *Pakkis*)

124

?????

Diskuter de to litteraturtekstene.

- Hvilke likheter finner dere mellom Peder og Sajjad?
- Hvordan reagerer Peders mor og Sajjads far?
- Hvorfor reagerer de slik, tror du?

FAKTA

Forhold som kan gi oppholdstillatelse her i landet nå:

Flukt

Personer som er forfulgt eller utsatt for fare i hjemlandet, kan søke om beskyttelse (asyl) i Norge.

Familiegjenforening

Ektefelle til en person som allerede har opphold, og barn under 18 år, kan få opphold, slik at familien kan bo sammen.

Arbeid

For borgere fra EU/EØS-området (se kart side 53) er det enkelt å få arbeids- og oppholdstillatelse. Det er også mulig å få opphold til kortvarig arbeid som au pair eller praktikant, eller som sesongarbeider.

Utdanning

Utenlandske borgere kan få opphold for å gjennomføre spesielle studier i Norge.

Utlendingsdirektoratet (UDI) har laget faktaark på mange språk med informasjon om ulike typer oppholdstillatelse.
(Se udi.no.)

NYTTIGE ORD

Innvandring er det samme som *immigrasjon*, og forteller om det å flytte *til* et land.

Utvandring er det samme som *emigrasjon*, og forteller om det å flytte *fra* et land.

Befolkningen i et land er det samme som antall innbyggere i landet.

En **homogen** befolkning betyr at innbyggerne i landet er ganske lik hverandre (motsatt: *heterogen*).

En **minoritetsgruppe** er en gruppe mennesker som utgjør et mindretall i samfunnet.

Oppholdstillatelse er en tillatelse eller godkjenning fra myndighetene om at man kan få bli i landet.

En **pensjonist** er en som har sluttet å arbeide på grunn av høy alder.

Substantiv

Entall		Flertall	
Ubestemt form	Bestemt form	Ubestemt form	Bestemt form
en jobb	jobben	jobber	jobbene
en innvandrер	innvandrerен	innvandrere	innvandrerne
ei/en kirke	kirka/kirken	kirker	kirkene
ei/en bok	boka/boken	bøker	bøkene
et språk	språket	språk	språkene
et ønske	ønsket	ønsker	ønskene

Se også arbeidsboka side

76

Helsetninger: ordstilling

Forfelt		Midtfelt			Slutfelt	
subjekt/ adverbial	verbal	subjekt	adverbial	verbal	objekt/ predikativ	adverbial
Jeg	har		ikke	hatt	ferie	i år.
Derfor	vil	jeg		reise	en tur	snart.
Hvor	skal	jeg		dra?		
	Bør	jeg	ikke	reise		hjem?
Jeg	er		ikke		sikker.	

Se også arbeidsboka side

80

Det-setninger

På norsk bruker vi ofte et formelt subjekt, **det**:

Det blåser.

Det var en del utlendinger her før også.

I neste uke kommer **det** mange gjester.

Det er fint at dere kan komme hit.

Det blir hyggelig å treffe dere.

Se også arbeidsboka side

82

Det er glatt i dag.

KAPITTEL 6

Kultur og tradisjoner

Musikk og folkedans i Setesdal

EMNER

- tradisjoner og kultur
- folkediktning og folketro
- kjente nordmenn
- eventyret *Askeladden som kappåt med trollet*

GRAMMATIKK

- stedsadverb
- passiv med *bli*

Dimitris fra Hellas og Magnus fra Norge er venner og arbeidskollegaer.

Dimitris: Hør her. Innvandrere truer norsk kultur, står det i avisen.

Magnus: Hvem sier det?

Dimitris: En eller annen politiker. Truer jeg kulturen din, Magnus?

Magnus: Selvfølgelig gjør du det. Du liker jo ikke pinnekjøtt engang!

Dimitris: Men jeg er flink til å steke vafler! Hva *er* egentlig norsk kultur?

Magnus: Jeg vet ikke. Noen snakker om pølser og 17. mai, andre om fellesskap og toleranse. Hva er gresk kultur?

Dimitris: Det samme. Fellesskap og toleranse. *Alle* nasjoner vil si at det er en viktig del av kulturen. Jeg tror vi bør spørre: Hva er kultur?

Magnus: Oj. Kan du svare på det?

Dimitris: Jeg kan prøve. For meg er kultur en følelse av å være «hjemme». Det er noe jeg plutselig føler, ikke hele tida, men i små glimt.

Magnus: Kan du gi et eksempel?

Dimitris: Det kan være en lukt, eller det å se et landskap med oliventrær, eller å føle at jeg har noe til felles med andre.

Magnus: Hm. Som når du og jeg og kollegaene våre ler av vitser som ingen andre forstår?

Dimitris: Akkurat. Det er også kultur, tror jeg.

??????

- Hva er kultur for deg?
- Er du enig i det Dimitris sier? Har du eksempler på slike glimt der du plutselig føler deg «hjemme»?
- Magnus snakker om pinnekjøtt og pølser. Fortell om mat som dere mener er «typisk» for ulike land.

Norsk håndverkstradisjon

Linxuan fra Kina

Dragen er et viktig symbol i kinesisk kultur. I gamle dager ble keiseren vår beskyttet av dragen. Dragen symboliserer også lykke, samtidig som den passer på at bøndene får nok regn. Jeg kommer fra et jordbruksområde i Nord-Kina. Når det er nyttår, danser vi derfor en «dragedans» med ønske om et godt, men ikke for tørt, nytt år. Det er en morsom tradisjon, synes jeg.

Paul fra USA

Jeg kommer fra San Diego. Da jeg var liten, gledet jeg meg alltid til Halloween, som blir feiret natta til 31. oktober. Jeg husker at vi kledde oss ut og gikk fra dør til dør for å få godteri. Vi ropte «trick or treat», og vi fikk alltid noe. Noen steder hadde folk plassert lysende gresskar og hodeskaller av plast utenfor husene sine. Det var skikkelig nifst, husker jeg.

Neto fra Mosambik

Jeg kommer fra Vilankulo, en liten by i Mosambik. Der har vi en fin tradisjon. Når et nyfødt barn får navn, pynter familie, venner og naboer seg og går hjem til barnets foreldre for å være med på feiringen. Etter at babyen har fått navn, blir den båret rundt og vist fram for første gang i byen. Hele selskapet følger selvfølgelig etter mens de synger og danser.

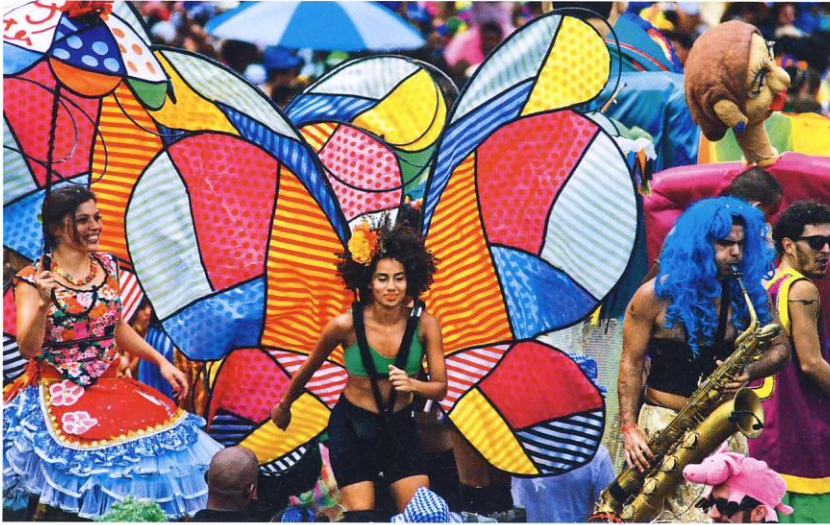
Jeg må forresten nevne en ting til. Mange europeere pleier å lukte på maten som står og koker i ei gryte, kanskje fordi de synes det lukter godt. Det bør du ikke gjøre i Mosambik, for det betyr at du er skeptisk til maten i gryta.

Maria fra Brasil

Jeg kommer fra Rio de Janeiro, og mange kjenner til det store karnevalet vi har der hvert år. Men for oss er karnevalet mye mer enn det opptoget dere ser på tv. I min bydel arbeider vi med

planene for karnevalet i mange måneder. Vi lager musikk og kostymer og trener på dans. Slik er det i mange andre bydeler også. Når karnevalet kommer, konkurrerer vi mot hverandre om hvem som har den beste forestillingen i opptoget. Det er flott å vinne, men på en måte synes jeg likevel at forberedelsene er det viktigste.

Sigrid fra Norge

Jeg kommer fra en gård i Valdres, og der har vi mange gamle juletradisjoner. Før jul blir en stor tallerken med grøt plassert i fjøset. Det er til den lille nissen som bor sammen med dyrene og passer på dem. Vi pleier også å gå ut i skogen og hogge vårt eget juletre. På julekvelden blir treet båret inn i stua og pyntet. Vi synes det er ekstra fint med et tre som vi har hogd selv.

?????

- Liunxan og andre på hjemstedet hennes lager en «dragedans» når det er nyttår. Hvorfor det?
- Paul syntes det var litt nifst å feire Halloween da han var liten. Hvorfor det?
- Det kan være uhøflig å lukte på maten mens den koker i Mosambik. Hvorfor det?
- Maria synes forberedelsene til karnevalet er viktigere enn selve karnevalet. Hvorfor det?
- Familien til Sigrid plasserer en tallerken med grøt i fjøset før jul. Hvorfor det?
- Fortell hverandre om tradisjoner fra hjemlandet eller fra land dere kjenner godt.

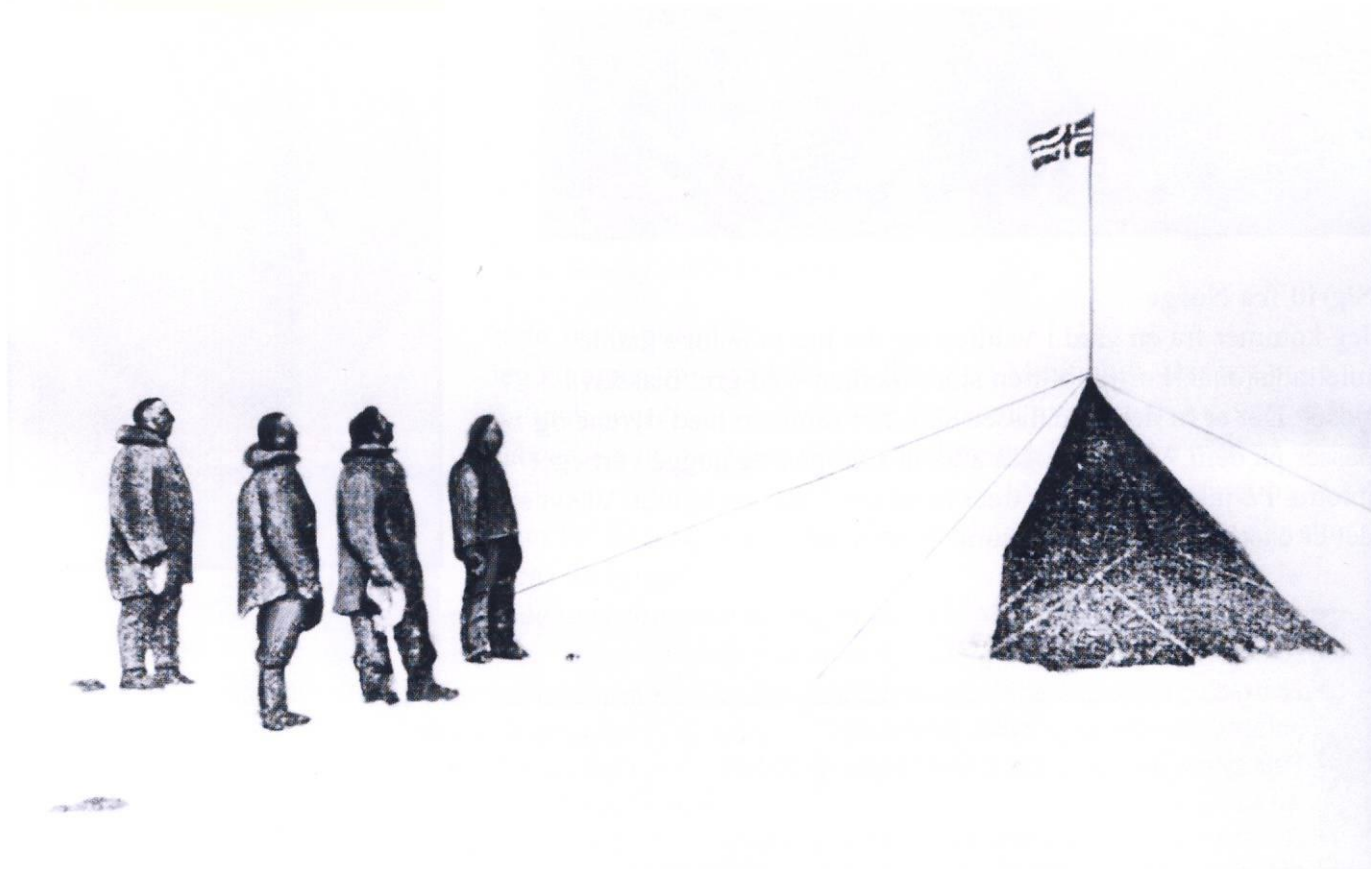
Noen kjente nordmenn

127

For å bli kjent med kulturen i et land trenger vi kunnskaper om tanker og ideer i landet og om personer som har vært med på å påvirke disse tankene. Her er tre personer som nordmenn kjenner godt, og som har vært med på å påvirke, hver på sitt område.

Roald Amundsen (1872-1928)

Roald Amundsen er norsk polfarer og oppdagelsesreisende. Mest kjent er han fordi han ledet den første ekspedisjonen som nådde fram til Sørpolen.

Roald Amundsen, Oscar Wisting, Sverre Hassel og Helmer Hansen på Sørpolen

Amundsen og mannskapet dro med skip fra Norge, og de seilte så nær polpunktet som de kunne. De gikk i land, og sammen med fire menn, fire sleder og 52 hunder dro Amundsen på ski med kurs mot Sørpolen. På samme tid var imidlertid også briten Robert Scott på vei til Sørpolen med sin ekspedisjon. Fra to ulike utgangspunkt nærmet begge seg polpunktet, men Amundsens ekspedisjon var raskest. 14. desember 1911 kom de fram til Sørpolen, etter to måneders ferd over isen. Scott kom fram fem uker etterpå. Da fant han teltet som Amundsen hadde satt igjen. På hjemveien fikk Scotts ekspedisjon store problemer, og alle britene døde av sult, kulde og utmattelse.

Roald Amundsen har, i likhet med polfareren Fridtjof Nansen, inspirert mange «eventyrere» også i dag. En av dem er Liv Arnesen, som i 1994 var den første kvinnen som alene og uten hjelp underveis gikk på ski til Sørpolen.

Gro Harlem Brundtland (født 1939)

Ei lita jente og en liten gutt diskuterer hva de skal bli når de blir voksne. «Jeg vil bli statsminister», sier gutten.
«Det kan du ikke», sier jenta, «for du er jo gutt.»

Statsminister Gro Harlem Brundtland og regjeringen på slottsplassen, 9. mai 1986

Dette er en liten dialog fra 1990-årene, da Gro Harlem Brundtland var statsminister i Norge. Hun utdannet seg til lege, men var i perioden 1981–1996 statsminister i til sammen ti år.

Når nordmenn snakker om likestilling mellom mann og kvinne, vil mange tenke på Gro Harlem Brundtland. Hun kjempet for selvbestemt abort og ønsket seg flere kvinnelige ledere. Da hun dannet regjering i 1981, var hun den yngste statsministeren og den første kvinnelige statsministeren i Norges historie. Fem år senere dannet hun en regjering der 8 av de til sammen 18 statsrådene var kvinner. Det ble lagt merke til i andre land i verden.

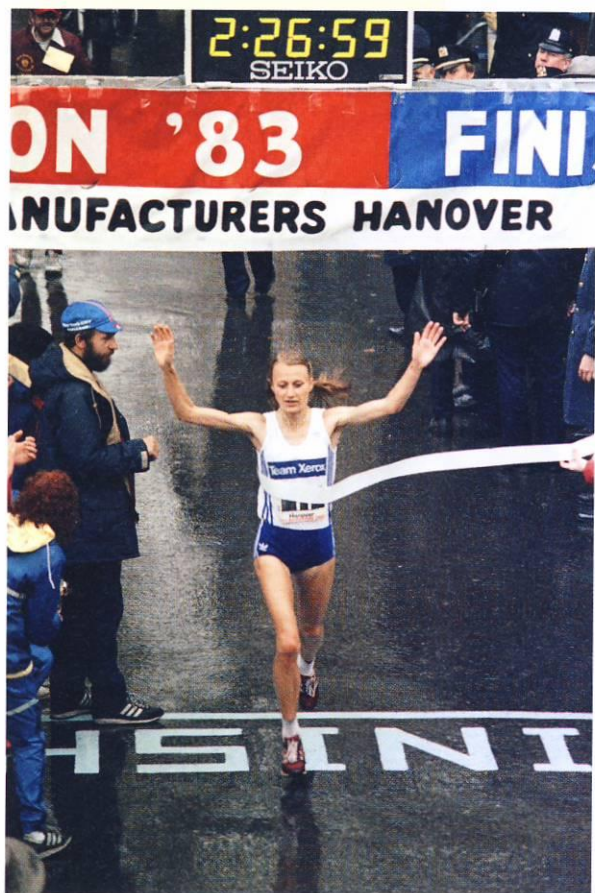
Gro Harlem Brundtland har også vært opptatt av miljøvern, og i 1998 ble hun generaldirektør for Verdens helseorganisasjon (WHO), en stilling hun hadde fram til 2003.

Grete Waitz (1953–2011)

Grete Waitz er Norges løpedronning. Mest kjent er hun som maratonløper, med VM-gull, OL-sølv og ni seirer i New York Marathon. Da verdensmesterskapet i friidrett ble arrangert for første gang i 1983, gikk den første gullmedaljen til Grete Waitz. Hun gjorde mye for kvinneidretten og ønsket å vise at alle, gamle og unge, friske og syke, kunne ha glede av å drive med idrett. Hun fortsatte å trene også etter at hun selv fikk kreft, og inspirerte andre til å gjøre det samme.

I 1991 ble Grete Waitz kåret til verdens beste kvinnelige løper i moderne tid av det amerikanske fagbladet *Runners World*, og i New York arrangerer de et årlig halvmaraton-løp for å hedre henne.

Grete Waitz vinner New York City Marathon, 23. oktober 1983.

Er den norske idrettsmodellen for snill?

– I Norge vil vi at så mange som mulig skal fortsette med idrett, sier idrettsforsker Nicolas Lemyre til Aftenposten. Derfor inkluderer vi alle barn og unge lengst mulig, ikke bare de mest talentfulle. Noen barn utvikler seg senere enn andre, og vi vil at de fortsatt holder på med idrett når de er fysisk og mentalt modne. Denne modellen gjør at vi får de største talentene til slutt.

Hopptrener Alexander Stöckl fra Østerrike er ikke

enig. Han kom til Norge for to år siden og mener det er feil å behandle alle idrettsungdommene på samme måte. De mest talentfulle må få et eget tilbud så tidlig som mulig.

– Jeg tror Norge mister mange flinke utøvere fordi de ikke blir stimulert nok. De som likevel fortsetter, kommer senere til toppen og får en kortere karriere, sier hopptreneren.

(Kilde: Aftenposten)

??????

- Hva mener dere? Er det riktig å gi alle mulighet til å fortsette i et idrettslag, eller bør man konsentrere seg om de største talentene og gruppere barn og unge i A- og B-lag?
- Fra hvilken alder bør de mest talentfulle få et eget tilbud?

Typisk norsk?

128

Aftenposten har bedt sine lesere om å beskrive Norge. Her er noen av svarene fra leserne. Hvor mange ord og begreper kjenner du? Velg ut noen ord som *du* mener er typiske for norsk kultur. Føler du at noen av begrepene også er typiske for kulturen i andre land du kjenner?

129

Det var en gang - om folketro og eventyr

Eventyr og *troll* er to av ordene fra spørreundersøkelsen over. Eventyrene er små fortellinger om dyr, mennesker og overnaturlige vesener som bor ute i naturen. Historiene er gamle, og de ble fortalt fra generasjon til generasjon i mange hundre år før de ble skrevet ned. Vi vet ikke hvem som først diktet disse historiene, og vi vet ikke hvor i verden de kommer fra.

Ei av de eldste eventyrbøkene vi kjenner, er ei indisk bok som heter *Pantsjatantra*. Den er cirka 1800 år gammel. Her i landet ble eventyrene samlet og skrevet ned for over 150 år siden. De fleste ble skrevet ned av Peter Christen Asbjørnsen og Jørgen Moe.

Sønnen til Jørgen Moe hørte en gang på ei gammel kone som fortalte eventyr. «Dette eventyret må være norsk. Det må være like norsk som fjellene omkring her», tenkte han. Han ble veldig forbauset da han senere fant det samme eventyret i *Pantsjatantra*.

Mange har en følelse av at eventyrene er nasjonale, og de fleste land har sine eventyrhelter som folk kjenner til, og som er hovedperson i flere historier. Likevel kan vi si at eventyrene er internasjonale, for vi finner veldig like historier i forskjellige land.

«Trollet som grunner på hvor gammelt det er.» Theodor Kittelsen

De har de samme motivene og et fast mønster eller skjema. På den måten var det lettere for folk å huske dem og fortelle dem videre i gamle dager.

Eventyrene har altså et fast mønster. Det betyr blant annet at de ofte begynner og slutter på en bestemt måte. Norske eventyr begynner gjerne med: «Det var en gang ...» Mange slutter med «Så levde de lykkelige alle sine dager» eller «Snipp snapp snute, så var eventyret ute».

Det er mange gjentakelser i eventyr, og tallet tre er viktig. Ofte møter vi tre brødre som drar ut i verden. De ønsker alle å vinne prinsessa og halve kongeriket, men det er bare den tredje og yngste av dem som greier det. Han må løse flere oppgaver underveis, som oftest tre, og den siste oppgaven er den vanskeligste.

Personene i eventyrene har bare én eller noen få egenskaper. Noen er snille, andre er slemme, noen er vakre, andre er stygge. Helten er ofte ung og fattig, men modig og nysgjerrig. I norske eventyr heter han som regel Askeladden. Alle ler av ham fordi han er fattig og skitten, men det bryr han seg ikke om. «Jeg vil prøve, jeg også,» tenker han og drar av sted. Noen ganger vinner han fordi han hjelper dyr og mennesker og får hjelp tilbake. Andre ganger viser han at han kan tenke fort og finne de riktige svarene.

I eventyrene møter vi ofte overnaturlige vesener, slik som troll. Trollene er kjempestore, sterke og stygge. De er så store at jorda rister når de går. Hvis de blir sinte, kan de kaste digre trær gjennom lufta. Noen troll har bare ett hode, mens andre har tre, seks eller ni hoder. Ingen vet hvor gamle de er. Noen er så gamle at det vokser gress på hodet deres.

Trollene bor inne i fjellet eller i mørke skoger. De er rike og har massevis av gull og sølv. De er store og sterke, men de er samtidig ganske dumme. Derfor kan menneskene vinne over dem. Eventyret *Askeladden som kappåt med trollet* forteller om et slikt troll.

??????

- Hvem har laget eventyrene?
- Hva er *Pantsjatantra*?
- Hva betyr det at eventyrene er internasjonale?
- Hva er et troll?

ASKELOADDEN SOM KAPPÅT MED TROLLET

130

Det var en gang en bonde som hadde tre sønner. Han var gammel og fattig, men sønnene hans ville ikke gjøre noe på gården. Til gården hørte det en stor skog, og nå ville faren at guttene skulle hogge i skogen. På den måten kunne han få betalt litt av gjelda si.

Først dro den eldste ut for å hogge. Da han hadde hogd en liten stund, kom det et stort, fælt troll bort til ham. «Hvis du hogger i min skog, dreper jeg deg», sa trollet. Da gutten hørte det, kastet han øksa og løp hjem så fort han kunne. Faren ble sint og sa at trollene aldri hadde skremt ham da han var ung.

Neste dag dro den andre sønnen av sted, men det gikk ikke bedre med ham. Da han hadde hogd en liten stund, kom trollet. «Hvis du hogger i min skog, dreper jeg deg.» Gutten våget nesten ikke å se på trollet. Han kastet øksa og sprang av sted akkurat som broren, bare enda fortere. Da han kom hjem, ble faren sint, og sa at trollene aldri hadde skremt ham da han var ung.

Den tredje dagen ville Askeladden av sted.

«Ja du» sa de to eldste, «du kan vel ikke klare det, du som aldri har vært utenfor stuedøra!»

Askeladden svarte ikke, men ba om å få litt mat med seg. Han fikk en fersk, hvit ost som han puttet i skinnsekken, og dro av sted. Da han hadde hogd en stund, kom trollet. «Hvis du hogger i min skog, dreper jeg deg», ropte trollet.

Men gutten ble ikke redd. Han løp bort til sekken og hentet den hvite osten. Så klemte han den så hardt at det rant av den.

«Hvis du ikke tier stille, skal jeg klemme deg akkurat slik som jeg klemmer vannet ut av denne hvite steinen», skrek han til trollet.

«Nei, kjære deg, ikke gjør det», ba trollet. «Jeg skal hjelpe deg å hogge.»

Trollet var flink til å hogge, så det ble mye ved den dagen.

Da kvelden kom, sa trollet: «Nå kan du bli med meg hjem, det er nærmere til meg enn til deg.»

Ja, gutten ble med, og da de kom hjem til trollet, skulle han tenne i peisen mens gutten skulle gå etter vann til grøten. Men det sto to jernbøtter der som var så store og tunge at gutten ikke kunne løfte dem.

Da sa gutten: «Disse er nesten for små. Jeg går etter hele brønnen, jeg.»

«Nei, kjære deg», sa trollet. «Jeg kan ikke miste brønnen min. Du kan tenne i peisen, og så går jeg etter vann.»

Da trollet kom tilbake med vann, kokte de ei stor gryte med grøt.

«Hvis du vil», sa gutten, «kan vi spise om kapp.»

Det ville trollet, for her var han sikker på å vinne.

Så satte de seg ned og begynte å spise. Men gutten tok skinnsekken foran seg uten at trollet så det, og øste mer i den enn han spiste selv.

Da sekken var full, tok han kniven sin og stakk hull på den, slik at grøten rant ut. Trollet så på ham, men sa ikke noe.

Etter en stund la trollet fra seg skjea. «Nei, nå orker jeg ikke mer», sa han.

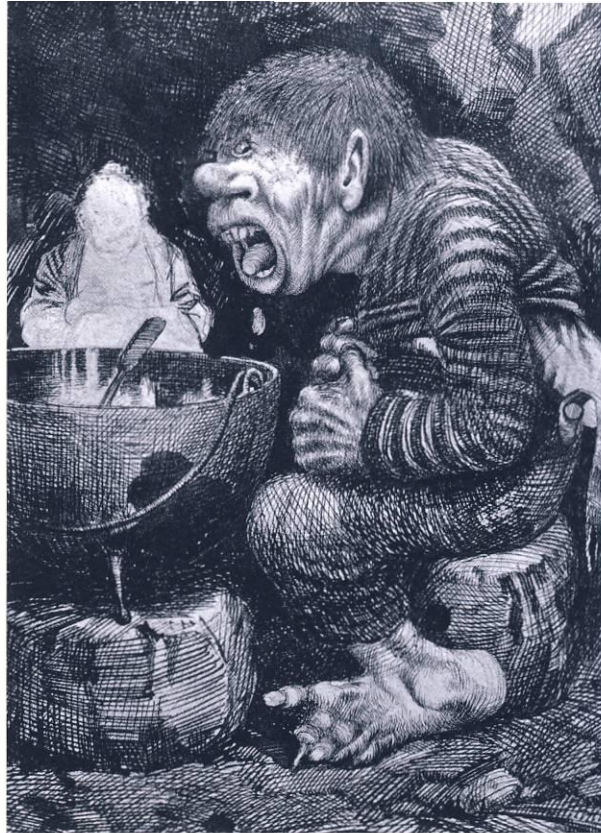
«Du må spise», sa gutten. «Jeg er ikke halvmett ennå. Du kan bare gjøre slik som jeg og skjære hull på magen. Da kan du spise så mye du vil.»

«Men gjør ikke det veldig vondt?» spurte trollet.

«Å, ikke noe å snakke om», svarte gutten.

Så gjorde trollet som gutten sa, men du kan vel tenke deg hvordan det gikk. Trollet døde med en gang. Gutten tok med seg alt det gullet og sølvet han fant, og gikk glad hjem. Nå kunne faren få betalt tilbake gjelda si.

(Norsk eventyr)

«Nå orker jeg ikke mer, sa trollet.» Theodor Kittelsen

??????

- Fortell om eventyrskikkelser fra andre land.
- I gamle dager var det mange som trodde at det fantes troll. De kunne fortelle om spennende møter ute i naturen. Også i dag er det mange som tror at det finnes mer enn det vi alle kan se og oppleve. Noen forteller at de har sett spøkelser, ufo-er eller folk fra andre planeter. Andre tror på engler eller på mennesker som kan helbrede fordi de har spesielle evner. Kjenner du til noen slike historier? Har du opplevd noe som du ikke kan forklare ved hjelp av fornuften? Tror du at det finnes liv på andre planeter?
- Er du overtroisk? Tror du for eksempel at noen tall er lykketall, mens andre tall kan bringe ulykke? Se på bildene. Hva tror du de forteller om lykke og ulykke? Fortell om ting som folk i ulike land har ment betyr lykke eller ulykke.

Begrepet **kultur** har mange definisjoner, men blir ofte definert som de ideene og verdiene et menneske tar med seg fra generasjonen før og forsøker å bringe videre – ofte litt forandret – til neste generasjon.

Toleranse er evnen til å tåle at noen har andre meninger og oppfatninger enn du selv har.

Å påvirke noen betyr at du har innflytelse på andre.

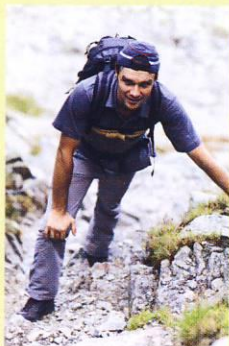
At noe er **typisk** for et land eller en gruppe, betyr at det er karakteristisk for landet eller gruppen.

Et eventyr er en spennende historie som ikke er sann.

Folketro bruker vi om tro og forestillinger som har gått i arv fra generasjon til generasjon.

GRAMMATIKK

Stedsadverb

Bevegelse til stedet:

Han går **opp**.

På stedet:

Han er **oppe**.

Se også arbeidsboka side

96

Verb: passiv med **å bli**

	Aktiv	Passiv
Presens	De forteller historiene.	Historiene blir fortalt.
Preteritum	De fortalte historiene.	Historiene ble fortalt.

Vi bruker ofte passiv form av verbet når vi ikke er opptatt av hvem som utfører handlingen, men av hva som skjer med noe eller noen.

Se også arbeidsboka side

99

KAPITTEL 7

Skole og utdanning

EMNER

- utdanningssystemet i Norge
- skolens innhold
- voksenopplæring og realkompetanse
- kjønnsroller
- utdrag fra *Naiv. Super*

GRAMMATIKK

- adjektiv brukt som substantiv
- leddsetninger med *at* og *om*
- adverbiale leddsetninger

Hva slags skole vil vi ha?

Martin: Jeg synes at den norske skolen er altfor slapp. Elevene kan jo gjøre akkurat hva de vil!

Anita: Nå overdriver du! De lærer å arbeide selvstendig, og det er viktig. Det nytter ikke med gammeldags pugging i våre dager.

Martin: Litt mer pugging kan det godt være. Jeg vil at barna mine skal lære så mye som mulig. Da må læreren bestemme. Nå har de ingen respekt for lærerne. Elevene bruker til og med fornavn på læreren!

Anita: Lærerne synes kanskje at det ikke skal være for mye avstand mellom lærer og elev. Samarbeid og trygghet er viktig.

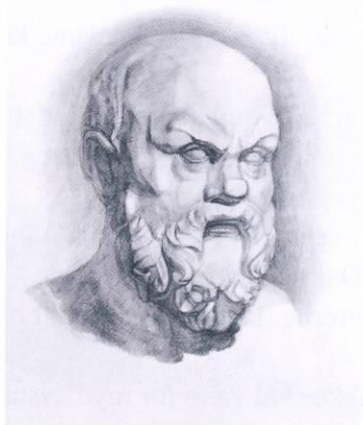
Feilen med skolen er at lærerne spør elevene om det som lærerne allerede vet svaret på. I en god skole burde barna spørre om det de gjerne vil vite svaret på.

Mosse Jørgensen, pedagog

- Martin: Samarbeid og samarbeid! De kaster bort så mye tid! Jeg tror at mange elever vil ha mer disiplin. Hvis det er mye uro i klassen, er det vanskelig å lære noe som helst.
- Anita: Synes du ikke at selvstendighet og samarbeid er viktig? Jeg tror man lærer mye av å arbeide sammen og diskutere med hverandre.
- Martin: Men hvis man skal lære matematikk og språk, nytter det ikke å diskutere med hverandre. Da må læreren forklare for elevene, og elevene må få ro til å arbeide ordentlig med fagene.
- Anita: Jeg er enig i at læreren er veldig viktig. Men ...
- Martin: Og dessuten må elevene få karakterer mye tidligere.
- Anita: Det er jeg helt uenig i. Karakterer vil bare føre til mer press for elevene.
- Martin: Hvis de ikke får karakterer, trenger de jo ikke å arbeide så mye på skolen. Det er viktig å vite hvordan det går. Hvis elevene får dårlige karakterer, skjønner de at de må begynne å arbeide mer. Dessuten er det sunt med konkurranse.
- Anita: Jeg tror at karakterer ødelegger. Det er viktig at barna kan gå sammen på skolen uten at de får høre at noen er bedre enn andre. Jeg synes det er altfor mye mas om måling av kunnskaper og stadige tester av alle slag. Barn må få lov til å være barn. De lærer best når de har lyst til å lære noe.

??????

- Gi et kort sammendrag av Martins meninger.
- Gi et kort sammendrag av Anitas meninger.
- Hvem er du mest enig med?
- Hva bør skolen legge vekt på?
- Hva er lærerens viktigste oppgaver?
- Hva er en god lærer?

Jeg kan ikke lære deg noen ting. Det jeg kan gjøre, er å stille de rette spørsmålene slik at du kan finne svaret.

*Sokrates, gresk filosof,
ca. 470–399 f.Kr.*

132

TIMEPLAN

8C	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
1	Kl. t.	Eng.	K&H	Naturfag	Eng.
2	Samf.fag	Gym	K&H	Samf.fag	Norsk
3	RLE	Gym	K&H	Gym	Matte
4	Fr.språk	Matte	Matte	RLE	Mus.
5	Norsk	Matte	Naturfag (lab)	Eng.	Naturfag
6	Norsk	Norsk	Samf.fag	Fr.språk	Norsk

Kl.t = klassens time

RLE = religion, livssyn, etikk

Fr.språk = fremmedspråk

K&H = kunst og håndverk

??????

- Her ser dere en oversikt over en vanlig uke i 8. klasse.
- Hva tror dere de lærer i de ulike fagene?
- Hadde dere andre fag på skolen? Hvilke fag likte dere best på skolen?
- Hvilke fag synes dere er viktigst?
- Hva har skolen ansvar for å lære barna?
- Hva har foreldrene ansvar for?

??????

Spør og fortell om skolen i andre land dere kjenner. Diskuter hva som er bra, og hva som ikke er så bra.

Her er noen spørsmål dere kan bruke:

- Hvor gamle er barna når de begynner på skolen?
- Hvor mange år går de på skolen?
- Hvilke fag er viktige?
- Hvordan er lærerne?
- Er det streng disiplin?
- Når får elevene karakterer?
- Hvor lang er skoledagen?
- Får elevene mat på skolen?
- Bruker elevene skoleuniform?
- Hva legger man vekt på i undervisningen?
- Får barn med ulike evner ulik undervisning?
- Må man betale skolepenger?
- Er det stor forskjell på offentlige og private skoler?

Hva er en god skole?

133

Hva skal skolen gjøre for barna våre? Barna går på skolen for å lære noe som kan være nyttig senere i livet. Men det er kanskje ikke så klart hva dette «noe» er. Noen mener at barna skal lære bestemte fakta. Andre er mer opptatt av at barna skal lære samarbeid og toleranse.

Det er også et mål at barna skal lære å skaffe seg kunnskaper selv. Ansvar for egen læring er viktig i skolen. Verden forandrer seg fort, og elevene må bruke Internett, aviser og tv for å følge med. Da er det veldig viktig at de lærer seg å tenke selvstendig og vurdere de ulike kildene.

Målet for norsk skolepolitikk er at alle skal ha like gode sjanser til å få utdanning, uavhengig av familiens økonomi og sosiale status. De aller fleste her i landet går på offentlige skoler. Etter hvert har vi fått en del private skoler, men det er få elever som går på private skoler. De private skolene får støtte av staten, men foreldrene må også betale noe. De offentlige skolene er gratis.

Noen ønsker større forskjeller i skolen. De mener at det er bedre for de svakeste elevene å konsentrere seg om praktisk utdanning. Nå er det mye teori. På den andre siden lærer kanskje de flinkeste ikke nok, slik som skolen er nå. I en del andre land satser man mer på å ta vare på elever med spesielle evner. Noen mener at vi må tenke slik her i landet også. Hvis man deler elevene inn i grupper etter evner og arbeidsvilje, vil alle få mer ut av skolen, sies det. Mange mener imidlertid at det er viktig å ta vare på likhetstanken i norsk skole. Det er best at alle barn arbeider og leker sammen, mener de. Alle kan lære noe av hverandre.

Hjem

Koblinger

Oppdag

Meg

Matmons @matmons

La oss få mat på skolen! Vi lærer mer hvis vi får et sunt måltid midt på dagen. Nå kjøper mange brus og snacks. Det er både dyrt og usunt.

Biling @biling

Mer språk på skolen, takk! Nå kaster vi bort tid på gym og håndarbeid. I framtida trenger vi folk som har lært noe ordentlig på skolen, ikke bare lekt!

Timmy Topp @timmytopp

En time gym hver dag. Minst!

Praktikeren @praktikeren

Det må bli mindre teori på yrkesfaglig. Nå faller mange fra fordi skolen er for teoretisk. Dette er elever som kunne bli gode snekkere, mekanikere og frisører.

Matilde Nilsen @matildenilsen

Hvorfor kan vi ikke få egne klasser for dem som vil lære mye matte og fysikk? Det finnes egne skoler for sport. Hvorfor denne forskjellen?

Fotballspiller @fotballspiller

Hver ettermiddag må jeg jobbe mange timer med leksene. Det er veldig slitsomt. Jeg synes vi skulle bli ferdige med skolearbeidet på skolen.

Mattehater @mattehater

Hvem trenger vel x og y senere i livet? Ikke mange! La oss andre slippe å streve med teoretisk matematikk hele skoletida. La oss lære det vi trenger!

Sosiala @sosiala

På skolen vår har lærerne bestemt at elevene bare kan være på nettet i noen bestemte timer i uka. Det er urettferdig! På andre skoler er det mye friere.

GRUPPEARBEID

Finn én eller flere meldinger som dere vil diskutere. Skriv et svar, og legg det fram i klassen.

FAKTA

Før barna begynner på skolen, kan de gå i **barnehagen**. Den er frivillig, men de fleste barn går i barnehagen. Det offentlige støtter barnehagene, men foreldrene må også betale.

Grunnskolen varer i ti år. Elevene går sju år på barne-trinnet og tre år på ungdomstrinnet. De begynner på skolen det året de fyller seks år, og går der til de er 15–16 år gamle. Elevene får karakterer fra 8. klasse. Det er gratis å gå i grunnskolen. Grunnskolen er obligatorisk. Det vil si at elevene har plikt til å gå ti år på skolen.

Elever i første til fjerde trinn kan også gå på **SFO** (eller *aktivitetsskolen*) før og etter de vanlige skoletimene. Foreldrene må betale noe for at elevene skal delta på SFO.

Videregående skole bygger på grunnskolen. Den er frivillig, men de aller fleste begynner på videregående skole. Skolen er gratis.

Videregående skole er delt opp i ulike utdanningsprogrammer. 9 av utdanningsprogrammene er **yrkesfaglige** og gir utdanning i praktiske fag. Elevene har vanligvis to års skolegang og to års praksis i bedrift. Etter eksamen på yrkesfaglig utdanningsprogram har elevene en fagutdanning og begynner vanligvis å arbeide.

Tre av programmene er **studieforberedende** og har mer teori. Elevene går tre år på skolen, og etter eksamen er det ganske vanlig å fortsette utdanningen på høyskole eller universitet.

Omtrent halvparten av elevene velger studieforberedende utdanningsprogrammer, mens den andre halvparten velger yrkesfaglige programmer.

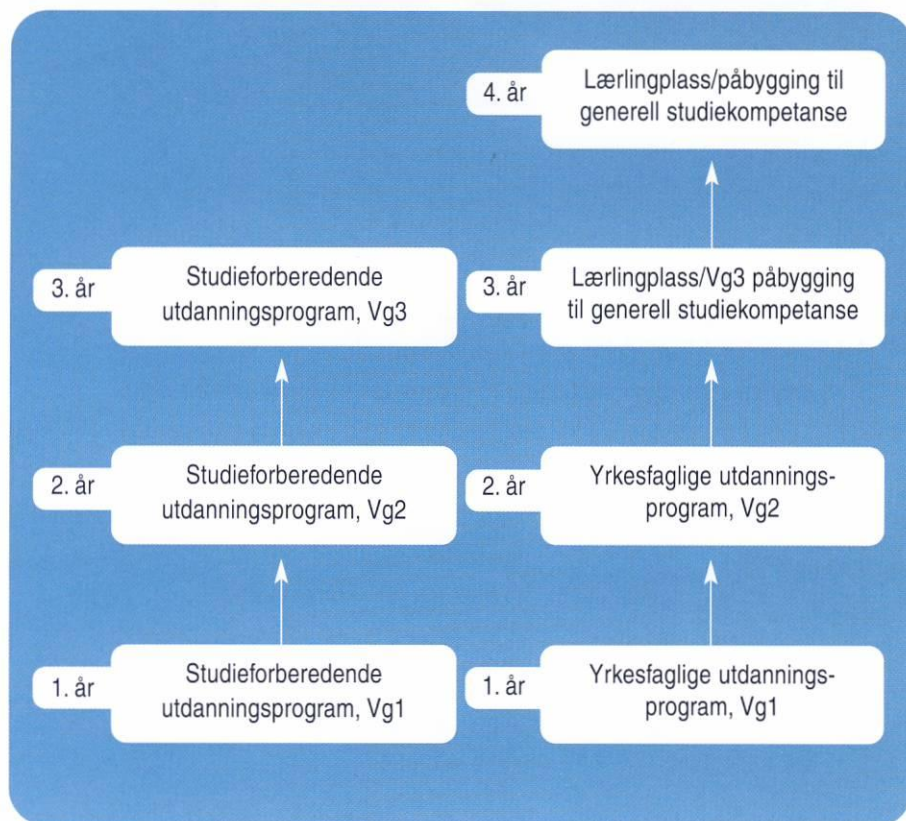

Barn i lek i barnehagen

FAKTA

Generell studiekompetanse er det grunnlaget man må ha for å komme inn på universitet eller høyskole. Den vanligste måten å få studiekompetanse på er å ta eksamen på de studieforbereende programmene i videregående skole. Men også yrkesfaglige utdanningsprogrammer kan gi studiekompetanse hvis man tar et påbyggingsår. Voksne kan dessuten få studiekompetanse ved å ta eksamener i noen sentrale skolefag.

I spesielle tilfeller kan også **realkompetanse** gi studierett. Realkompetanse er all den kompetansen en voksen person har skaffet seg gjennom arbeid, utdanning, organisasjonserfaring eller på annen måte.

Utdanningsprogrammer i videregående skole

Yrkesfaglige utdanningsprogram

Bygg- og anleggsteknikk
Design og håndverk
Elektrofag
Helse- og sosialfag
Medier og kommunikasjon
Naturbruk
Restaurant- og matfag
Service og samferdsel
Teknikk og industriell produksjon (TIP)

Studieforberedende utdanningsprogram

Idrettsfag
Musikk, dans, drama
Studiespesialisering (med ulike programområder)

Mislykket satsing

Til tross for politikernes ønsker om at gutter skal søke seg til «jentefag» og jenter til «gutfag», fortsetter elevene å velge tradisjonelt.

Myndighetene har satset på å oppnå bedre likestilling i utdanningen og endre tradisjonelle kjønnsroller, men denne satsingen må sies å være mislykket. 90 % av søkerne til bygg og anlegg er gutter. Tilstanden på elektrofag og på teknikk og industriell produksjon er enda verre. Der er det godt under 10 % jenter blant dem som søker opptak.

Samtidig holder guttene seg langt unna omsorgsfagene. Bare i overkant av 10 % av søkerne til helse- og sosialfag er gutter.

??????

- Hva tror dere er grunnen til at jenter og gutter velger ulik utdanning?
- Hva kan man gjøre for å få elevene til å satse mer utradisjonelt?
- Bør man gjøre noe for å påvirke valgene?

Staten ønsker å legge til rette for at også voksne skal få mer utdanning. Samfunnet forandrer seg raskt, og på arbeidsplassene må man stadig lære noe nytt for å følge med i utviklingen. Mange skifter også jobb flere ganger. Behovet for etter- og videre-utdanning er stort.

Voksne som trenger grunnskoleopplæring, har rett til gratis undervisning. Det finnes egne kurs for voksne som vil ta fag i videregående skole. Det er også mulig for voksne å ta høyere utdanning på universiteter og høyskoler. Der er utdanningen i de fleste tilfellene gratis, og man kan søke om lån i Statens lånekasse.

De som kommer hit til landet med en utdanning fra andre land, kan få vurdert utdanningen sin her i landet. I margen finner du noen nettadresser som kan være nyttige.

Voksne innvandrere og flyktninger kan dessuten få opplæring i norsk og samfunnskunnskap i sin egen kommune.

??????

- Har dere lyst til å ta mer utdanning?
- Hvorfor? Hvorfor ikke?
- Hvordan lærer du best?
- Tror dere det er forskjell på hvordan voksne og barn lærer nytt stoff?

GRUPPEARBEID

- a Finn ut hva deltakerne i gruppen trenger å vite om utdanning. Bruk nettet til å finne informasjon.
- b Hver gruppe undersøker en eller to av nettadressene til høyre. Fortell i klassen hva slags nettsted det er, og hva man kan finne der.

Finn mer informasjon her:

vox.no

nav.no

samordnaopptak.no

norge.no

utdanning.no

regjeringen.no

vilbli.no

Erlend Loe

Fra *Naiv. Super.*

135

Tidligere var videregående skole delt i gymnas og yrkesskole. I boka *Naiv. Super.* forteller Erlend Loe om sin bestefar og tre unge gutter fra en yrkesskole i nabolaget.

«Blomstrende epletre» av
Nikolai Astrup

I kveld tenker jeg på min morfar. For noen uker siden fortalte han meg en historie. Det er en historie om en god verden.

Mine besteforeldre bor i et gult trehus som de bygde for lenge siden. De har en stor hage som de alltid har brukt mye tid på. Blomster og trær og busker betyr en hel del for dem. De kan alle navnene og vet når ting skal plantes og når de skal vannes og plukkes. De snakker ofte om planter og gir blomster bort til venner og familie. Slik har det vært så lenge jeg kan huske.

Da de bygde huset, plantet min morfar et epletre. Nederst i hagen. Jeg har aldri sett dette treet. Det var borte da jeg ble født. Men jeg har hørt om det.

Da treet hadde vokst i ganske mange år, begynte det å komme epler på det. Mange epler. Mormor lagde saft og syltetøy av eplene.

Det var et godt epletre.

Men så skjedde det noe.

Det hadde vært en god sommer og eplene var store og fine. De skulle straks plukkes.

Men en morgen var treet ødelagt. Flere tykke grener lå på bakken. Min morfar fortalte at det så stygt ut. Det kom ikke til å vokse epler på det igjen. Treet kom til å dø.

Min morfar gikk inn og fortalte det sørgelige budskapet til min mormor. Deretter tok han av seg arbeidsklærne, skiftet til noe finere og gikk nedover veien, forbi kirkegården og ned til yrkesskolen.

Der snakket han med rektor.

Det ble tatt affære, og etter noe tid meldte tre unge gutter seg.

De hadde vært på slang og ting var kommet litt ut av kontroll.

De hadde veldig dårlig samvittighet.

Det var en guttestrek. Ingen stor ting, men alvorlig nok. Og både min morfar og rektor var opptatt av at rett skulle være rett.

Et nytt epletre kostet 150 kroner på den tiden. Det ble avtalt at guttene skulle betale treet tilbake.

De skulle betale 50 kroner hver.

Min morfar fortalte at det var mange penger den gangen.

Guttene skulle betale en ukentlig sum, resten av høsten og utover våren, helt til alt var tilbakebetalt og de var blitt skuls.

Min morfar hadde selv gått på den skolen, og han visste godt at guttene hadde lite å rutte med. De bodde på skolen, noen av dem langt hjemmefra, og familiene deres hadde allerede gravd dypt i lommene for å sende dem på skole. De måtte ta pengene til epletreet fra sine egne lommepenger. Det betydde antakelig at alle de pengekrevende og gutteaktige aktivitetene måtte begrenses betraktelig. De kunne knapt nok kjøpe noe som helst, ikke gå på kino, ikke spandere Solo på jentene, omtrent ingenting.

Hver lørdag kom guttene slukkøret på døren til mine besteforeldre og betalte. De sa veldig lite. Strakk bare ut armene sine og slapp myntene ned i den store neven til min morfar. Han nikket alvorlig og bekreftet dermed at alt gikk riktig for seg. Og slik fortsatte det. Det ble vinter og vår.

SPØRSMÅL TIL NAIV. SUPER

- Hva slags forhold hadde besteforeldrene til hagen sin?
- Hva skjedde med epletreet?
- Hvem hadde gjort dette?
- Hvorfor gjorde de det?
- Hvilken straff fikk de?
- Hva gjorde mormora siste gangen de kom?
- «Guttene var lettet», står det. Hvorfor var de det?
- Fortelleren sier at morfaren er en kjernekar. Hva mener han med det, tror du? Er du enig?
- Diskuter straffen som skolen og bestefaren ble enige om.
- Hvilken effekt tror dere straffen hadde?
- Se på tabellen på side 30. Hva tror dere skoleguttene lærte?

I mai blomstret hagen på nytt og yrkesskolen skulle snart ha ferie. Guttene skulle reise hjem og holde sommer. Da de kom for siste gang, hadde de kledd seg i fine klær. Det var litt høytidelig for dem. De ringte på døren og min mormor bød dem inn. Hun hadde kokt kaffe og laget vafles. Guttene ble servert og de betalte det siste avdraget og tok mine besteforeldre i hånden.

Saken var ute av verden.

Guttene var lettet. De lyste opp og for første gang snakket de litt med mine besteforeldre. De fortalte om skolen og om sommeren. De fortalte hvor de kom fra. Ansiktene deres var glade. Gjelden var betalt. De var rensset og kunne endelig heve hodene.

Etter hvert reiste guttene seg for å gå. Det ble tatt farvel og de gikk mot døren.

Da reiste min morfar seg.

Vent litt, sa han, det var en ting til.

Og guttene stoppet. Min morfar gikk over gulvet. Han gikk bort til det store kjøkkenskapet og åpnet det. Han stakk hånden langt inn og hentet tre konvolutter. Deretter gikk han bort til guttene og ga en konvolutt til hver av dem.

Guttene forsto ikke helt. De kikket på hverandre. Så åpnet de konvoluttene og tårene begynte å strømme nedover kinnene deres.

Min morfar hadde gitt dem pengene tilbake.

[. . .]

Min morfar fortalte at han hele tiden hadde tenkt å gi pengene tilbake. Det handlet ikke om pengene, sa han.

Jeg tenker på guttene. I dag er de store. Sikkert over femti år.

De må ha fått en følelse av at verden var god. At ting hang sammen. At noe betydde noe.

Jeg lurer på hva de gjør nå. Antakelig har de selv familier og hager med epletrær.

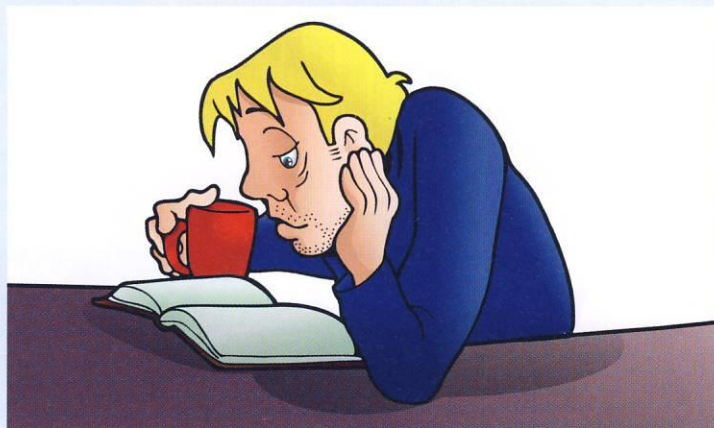
Min morfar er en kjernekar.

Jeg lurer på om jeg er en kjernekar.

Jeg lurer på om det overhodet fins kjernekarer i min generasjon.

(Fra Erlend Loe: *Naiv. Super*. 1996)

Å **pugge** vil si å lære noe mekanisk ved stadig å gjenta det.

Hvis læreren har god **disiplin** i klassen, er det ro og orden der.

Et **mål** er noe man vil oppnå, komme fram til.

Å **måle** prestasjoner vil si å vurdere nivået.

Ansvar for egen læring gir elevene en aktiv rolle i undervisningen. Læreren hjelper elevene å finne ut hvordan hver enkelt lærer best. Elevene er også med på å lage mål for læringen og vurdere resultatet.

Offentlig skole er en skole som staten har ansvar for.

Likestilling vil si at alle mennesker skal ha samme muligheter og samme rettigheter, uavhengig av kjønn, etnisitet, religion, seksuell legning og funksjonsevne. Likestilling dreier seg ofte om at menn og kvinner skal ha like betingelser.

Når man snakker om **kjønnsroller**, tenker man på ulike forventninger til kvinner og menn.

Realkompetanse er den kompetansen man opparbeider seg gjennom erfaring, ikke ved å ta eksamener.

GRAMMATIKK

Adjektiv brukt som substantiv

De unge kan velge utdanning.
Det finnes spesielle kurs for **voksne**.

Se også arbeidsboka side 111

Leddsetninger

Hun sier **at hun gjerne vil jobbe heltid**.
De spør **om jobben er ledig**.
Jeg kommer **hvis jeg får tid**.

Se også arbeidsboka side 114, 116

Jeg kommer **når det slutter å regne**.

KAPITTEL 8

Ut i arbeid

EMNER

- jobbsøking
- CV og intervju
- arbeidsmiljø
- likestilling i arbeidslivet
- uformelle regler

GRAMMATIKK

- *som*-setninger
- utbryting
- spørrende leddsetninger

- Hvor jobber de?
- Hva gjør de på jobben? Virker jobben interessant?
- Hva slags utdanning trenger man til slike jobber?

- Milos: Hei, Juan! Hvordan går det i den nye jobben?
Er det et hyggelig miljø der?
- Juan: Ja takk. Jeg liker meg godt. Folk er greie.
- Milos: Er du blitt kjent med noen av kollegaene?
- Juan: Det tok litt tid, men nå er jeg blitt kjent med to av dem, Andreas og Steinar. Men i går tabbet jeg meg skikkelig ut på jobben!
- Milos: Hvordan da? Fortell!
- Juan: Vi satt sammen og spiste matpakka på pauserommet, Andreas og Steinar og jeg, og så kom sjefen vår, Anne-Grethe inn.
- Milos: Ja?
- Juan: Og jeg satte fra meg kaffekoppen og reiste meg naturligvis for henne.
- Milos: Er ikke det bra?
- Juan: Jeg tror ikke det. Andreas og Steinar holdt på å le seg i hjel!
- Milos: Hva med sjefen da?
- Juan: Hun smilte og så litt overrasket ut. Men Andreas og Steinar ertet meg resten av dagen.
- Milos: Ja, nordmenn er ikke akkurat høflige.
- Juan: Jeg er ikke sikker på det. Jeg synes de kan være høflige, men på en annen måte.
- Milos: Ja, du har kanskje rett. På jobben holder jeg øyne og ører åpne for å forstå hva folk gjør og ikke gjør.
- Juan: Sjefen min er høflig, synes jeg. I dag spurte hun om jeg hadde tid til å hjelpe henne litt med datamaskinen.
- Milos: Hva svarte du?
- Juan: Jeg sa selvfølgelig ja. Men jeg syntes det var hyggelig at hun spurte, og ikke bare ga beskjed om at jeg skulle gjøre det.

?????

- Hva synes dere om Juans oppførsel?
- Hvorfor begynner Steinar og Andreas å le?
- Milos mener at nordmenn ikke er høflige. Er dere enige?
- Hvilke positive eller negative erfaringer har dere fra arbeidslivet her i landet?
- Hvilke forskjeller ser dere mellom land dere kjenner?
- Fortell om miljøet på skoler eller arbeidsplasser dere kjenner.
- Hvilke uskrevede regler mener dere gjelder for hvordan man oppfører seg på skolen eller på arbeidsplassen?

Marte søker jobb

2

Helt fra hun var liten, har Marte likt å bruke verktøy og arbeide med hendene, og hun var lykkelig når det fantes en motor hun kunne «mekke» på. Hun var ikke gammel da hun bestemte seg for at hun ville bli bilmekaniker. Foreldrene syntes ikke det var noen god idé for ei jente, og de prøvde å overtale henne til å finne et annet yrke. Faren syntes hun burde bli tannlege, mens mora mente at en lærerjobb var det rette for henne. Men Marte sto på sitt. Da hun begynte på videregående skole, valgte hun yrkesfaglig opplæring. Først gikk hun to år på skolen. Så fulgte to år med opplæring på et bilverksted. Da læretida var slutt, tok hun fagprøven og kunne endelig kalle seg for bilmekaniker!

Nå har hun jobb som vikar på verkstedet. Men hun vil gjerne ha fast jobb, og derfor leter hun etter andre jobber også. Hun ser etter jobb både på nettet og i avisene, og hun blir veldig interessert når hun finner en annonse fra Borg Auto AS. Hun bestemmer seg for å søke jobben.

Borg Auto AS har 13 ansatte.

Til vårt verksted søker vi **bilmekaniker** med fagbrev.

Vi kan tilby:

- Muligheter for faglig utvikling
- God lønn
- Hyggelige arbeidsforhold

Dine kvalifikasjoner:

- Du har fagbrev
- Du har stå-på-humør og er serviceinnstilt
- Du er ansvarsbevisst og kan arbeide selvstendig
- Gode norskkunnskaper er et krav

Kort om stillingen:

- Tiltredelse: omgående
- Lønn: etter avtale
- Type stilling: fast
- Omfang: heltid

Søknadsfrist: 28. juni

Har du spørsmål om stillingen?

Kontakt Erik A. Sørensen eller Knut Veholt,
tlf. 43 60 23 82.

Send skriftlig søknad med CV, attester og referanser til:
Borg Auto AS, Strandgaten 77, 5000 Bergen

SE PÅ JOBBANNONSEN

- Er det noen ord og uttrykk dere ikke forstår?
- Spør hverandre og læreren, og bruk ordbok og nett.

??????

Martes foreldre prøver å overtale henne til å velge en annen utdanning og jobb.

- Hvilken rolle synes dere foreldre skal ha når det gjelder barnas utdanning?
- Synes dere det er noen utdanninger og jobber som passer bedre for kvinner enn for menn, eller omvendt?

Likestilling i arbeidslivet

I 1978 fikk vi en **likestillingslov** som sier at kvinner og menn skal ha samme rettigheter og plikter i samfunnet. I arbeidslivet skal begge kjønn kunne ha alle typer jobber.

En telefonsamtale

2₃

Før hun skriver søknaden, ringer Marte til Knut Veholt i Borg Auto AS:

Veholt: Borg Auto. Du snakker med Veholt.

Marte: Ja, hallo. Jeg heter Marte Sande. Jeg har tenkt å søke på den mekanikerjobben dere har ledig. Jeg bare lurte på ...

Veholt: Er du mekaniker, da?

Marte: Ja, jeg fikk fagbrev for noen måneder siden.

Veholt: Vel, vi har aldri hatt noen jenter her på verkstedet. Det er mange tunge løft i denne jobben, vet du.

Marte: Ja, jeg vet det. Jeg har vært lærling i to år, og jeg jobber på verksted nå. Jeg har ingen problemer med å gjøre samme jobben som de andre på verkstedet.

Veholt: Garderobeforholdene er heller ikke så gode for jenter siden det bare jobber menn her.

Marte: Det bryr jeg meg lite om. Det går helt fint der jeg jobber nå.

Veholt: Ja ja. Det er kanskje på tide at vi forandrer oss. Du får sende en søknad, så kan vi eventuelt snakke mer sammen senere.

Marte er litt skuffet og sint etter samtalen. Men hun bestemmer seg for å stå på og søke på jobben.

??????

- Hva synes dere om Veholts kommentarer?
- Marte er både litt skuffet og irritert etter samtalen med Veholt. Synes dere det er naturlig?

Marte Sande
Nordgaten 4
5000 Bergen

Bergen, 24.06.14

Borg Auto AS
Strandgaten 77
5000 Bergen

Søknad på stilling som bilmekaniker

Jeg viser til annonse i Bergens Tidende 13.06.14, og samtale med verkstedsjef Knut Veholt 16.06. Jeg søker herved den ledige stillingen som bilmekaniker.

Jeg har fagbrev som bilmekaniker, lette kjøretøy, og er nå ansatt som vikar hos Lund Bil AS her i Bergen. De siste to årene har jeg arbeidet som lærling samme sted. Jeg har deltatt i alle typer arbeid på verkstedet, og har fått bekreftet at bilmekaniker er et yrke jeg trives i.

Mens jeg gikk på skolen, hadde jeg deltidsjobb i kassa på BRA MAT på Laksevåg. Der lærte jeg en god del om service og kundebehandling.

Jeg er positiv og serviceinnstilt og liker at det er mye å gjøre. Jeg er også nysgjerrig og vil gjerne lære noe nytt. Derfor synes jeg det er veldig spennende å jobbe med biler og motorer. På dette området skjer det store forandringer hele tiden.

Jeg vil gjerne jobbe hos dere og håper på positivt svar.

Vennlig hilsen

Marte Sande

Marte Sande

Vedlegg:

- CV
- Attest fra Lund Bil AS
- Attest fra BRA MAT
- Fagbrev: lette kjøretøy
- Vitnemål fra videregående skole

CV

Personalia

Navn: Marte Sande
Adresse: Nordgaten 4, 5000 Bergen
Født: 15.10.94.
Sivilstatus: Ugift
Tlf. mobil: 902 65 552
E-post: Marsande@gmail.com

Utdanning

2014: Fagbrev, bilfaget, lette kjøretøy
2011–2012: Vg2 kjøretøy, Hegg videregående skole
2010–2011: Vg1 teknikk og industriell produksjon,
Hegg videregående skole

Praksis

For tiden: Vikar hos Lund Bil A/S, full stilling.
2012–2014: Bilmekanikerlærling, Lund Bil A/S
2010–2012: Deltidsansatt, BRA MAT, Laksevåg

Annet

Styrketrening i Bergen SK
Aktiv i SKG fotballklubb

Referanser

Daglig leder Bjørn Sæter, Lund Bil A/S
Tlf. jobb: 47 22 00 73
Tlf. privat: 47 84 64 00

Butikksjef Fatima Jensen, BRA MAT
Tlf. jobb: 47 34 00 01
Tlf. mobil: 967 58 012

SPØRSMÅL TIL CV-EN

- Hvor bor Marte?
- Hvor gammel er hun?
- Er hun gift?
- Hva slags utdanning har hun tatt?
- Hva slags arbeidserfaring har hun?
- Hvilke hobbyer har hun?

JOBBINTERVJU

Marte blir kalt inn til jobbintervju.
Lag intervjuet.

Før hun går til intervjuet, leter Marte på nettet og finner blant annet disse rådene om hva man skal være oppmerksom på i et intervju:

Jobbintervjuet

Førsteinntrykket er viktig. Det kan være avgjørende for om du får jobben. Du trenger ikke å pynte deg, men du må se ordentlig ut. Når du hilser, er det viktig med øyekontakt og et fast håndtrykk.

De fleste er nervøse når de skal til intervju. Men hvis du er godt forberedt, kan du føle deg tryggere i situasjonen. Forberedelsen kan være å finne ut mest mulig om arbeidsstedet før intervjuet. Da virker du interessert. Det er også nyttig å tenke gjennom hva du selv vil si. Det er viktig at intervjueren kan se dine positive egenskaper. Øv gjerne med en venn på forhånd.

Noen typer spørsmål er det ganske vanlig å få:

- Fortell litt om deg selv.
- Hvorfor har du søkt på denne stillingen?
- Fortell litt om hvorfor du har valgt den utdanningen du har.
- Hvordan har du likt deg i tidligere jobber?
- Hva kan du bidra med i vår bedrift?
- Hvilke egenskaper har du, som gjør at du passer til denne stillingen?
- Hvor er du om fem år?
- Hvordan vil du karakterisere din evne til å samarbeide?
- Hvordan ville dine venner og bekjente karakterisere deg?
- Hva er dine sterke og svake sider?
- Har du noen hobbyer?
- Hvorfor bør vi ansette deg?

Det er viktig hvordan du framtrer under samtalen. Vis aktiv interesse for det som tas opp. Du må alltid se på personen du snakker til. Ikke vær redd for å vise hvem du er.

?????

- Hva vil «førsteinntrykk» si?
- Hva betyr det «å se ordentlig ut»?
- Har noen i gruppen vært til intervju?
- Hva slags spørsmål fikk dere?
- Hvordan føltes det å gå til intervju?

DISKUSJON

Du er sjef i en butikk som selger klær. Kundene er stort sett voksne menn.

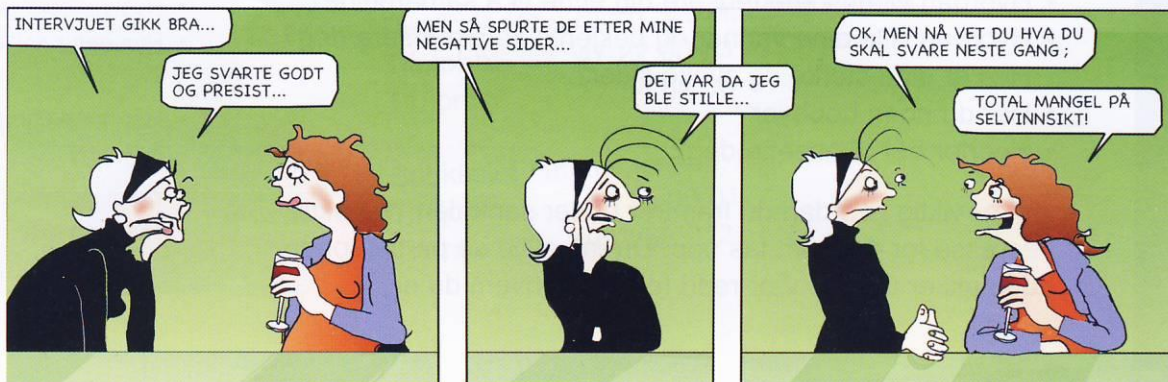
- Hvem av personene på bildene ville du være interessert i å ansette?
 - Hvem ville du ikke ansette? Hvorfor?
 - Hvem ville du ansette til en assistentjobb i en barnehage?
- Hvilke egenskaper er du ute etter?

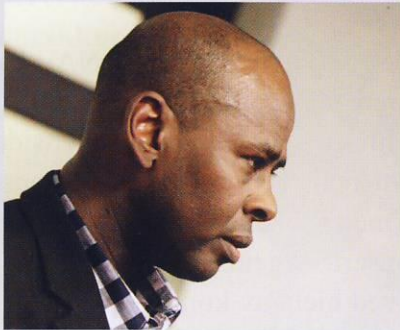
ROLLESPILL

- Lag et intervju mellom sjefen i klesbutikken og en eller flere av personene som søker på jobben.
- Lag et intervju mellom lederen i barnehagen og en eller flere av dem som søker jobben.
- Bytt roller.

© Singel og sugen - Charlotte Helgeland

– Innvandrere ikke vant til å skryte

Den største utfordringen for en utenlandsk, ikke-vestlig arbeidssøker er å selge seg selv, sier Bashe Musse, leder av Somalisk nettverk i Norge.

Johnny Gimmestad

– Hvor ligger den største kollisjonsfaren når en person med ikke-europeisk bakgrunn

søker en jobb og kommer til intervju, Bashe Musse?

– At man ikke er vant til å skryte av hva man har gjort, og å selge seg selv. Så er det også måten å kommunisere på som er veldig sterkt knyttet til kulturen. Resultatet er at mange innvandrere kommer svært frustrerte fra slike intervjuer. De føler at de ikke får skikkelig frem hva de kan og hva de står for. Det har jeg også selv opplevd ved flere anledninger.

– Hva skal man ikke spørre en utenlandsk arbeidssøker om?
– Hva er dine svake sider?

Det er de fleste uforberedt på, da vet de ikke hva de skal si.

– Du har selv vært ute i norsk arbeidsliv i snart 15 år. Har arbeidsgiverne fått større forståelse for utenlandske arbeidssøkere i denne perioden?

– Nei, det synes jeg ikke. De står på stedet hvil, mens samfunnet ellers er blitt mer åpent og inkluderende.

(Kilde: Aftenposten)

??????

- Hvem er Bashe Musse?
- Hvilke utfordringer ser han for ikke-vestlige jobbsøkere?
- Hva bør man ikke spørre en utenlandsk arbeidssøker om?
- Hva mener Bashe Musse om arbeidsgivere i Norge?

Hvordan finne jobb?

25

Arbeidsledigheten er relativt lav i Norge. Blant innvandrere er arbeidsledigheten noe høyere enn gjennomsnittet, og for mange er det vanskelig å finne en jobb der de får brukt utdanningen sin. Men også blant innvandrere er ledigheten lav hvis vi sammenlikner med andre vestlige land, og det store flertallet får arbeid etter hvert. Hvordan finner man så en jobb?

Mange jobber blir registrert hos NAV. På nettsidene til NAV kan man også søke jobb, man kan registrere CV-en sin, og man kan legge inn en permanent jobbsøknad. Det finnes også flere andre nettsider med ledige jobber. Av avisene har Aftenposten flest stillingsannonser, men det kan også være lurt å følge med i lokalavisene.

En god del jobber blir ikke annonsert. Arbeidsgiveren finner interesserte blant sine ansatte eller ved hjelp av kontakter. Derfor er det en god idé å fortelle venner og kjente at du er på utkikk etter jobb. Det kan være en idé å utvide kontaktnettet ditt. Det kan du gjøre ved å være aktiv i klubber og foreninger, for eksempel innenfor idrett og kultur. Da kan du bli kjent med nye mennesker og, ikke minst, få trening i å bruke norsk språk. Gode norskkunnskaper øker sjansen til å få seg jobb.

Når du leter etter arbeid, kan du også velge ut noen firmaer som virker interessante. Gå inn på firmaenes hjemmeside og se om de har ledige stillinger. Du kan også kontakte et firma direkte gjennom en åpen søknad der du forteller hva du har å tilby. Det er også mulig å ta kontakt med firmaet og be om et møte.

Ledige stillinger på nettet

nav.no
UDI.no/arbeid
finn.no
jobbsafari.no
eures.europa.eu
jobbakt.no
linkedin.com
facebook.com

??????

- Bruk nettet og finn ut hva slags ledige stillinger som finnes der dere bor.
- Lag en vurdering av noen av de aktuelle nettstedene. Hvor finner dere mest relevant informasjon? Hvor er det lettest å finne fram? Skriv opp positive og negative sider. I margen står noen adresser, men finn gjerne fram til flere aktuelle nettsteder.

- Hva vil dere vite mer om når det gjelder arbeid?

Fordel oppgavene mellom dere og finn svar på nettet.

- Er det noen i klassen som har funnet jobb? Hvordan?
- De fleste mennesker synes det er viktig å ha en jobb. Hvorfor er det slik?

Nettverk

– Skaff dere et nettverk, sa lærerne på norskkurset.

– Begynn å spille fotball, eller meld dere inn i en sjakkklubb. Finn en fritidsaktivitet som vil gi dere nye kontakter.

Etter hvert skjønte jeg hva de mente, men jeg visste ikke riktig hva jeg skulle gjøre. Fotball har aldri vært min greie, og sjakk kan jeg ikke spille. Det er en skiklubb her hvor jeg bor, men der er til og med ungene på tre år flinkere enn meg, så jeg følte meg ikke sikker på om det var det rette. Dessuten synes jeg snøen er veldig kald!

Men jeg er en målbevisst person, og jeg bestemte meg for å gå alvorlig inn for oppgaven å finne en aktivitet som passet for meg. Jeg sjekket på nettet, jeg leste lokalavisen, jeg fulgte med på oppslagene i butikken. Og en dag fant jeg en annonse som så interessant ut: Byens kor trengte flere stemmer. Jeg er ingen Maria Callas, men jeg

har alltid vært glad i å synge, så jeg bestemte meg for å prøve.

Det er nå et halvt år siden. Jeg ble tatt opp i koret, og har aldri angret en dag på at jeg tok kontakt. Her har jeg truffet mange hyggelige mennesker, og så blir man så glad av å synge.

Eva Rubak

Fakta om arbeidsmiljøloven

Stortinget har vedtatt mange lover som angår forhold i arbeidslivet. Arbeidsmiljøloven er en sentral lov. Den behandler rettigheter og plikter som arbeidstakere og arbeidsgivere har.

Arbeidstid

Normal arbeidstid er 37,5 timer i uka. Da er lunsjpausen ikke inkludert. Hvis du må arbeide mer enn 40 timer i uka, skal du ha overtidsbetaling. Overtidsbetalingen skal være minst 40 % i tillegg til vanlig lønn. Mange arbeidstakere har en avtale der de får fri i stedet for ekstra betaling. De avspaserer.

Sykefravær / fri fra jobben

Du har rett til å være borte fra jobben hvis du eller barna dine er syke, men du må melde fra til arbeidsgiveren. Dersom sykdommen varer mer enn tre dager, må du ha legeattest. Trenger du å være borte av andre grunner, må du søke om permisjon. Du kan søke om permisjon hvis du for eksempel skal flytte eller feire en religiøs festdag. Det er arbeidsgiveren som bestemmer om du får fri.

Arbeidsavtale

Arbeidsmiljøloven sier at du og arbeidsgiveren skal skrive en arbeidsavtale. I avtalen skal det være opplysninger om når arbeidsforholdet begynner og slutter, om lønn og arbeidstid, og om ferie og feriepenger. I loven står det også at du har rett til opplæring i en ny jobb. I noen jobber er det en prøvetid – ofte tre måneder – der arbeidsgiveren kan vurdere om du passer i jobben. Dersom du har prøvetid, skal dette stå i arbeidsavtalen.

Fagforening

Alle arbeidstakere har rett til å organisere seg i en fagforening. Arbeidsgiveren kan ikke nekte en ansatt å bli medlem av en fagforening. Fagforeningene forhandler med arbeidsgivernes organisasjoner om lønnsnivå og arbeider for å forbedre forholdene for arbeiderne.

Skatt

Arbeidstakere må ha skattekort som viser hvor mye skatt de skal betale. Kontakt skatteetaten for å få skattekort. Arbeidsgiveren må trekke skatt før lønna blir utbetalt.

For mer informasjon om skatt:

nav.no
arbeidstilsynet.no
skatteetaten.no
arbeidsliv.info
sua.no

Fagprøven er eksamen etter yrkesfaglig studieretning. Den kan du ta etter to års skolegang og to års læretid. Når du har bestått fagprøven, får du yrkeskompetanse med et skriftlig bevis på at du har klart fagprøven, et **fagbrev**.

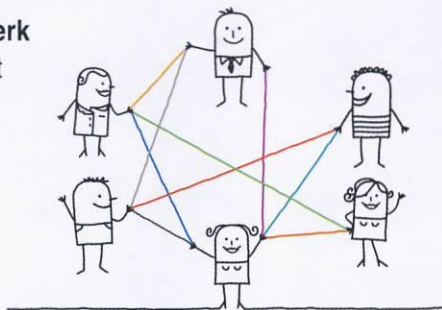
CV betyr livsløp (curriculum vitae på latin). CV-en er en kort oversikt over utdanningen og praksisen din.

Referanse er en person som kjenner deg godt og kan fortelle om deg. Det kan være en sjef, kollega eller lærer, men ikke familien din. Du må alltid først spørre om han/hun vil være referanse.

Attest er et papir fra arbeidsgiveren din. Attesten forteller hvor lenge du har jobbet, hva du har gjort, og hvordan du har fungert i jobben.

Vitnemål er et papir fra skolen som viser hvilke fag du har tatt, og hvilke karakterer du har fått.

Et sosialt **nettverk** er et kontaktnett mellom venner og bekjente.

En **fritidsaktivitet** er en interesse eller hobby man driver med utenom jobben.

GRAMMATIKK

Spørrende leddsetninger

Hun vet ikke *hva hun vil studere*.

Han forklarte *hvorfor han ikke likte seg på skolen*.

Se også arbeidsboka side **132**

Som-setninger

De hadde mange fag *som de syntes var nyttige*.

Han har en jobb som han liker.

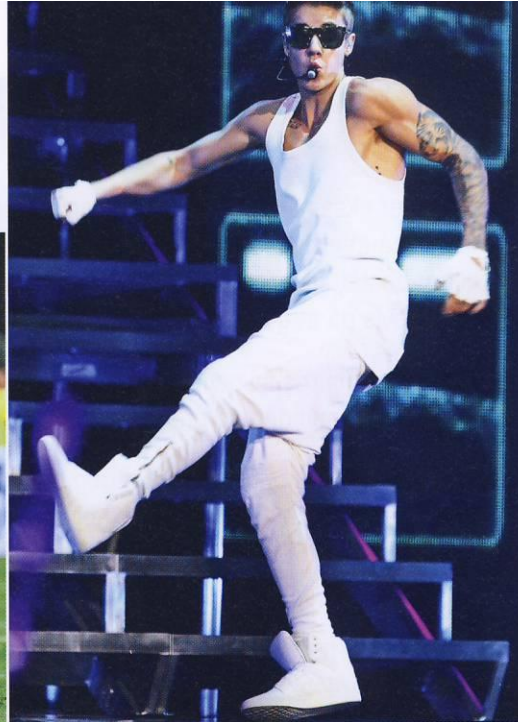
Se også arbeidsboka side **134, 135**

Utbryting

Det var læreren som sa det.

Se også arbeidsboka side **136**

KAPITTEL 9 Medier

EMNER

- medienes rolle
- ytringsfrihet
- kildekritikk
- personvern
- opphavsrett
- Eventyret *Fjæra som ble til fem høns*

GRAMMATIKK

- tellelige og utelkelige substantiv
- mengdeord

- Hvilke temaer er mediene vanligvis opptatt av?
- Hva er det mest interesse for i mediene akkurat nå?

- Marit: Har du sett at et ukeblad blir kritisert av PFU for sine artikler om kongefamilien?
- Harald: Ja, det er jammen bra. Jeg synes pressen overdriver når de sniker seg rundt i buskene for å ta bilder på private ferier.
- Marit: Kongefamilien er jo ikke akkurat noen vanlig familie. Det er klart at folk er interessert i det de driver med og gjerne vil vite mest mulig om dem.
- Harald: Ja, det er klart. Det vet sikkert familien også. De er jo veldig åpne og inviterer ofte pressen med på ferier og fester. Men litt privatliv trenger vel alle mennesker? De må få anledning til å slappe av litt.
- Marit: Men hva med ytringsfriheten? Det kan ikke være kongefamilien som bestemmer hva pressen skal skrive om dem.
- Harald: Nei, selvfølgelig ikke. Men vi må ikke glemme at også offentlige personer skal ha et visst personvern. Ikke minst barna burde slippe å bli filmet når de ikke er klar over det.
- Marit: Men både kongefamilien og andre kjendiser har stor offentlig interesse. Da er det naturlig at pressen skriver om dem.
- Harald: Selv om folk er interessert, kan det vel ikke være nødvendig å publisere masse bilder av kronprinsessen i bikini?
- Marit: Nei, kanskje ikke. Men man kan jo også spørre om ikke kjendisene er like avhengige av mediene som mediene er av dem? Det ville ikke være lett å være kjendis uten medienes interesse!

??????

- Gjengi kort Marits hovedsynspunkter.
- Gjengi kort Haralds hovedsynspunkter.
- Hva mener dere?
- En avis offentliggjør bilde, bosted og navn på en mann som er dømt for en forbrytelse. Hva med hans rett til personvern? Og hva med rettighetene til kona og barna hans?

Kronprinsfamilien på vinterferie

PFU

Pressens Faglige Utvalg er et klageorgan som er opprettet av pressen selv. PFU behandler klager mot trykte medier, radio, fjernsyn og nett-publikasjoner.

Nyheter og informasjon 27

Mediene har stor innflytelse på vårt daglige liv. Når vi ser på tv, følger med på Internett, hører på radio og leser aviser, har vi mulighet til å skaffe oss informasjon om viktige og uviktige hendelser. Det som mediene velger å legge vekt på, er med på å bestemme hva vi snakker om, og hva vi er opptatt av.

Dramatikk er viktig i medieverdenen. Nyhetene forteller mye om kriger, konflikter og katastrofer. Mediene sender sine journalister og fotografer til steder der det «skjer noe». Mange land hører vi aldri noe om – før en krig, et opprør eller en naturkatastrofe lokker journalistene dit.

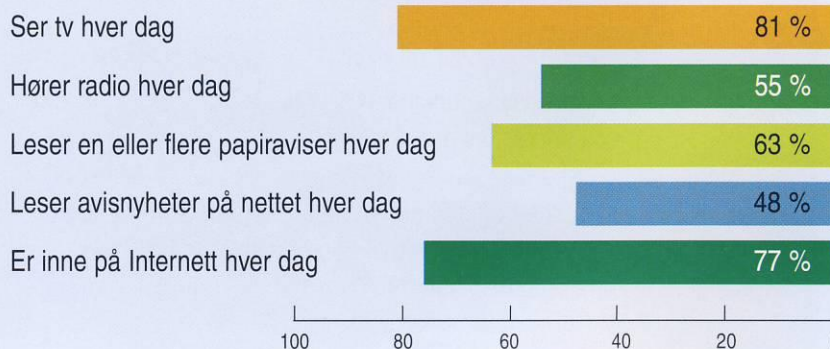
På mange måter har det skjedd en revolusjon i medieverdenen de siste tiårene. Over 90 % av befolkningen her i landet har Internett hjemme. Vi bruker nettet til å betale regninger og bestille varer og reiser. Mange ser film og spiller spill, og over halvparten av befolkningen er aktive på sosiale medier.

Men likevel er det mye som *ikke* har forandret seg. Fremdeles ser folk på tv og hører på radio. Også papiravisene overlever foreløpig. De fleste som leser nettaviser, leser også papiraviser. Men blant de unge er det stadig flere som henter all informasjon fra nettet. En fjerdedel av de under 44 år leser bare nettaviser. Det gjør framtida usikker for papiravisene.

??????

- Hva slags medier bruker dere?
- Hva er dere interessert i i mediene?
- Følger dere med på lokale nyheter?
- Får dere informasjon fra andre land dere er interessert i?
- Har dere inntrykk av at informasjonen i mediene er korrekt?
- Er det noen forskjeller mellom trykte aviser og aviser på nett?
- Hvordan tror dere medie-situasjonen er om ti år?

Norsk mediebarometer

Kjære Facebook

Takk for at du er til. Jeg skjønner ikke hvordan jeg klarte meg før du kom inn i mitt liv. Takket være deg vet jeg hva klassekameratene mine spiser til frokost, og hva de kjøper i kantina i storefri.

Noen forteller heldigvis også hva slags vær det er. Jeg kan jo lett glemme å kikke ut av vinduet.

Dessuten blir jeg minnet om at det nærmer seg eksamenstider, og mange sier at de blir nødt til å følge litt bedre med på skolen. Det skal jammen jeg også gjøre. Jeg må bare sjekke Facebook først. Det kan jo være at en av vennene mine ikke rakk å spise frokost i dag. Det er best å være oppdatert.

Ikke begrens ytringsfriheten!

Veronika

Nå snakker de om å lage nye lover og regler som skal gjøre det mulig å sensurere ytringer på nettet. Ikke gjør det! Det er ikke lett for folk flest å komme fram med meningene sine. Aviser og andre medier slipper ikke til hvem som helst, og iallfall ikke hvis du har dårlig språk og er uskolert. Nettet er en kanal der alle kan delta. Det er demokrati og ytringsfrihet i praksis! La nettet være åpent for alle. Også for dem som har «gale» meninger. Det kan være sunt å få lese mer usensurerte meninger. På den måten lærer man seg også å bli en kritisk leser og vurdere det man leser.

WIKIPEDIA
The Free Encyclopedia

GRUPPEARBEID

Sitt sammen i grupper og forklar hva nettstedene over inneholder. Kjenner dere andre nettsteder? Legg fram for resten av klassen.

Dømt for sjikane på nettet

I Sverige er to unge jenter dømt for systematisk mobbing av andre ungdommer på nettet.

Det var i 2012 at hundrevis av bilder og beskrivelser av ungdommenes påståtte seksuelle aktiviteter ble lagt ut på nettet. Dette førte til store opptøyer, og de to jentene som hadde lagt ut bildene og tekstene, ble arrestert.

Nå har dommen falt. Den yngste jenta, som var 15 år da det skjedde, ble dømt til oppfølging fra barnevernet. Den eldste, som var 16 år, ble dømt til 45 timers samfunns-

tjeneste. Jentene – og jentenes foreldre – må også betale erstatning til de unge som ble sjikanert på nettet. Dersom jentene hadde vært eldre, mener retten at de ville ha fått tre måneders fengsel.

– Denne dommen er viktig, sier en jurist. – Det er de samme reglene på nettet som ellers i samfunnet. Nettet er faktisk ikke et lovløst område, selv om det noen ganger kan se slik ut. Ikke minst er det viktig at foreldre blir klar over at de kan være ansvarlige for det gale som deres barn gjør.

SAMTALER

- Hva er hovedpoenget til Veronika?
- Hva mener dere?
- Hva synes dere om dommen i Sverige?
- Er det riktig at foreldre kan være ansvarlige for skader barna deres gjør?
- Tenker dere over hva dere selv legger ut på nettet?
- Internett blir ofte diskutert i mediene. Sosiale medier har flere ganger spilt en rolle når det gjelder å mobilisere folk til politiske demonstrasjoner. Er det noen aktuelle saker som blir omtalt for tida?

??????

«Du er en skam for landet! Sånne syke meninger som dine sender deg rett til helvete. Hvis du en gang til kommer med sånne skammelige synspunkter, er det verst for deg! Jeg vet hvor du bor!!»

Liknende anonyme meldinger får noen av dem som uttaler seg offentlig, særlig hvis man har kontroversielle meninger om seksuelle eller religiøse emner.

- Bør vi ha sensur av slike uttalelser? Hvor går grensen? Bør det være tillatt å skrive slik hvis den som sender meldingen, oppgir navnet sitt? Eller bør alle typer meninger være tillatt?

Nettvett

- Sjekk disse nettstedene: nettvett.no og slettme.no.
- Legg fram i klassen det dere finner av informasjon og råd om fornuftig bruk av Internett.

Diskusjon om opphavsrett

På nettet er det mulig å laste ned filmer, bøker og musikk uten å betale for det. Men mye av nedlastingen er ulovlig. De som har laget musikken, bøkene og filmene, har opphavsretten til det de har laget, og de mister inntekter. Er det ok med ulovlig nedlasting?

Hvilke konsekvenser kan det få på lang sikt?

Jeg er uenig i dine meninger,
men jeg vil inntil døden forsvare
din rett til å hevde dem.

Voltaire, fransk forfatter og filosof,
1694–1778

28

FJÆRA SOM BLE TIL FEM HØNS

29

Ei høne satt og plukket seg og mistet ei fjær.

– Der falt den, sa hun. – Jo mer jeg plukker meg, jo penere blir jeg!

Hun mente det mest som en spøk, for hun var ei munter høne.
Så sovnet hun.

Ei av de andre hønene hvisket i mørket til høna som satt ved siden av henne:

– Hørte du det? Det er ei høne som vil plukke fjærene av seg for å bli pen. Hvis jeg var hanen, ville jeg forakte henne.

Utenfor hønsehuset satt det en hel uglefamilie. De hadde gode ører i den familien, og de hørte hvert ord som nabohønene sa.

– Man skal høre mye før ørene faller av, sa uglemor. – Hørte dere det? Det er ei av hønene som plukker alle fjærene av seg og lar hanen se det. Jeg må fortelle det til nabouglene, sa hun, og så fløy hun av gårde.

Og uglene satt der og tutet: – Har dere hørt det, har dere hørt det? Det er ei høne som har plukket alle fjærene av seg for hanens skyld. Hun fryser i hjel, hvis hun da ikke allerede er død.

Duene på naboens gård hørte alt sammen. – Hvor? Hvor? kurret de.

– På naboens gård, svarte ugla. – Jeg har nesten sett det selv. Det er en upassende historie å fortelle, men det er helt sant.

– Vi tror det, vi tror det, sa duene. Og de fortalte det videre: – Det er ei høne, ja, noen sier at det er to, som har plukket av seg alle fjærene for å vekke hanens interesse. Det er farlige saker, man kan forkjøle seg og dø av feber, og de er døde begge to.

Den neste som hørte det, var en hane. Han fløy opp på gjerdet og galte: – Våkn opp! Våkn opp! Det er tre høner som er døde av ulykkelig kjærlighet til en hane. De plukket alle fjærene av seg. Det er en fæl historie. Jeg må fortelle den videre.

Og slik fløy historien videre fra hønsehus til hønsehus. Til slutt kom den tilbake til hønsehuset der den egentlig hadde startet:

– Det er fem høns som har plukket alle fjærene av seg for å vise hvem av dem som var blitt tynnest av kjærlighets-sorg til hanen. Så hakket de hverandre til blods og falt døde ned alle sammen.

Og høna som hadde mistet den ene fjæra, kjente naturligvis ikke sin egen historie igjen, og hun syntes det var en fryktelig historie: – Jeg forakter disse hønene, sa hun. – Det er en skam! Jeg skal gjøre mitt til at denne historien kommer i avisen og går over hele landet. Det har hønene fortjent.

Og historien kom i avisen, og den ble trykt, og det er helt sant:

Ei lita fjær kan bli til fem høns.

(Etter H.C. Andersens eventyr *Det er ganske vist!*)

GRAMMATIKK

Utellelige substantiv

Noen substantiv beskriver abstrakter, stoff eller masse som vi ikke kan telle.

Disse ordene kan ikke stå i flertall:

Det står mye om *sport* og *politikk* i avisen.

Se også arbeidsboka side

145

Mengdeord (kvantorer)

Vi har ulike mengdeord til tellelige og utellelige substantiv:

Mange aviser og **mye** informasjon

Tellelig	Utellelig
alle nyhetene	all informasjonen
mange sanger	mye musikk
flere aviser	mer informasjon
noen bilder	noe underholdning

NYTTIGE ORD

Ytringsfrihet er retten til å uttrykke sine meninger og er en viktig demokratisk rettighet. I praksis er det ingen stater som har en absolutt ytringsfrihet. Pornografi, rasisme og oppfordringer til å begå kriminelle handlinger er eksempler på områder der ytringsfriheten er begrenset.

Trykkefrihet er retten til å publisere sine meninger uten sensur. Trykkefrihet er en viktig rettighet i alle demokratiske land. Uttalelsene skal likevel være innenfor lovens rammer.

Sensur er kontroll av offentlig kommunikasjon. Uttalelser kan bli stoppet før de blir offentliggjort. Når journalister og andre som opptre offentlig, selv begrenser hva de vil offentliggjøre, kaller vi det *selvsensur*.

Å **sensurere** vil si å utøve sensur, å kontrollere.

Kildekritikk kan være en vurdering av hvor sann eller objektiv en informasjon er.

Personvern handler om enkeltindividers muligheter for privatliv, selvbestemmelse og selvutfoldelse. Idealet er at den enkelte skal ha kontroll over sine egne personopplysninger. Med utviklingen av datateknologi blir det stadig vanskeligere å gjennomføre dette.

En **kjendis** er en person som er blitt kjent gjennom stadig å bli omtalt i massemediene.

Den som har skapt et kunstnerisk eller vitenskapelig produkt, har **opphavsretten** til dette og kan bestemme over bruken av produktet.

KAPITTEL 10

Norge i gamle dager

«Kirkegang i Hardanger» av Hans Dahl (1881-1919)

EMNER

- sosiale forhold i gamle dager
- næringsveier
- forholdene i arbeidslivet før i tida
- kjønnsroller

GRAMMATIKK

- infinitiv med og uten å

Hva levde de av? 2₁₀

Tidligere var Norge et bondesamfunn, og de fleste nordmenn jobbet innenfor jordbruk, skogbruk og fiske. I 1850 var folketallet i Norge 1,4 millioner, og av disse bodde 1,2 millioner på landet. Der hadde de husdyr og dyrket jorda. Langs kysten var dessuten fiske en viktig kilde både til mat og til inntekter. Norge eksporterte tørket og saltet fisk til flere europeiske land. Torsk og sild var de viktigste fiske-slagene.

De store skogene var også en viktig del av landbruket, og tømmer var en etterspurt eksportvare. Det var en stor fordel at det er så mange elver her. Tømmeret ble fraktet på elvene, og ved hjelp av vannkraft ble tømmeret saget opp før det ble eksportert.

Skipsfart ble også en viktig næring for Norge. Eksporten av tømmer, tørrfisk og andre produkter gikk på skip, og etter hvert bygde Norge opp en stor flåte. På midten av 1800-tallet var den norske flåten blant verdens største.

I siste del av 1800-tallet ble det tatt i bruk nye maskiner. Både jordbruk og skogbruk ble mer mekanisert, og nye virksomheter, som for eksempel tekstilindustri og mekaniske verksteder, ble satt i gang. Antall arbeidere i industrien økte kraftig i denne perioden, og ved slutten av 1800-tallet jobbet nesten 20 % av de yrkesaktive i industrien.

Elvene ble brukt til å frakte tømmeret til kysten der det lå sagbruk.

Livet på landet kunne være hardt. I tillegg til arbeidet på gården dro mennene på fiske eller jobbet i skogen, mens kvinnene hadde mye av ansvaret på gården. Det var vanlig at kvinnene hadde ansvar for husdyrene. De laget også klær og mat til hele familien. Dessuten passet de på barna og hjalp syke og gamle, så arbeidsdagen kunne bli lang.

Det var langt mellom bygdene, og mange levde hele livet sitt på samme sted. Der ble de født, der giftet de seg, og der døde de. Kirken hadde en sentral plass i bygda. Dit dro folk for å høre på presten og for å møte hverandre, slik som vi ser på maleriet på side 111. På vei til kirken stoppet folk en stund, pratet sammen og spurte om siste nytt. Der traff også ungdommen hverandre. Utenfor kirken kunne de snakke sammen og se litt ekstra på den de var forelsket i. De så hverandre også i brylluper og på dans. De unge fikk ofte lov til å gifte seg med den de var glad i, men foreldrene kunne legge et sterkt press på barna. Helst ville de ha en svigersønn eller ei svigerdatter som eide hus og jord.

På gården bodde ofte mange generasjoner sammen. Når ei jente giftet seg med en bondesønn, var det vanlig at hun flyttet til gården hans og bodde sammen med svigerforeldrene. Det var derfor viktig å ha et godt forhold til dem, spesielt til svigermora. Den unge kona skulle lære alt om gården av svigermora. Som regel gikk det bra, men noen unge koner følte seg som en hushjelp i huset.

Høyet må i hus slik at dyrene har noe å leve av gjennom vinteren.

De første sporvognene ble tatt i bruk i Christiania i 1875. De ble trukket av hester. I 1894 ble elektrisk drift innført. Bildet er fra Egertorget, 1905.

De som ikke hadde egen jord, måtte arbeide hos andre, enten som gårdsarbeidere eller som *husmenn*. En husmann leide litt jord av en bonde, ofte på den dårligste plassen i bygda. Der bygde han hus og ryddet jorda, slik at det var mulig å dyrke noe der. På Østlandet måtte husmannen og familien arbeide for bonden fra tidlig om morgenen til sju eller åtte om kvelden. Etter den tid kunne de dyrke sin egen jord, og det ble ofte sene kvelder. Husmennene fikk ei lita lønn, men den gikk med til å betale leie for jorda. På Vestlandet og i Nord-Norge kunne de også få inntekter ved å fiske, så der var forholdene litt bedre.

Husmennene fikk bare leie jorda, ikke kjøpe den, og plassen de bodde på, kunne ikke gå i arv til barna. Da bøndene fikk bedre maskiner, trengte de ikke så mange arbeidsfolk. Mange husmenn måtte derfor flytte fra plassen. De som ikke fant annet arbeid på landet, flyttet inn til byene og prøvde å få arbeid der.

Livet i byen

212

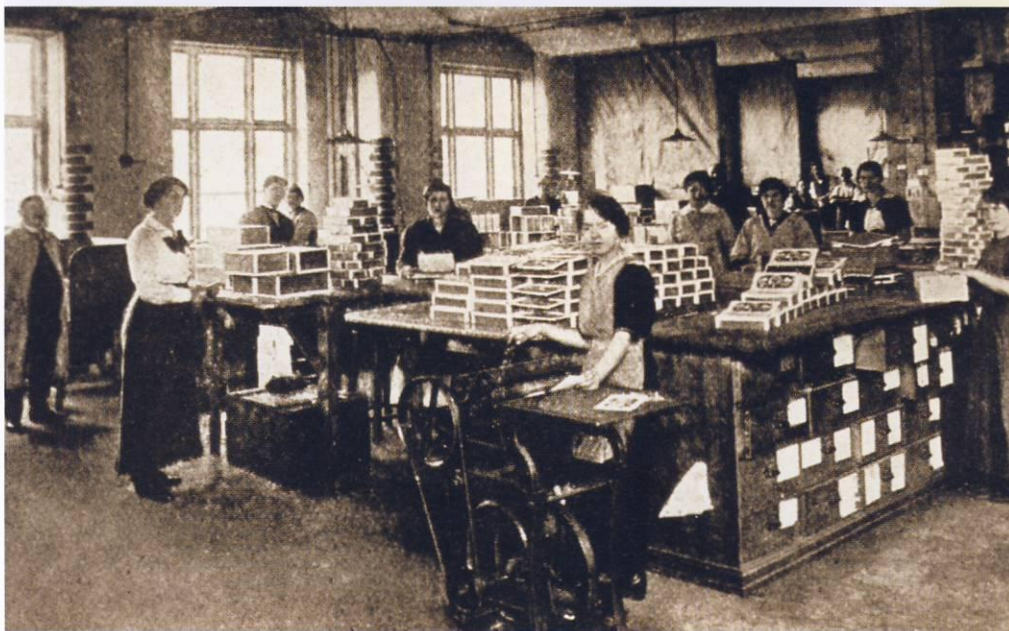
Byene var små for 150 år siden. De to største byene, Christiania (Oslo) og Bergen, var omtrent like store og hadde begge ca. 40 000 innbyggere i 1865. Etter hvert førte industrialiseringen til at det kom nye fabrikker og flere arbeidsplasser i byene. De som ikke hadde arbeid eller egen jord på landet, flyttet inn til byene. Der håpet de å få arbeid på fabrikker, i butikker, på kontorer eller som hushjelp.

Det var hardt å jobbe på fabrikkene. Arbeidstida var lang. Arbeiderne begynte klokka fem eller seks om morgenen, og de arbeidet til klokka sju om kvelden. Ofte arbeidet både mannen og kona på fabrikk. Kvinner fikk lavere lønn enn menn. I mange

familier måtte også barna jobbe for at familien skulle klare seg. Etter hvert var det stadig flere som mente at forholdene for arbeiderne var uakseptable, og omkring 1850 ble de første arbeiderforeningene stiftet. De kjempet både for bedre leveforhold og for politiske rettigheter.

De som eide fabrikkene, bodde i store hus og leiligheter langt unna bråket og røyken fra fabrikkene. I Oslo bodde mange av dem på vestkanten, i områdene vest for Akerselva. Arbeiderne bodde ofte på østkanten, i nærheten av fabrikkene.

På vestkanten bodde også de som hadde gode jobber, som advokater, leger og handelsmenn som tjente seg rike for eksempel på skipsfart og eksport av tømmer. I disse familiene arbeidet som regel ikke kvinnene utenfor hjemmet. De skulle sitte hjemme og brodere, spille piano og lese. Nesten alle hadde hushjelp. Hushjelpen laget mat, vasket huset og passet barna. Mange av de rike kvinnene syntes dette var et kjedelig liv, men det var ikke lett å forandre på det. Kvinnens plass var i hjemmet, og bare der. Det var få kvinner blant de velstående som brøt dette mønsteret. De som gjorde det, ble for eksempel lærere eller kunstnere. Etter hvert engasjerte stadig flere kvinner seg i kampen for at kvinner skulle ha rett til utdanning og rett til å ha flere typer yrker.

Tobakksindustrien ga arbeid til mange kvinner.

«Et middagsselskap»
av Erik Werenskiöld.
Hva forteller bildet?

??????

- Mange flyttet fra landet til byen for å søke arbeid. Hva slags arbeid kunne de få?
- Hvor lang var arbeidsdagen på fabrikken?
- Hvordan var lønna der?
- I Oslo var det et skille mellom øst og vest. Hvem bodde på østkanten, og hvem bodde på vestkanten?
- Hva gjorde kvinnene i rike familier?

??????

- Fortell hvordan livet var før i andre land dere kjenner.
- Fortell hverandre om forholdene i et land dere kjenner godt.
- Bor de fleste i byer eller på landet?
- Hva jobber de fleste med?
- Hva dyrker de der?
- Fortell om stedet dere kommer fra.
- Har det skjedd store forandringer der i løpet av de siste 100 årene?
- Tror dere det vil bli store forandringer i framtida?

To historier fra gamle dager 2₁₃

En mann har fortalt om hvordan det var å være ung og fattig i Kristiania (som Oslo het den gang) for mer enn hundre år siden: «Jeg ble konfirmert i 1894. Da hadde jeg gått sju år på skolen. Som mange andre fattige barn, måtte jeg arbeide samtidig som jeg gikk på skolen. Jeg jobbet full dag. Jeg sto opp klokka fem om morgenen og gikk til fabrikk. Skolen begynte åtte, og noen minutter før åtte løp jeg dit, men klokka elleve var jeg tilbake på fabrikk. Men det var verst for broren min. Han jobbet om natta. Han var helt utslitt og sovnet med en gang han kom på skolen. Noen ganger snorket han så høyt at læreren stoppet undervisningen og vekket ham.»

En dame fra vestkanten i Oslo har fortalt fra barndommen sin rundt 1890:

«Jeg er oppvokst i Løvenskioldsgate i Oslo, eller Kristiania, som byen het den gang. Der bodde jeg sammen med far, mor og to brødre i en stor leilighet. Leiligheten hadde seks rom pluss pikeværelse, bad, kjøkken og entré.

En velstående familie rundt 1900

Pikeværelset var lite og lå bak kjøkkenet. Hushjelpen vår, eller «piken», som vi sa, bodde der. Hun sto opp klokken seks om morgenen, kokte vann, laget frokost, vasket klær og gulv. Piken hadde aldri en hel fridag, det var ikke vanlig på den tiden.

Mor satt i dagligstuen og leste. Hun satt alltid i sofaen ved vinduet. Da kunne hun samtidig se ut av vinduet og ned på gaten. Jeg tror hun kjedet seg mange ganger, men hun sa aldri noe.

Jeg var yngre enn mine to brødre. Likevel var det jeg som måtte hjelpe dem. Når far kommanderte: «Gå og hent en spiseskje til din bror», ja, da måtte jeg gjøre det. Det var ingen likestilling den gang.

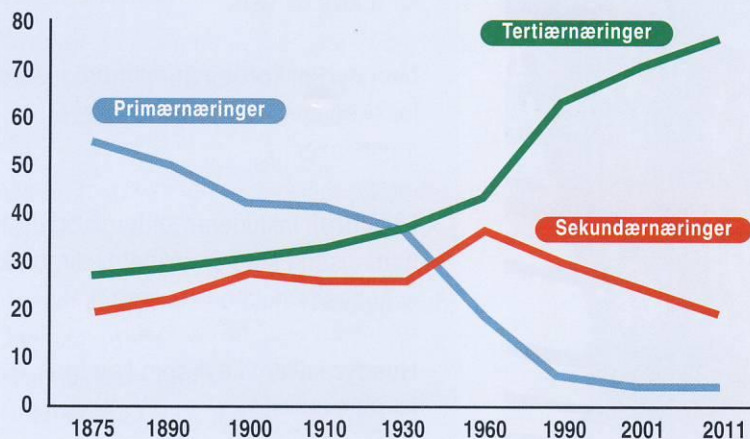
På søndagene hadde vi nesten alltid gjester til middag; onkler, tanter, fettere og kusiner. Da hjalp også mor til på kjøkkenet. Den dagen spiste vi ofte oksestek og en god dessert, for eksempel riskrem med rød saus.»

Utviklingen fra 1875 til 2011

Primærnæringene, sekundærnæringene og tertiærnæringene

Kilde: Statistisk sentralbyrå

For bare hundre år siden levde fremdeles de fleste av å fiske, dyrke jorda og jobbe i skogen. Jordbruk, skogbruk og fiske kaller vi **primærnæring**.

Industrien vokste imidlertid sterkt i denne perioden. Mange store fosser ble bygd ut, slik at fabrikkene kunne få elektrisk strøm.

Energien var billig, og folk fikk jobb i bedrifter som laget nye produkter av for eksempel mineraler og fisk. Slike næringer kaller vi **sekundærnæring**. Fram til begynnelsen av 1970-årene jobbet det stadig flere i sekundærnæringene.

I dag arbeider de fleste i de tjenesteytende næringene, **tertiærnæringene**. Det er næringer som produserer *tjenester*. Sykepleiere, kelnere, advokater og ansatte i forsvaret er eksempler på folk som produserer tjenester.

Arbeidslivet er i dag mer variert, og mange mennesker er sysselsatt innenfor næringer som ikke så klart passer inn i beskrivelsene over. Det gjelder for eksempel formidling av kunnskap og informasjon, som i IT-industrien, i forskningen og i mediene. Slike yrker klassifiseres også som tertiærnæring.

Journalist i arbeid

NYTTIGE ORD

Jordbruk er å bruke eller dyrke jorda for å leve av den.

Man **dyrker jorda** når man produserer for eksempel korn, poteter eller grønnsaker.

Landbruk inkluderer jordbruk og næringsdrift som er knyttet til jordbruket, som husdyrhold og skogsdrift.

Husdyr kaller vi dyr som sau, gris, ku og hest.

Skogbruk er utnyttelse av skogens ressurser som næringsvei.

Tømmer er stammer av trær som vi bruker til å bygge.

Å **drive fiske** vil si å fiske store mengder fisk som man selger.

Skipsfart er å drive transportvirksomhet på sjøen.

En **flåte** er en samling av skip.

Tørrfisk er fisk som har hengt til tork i sol og vind. Tørrfisk er en av landets eldste eksportvarer.

GRAMMATIKK

Infinitiv

Infinitiv er den formen verbet står i i ordbøkene.

De fleste verb ender på **-e** i infinitiv:

(å) **jobbe**, (å) **lære**, (å) **snakke**.

Noen få, men vanlige verb ender på andre vokaler:

(å) **gå**, (å) **si**, (å) **tro**.

Vi bruker infinitiv **uten å** etter modale verb:

Jeg skal **jobbe**.

Hun må **lære** mer.

Han kan **gå**.

Vi bruker infinitiv **med å** etter andre verb:

Jeg liker **å jobbe**.

Hun prøver **å snakke** norsk.

Vi bruker infinitiv **med å** etter preposisjoner:

Hun har lyst **til å si** noe.

Hun går på kurs **for å lære** norsk.

Se også arbeidsboka side

164

Hun ble flinkere i norsk **ved å lese** avisen hver dag.

KAPITTEL 11

Norge i oljealderen

EMNER

- næringsliv i dag
- forurensning
- miljøvern
- økonomi

GRAMMATIKK

- s-passiv
- sammensatte
konjunksjoner:
både – og
verken – eller

Et dristig hopp. Svolvær i Lofoten

Natur eller olje?

2₁₄

Ola: Det er ille at politikerne ikke kan bestemme seg for å begynne å lete etter olje og gass her utenfor Lofoten.

Trine: Nei, vet du hva! Nå må vi ta vare på den naturen vi har.

Ola: Men vi trenger nye arbeidsplasser. Petroleumsindustrien kan gi godt betalte jobber til mange mennesker.

Trine: Det kan være. Men vi må ikke tenke så kortsiktig. Olje og gass kan bare gi oss inntekt i 20–30 år til.

Ola: Det kan bli lenger enn det.

Trine: Men fisken har gitt oss gode inntekter i tusen år, og den kan gi oss inntekter i tusener av år til hvis vi ikke ødelegger miljøet i havet.

Ola: Men det er jo slett ikke sikkert at fiskeriene vil bli ødelagt. Sikkerheten ved utvinning av olje og gass blir stadig bedre.

Trine: Men risikoen er for stor. Og hva med turismen? Nå kommer det turister fra hele verden hit. Det gir veldig gode inntekter til landsdelen. Turistene kommer ikke for å se på oljerigger! De kommer hit på grunn av naturen og det rike fiske- og fuglelivet. Hva tror du vil skje hvis både fisken og fuglene blir borte?

Ola: Men naturen blir jo ikke ødelagt. Verken fisk eller fugl blir borte. Det meste blir som før selv om vi får litt industri enkelte steder.

Trine: Jeg tror ikke vi kan få både i pose og sekk. Vi er nødt til å ta vare på naturen. Derfor trenger vi fornuftige politikere.

Ola: Det siste kan jeg være enig med deg i!

Kapittel 11 - Norge i oljealderen

Fiske og fiskeoppdrett er viktige eksportnæringer for Norge. Både fiske etter torsk og sild i havet og oppdrett av laks og ørret i oppdrettsanlegg betyr mye for norsk økonomi. Fisken eksporteres til store deler av verden.

??????

- Hva er Olas synspunkt? Hvilke argumenter bruker han?
- Hva er Trines synspunkt? Hvilke argumenter bruker hun?
- Hvem er dere mest enig med?

I midten av 1960-årene begynte Norge å lete etter olje i Nordsjøen. Landet hadde verken økonomi eller erfaring til å gjøre dette alene. Derfor ble utenlandske oljeselskaper bedt om å delta. I begynnelsen så det ganske mørkt ut. I løpet av fire år boret selskapene over 30 dype hull uten å finne noe. Til slutt ga alle opp, unntatt det amerikanske selskapet Phillips Petroleum. De skulle bore et siste hull før de også pakket sammen. Høsten 1969 skjedde det! Midt i Nordsjøen, på et område som nå heter Ekofisk, traff de på et oljefelt. Det store oljeeventyret kunne begynne.

Petroleumsnæringen er nå Norges største næring. Både olje og gass gir store inntekter til landet. Norge er verdens sjette største oljeeksportør og nest største gasseksportør. Oljeproduksjonen er gått litt nedover i det siste, men man regner med å kunne holde på i noen tiår til. Ny teknologi gjør produksjonen mer effektiv, og det letes etter olje på stadig nye steder.

Produksjonen av gass blir etter hvert viktigere enn produksjonen av olje. Gassen selges til land i Europa, Nord-Amerika og Asia. Norsk gasseksport dekker omtrent en femdel av det europeiske gassforbruket. Størstedelen av eksporten går til Tyskland og Frankrike. Gassen brukes blant annet til produksjon av kraft i industrien og til oppvarming av boliger.

??????

- Når startet oljeletingen?
- Hvorfor måtte Norge be om utenlandsk hjelp?
- Hvor lang tid gikk det før det ble gjort funn?
- Hva er Ekofisk?
- Hvor mange land eksporterer mer olje enn Norge?
- Hvor mange land eksporterer mer gass enn Norge?
- Fortell hverandre om viktige næringsveier i andre land dere kjenner.
- Hva eksporterer landene? Hvilke land eksporterer de til?

Inntektene fra oljen

Tidlig i 1960-årene tilbød Phillips Petroleum visstnok 160 000 dollar i måneden for å få retten til å lete etter olje utenfor den norske kysten. Myndighetene forsto raskt at de ikke måtte gi fra seg rettigheter til ett selskap, men måtte beholde kontrollen selv. I begynnelsen var det bare utenlandske selskaper som hadde teknologi til å lete, men myndighetene sørget for avtaler som etter hvert ga gode inntekter til Norge. Snart ble også norsk ekspertise bygd opp.

Staten opprettet et eget oljeselskap, Statoil, og i tillegg kjøpte staten aksjer i andre selskaper, som Norsk Hydro og Saga Petroleum. Staten bestemmer også hvor leting kan foregå, og hvem som får tillatelse eller *konsesjon* til å lete på et nytt sted.

De store inntektene fra petroleumsindustrien plasseres i et eget fond: *Statens pensjonsfond, utland*, populært kalt **Oljefondet**. Dette fondet investerer pengene i utlandet, og det er etter hvert blitt verdens største statlige fond. Inntektene fra petroleumsindustrien skal altså i hovedsak brukes i framtida. Staten kan imidlertid bruke inntil 4 % av fondets verdi i statsbudsjettet. *Handlingsregelen* kaller politikerne dette. Det er stor enighet blant politikerne om at det er viktig for norsk økonomi å holde fast ved handlingsregelen.

Arbeid med oljeutvinning stiller store krav til sikkerhet.

© Zits - Jim Borgman og Jerry Scott. Bulls Press

OLJE

Norges mest lønnsomme innvandrere?

En irakisk geolog, Farouk Al-Kasim, har en god del av æren for at Norge har klart å forvalte oljefunnene på en god måte for landet.

Farouk Al-Kasim studerte geologi i London, der han også traff sin norske kone. Etter studiene arbeidet han i mange

år som oljegeolog i Irak. Familien hadde imidlertid en syk sønn som kunne få behandling her i landet, og i 1968 kom familien til Norge.

Da Al-Kasim kom hit, var oljenæringen akkurat i sin begynnelse, og irakeren hadde verdifull erfaring med seg. Han fikk derfor jobb som rådgiver

for Industridepartementet. Der arbeidet han med å utvikle reglene for olje- og gassproduksjonen. Da Oljedirektoratet ble dannet, fikk han ansvar for ressursforvaltningen og bidro sterkt til at den norske staten fikk god kontroll over oljevirkosomheten.

Baksiden av medaljen

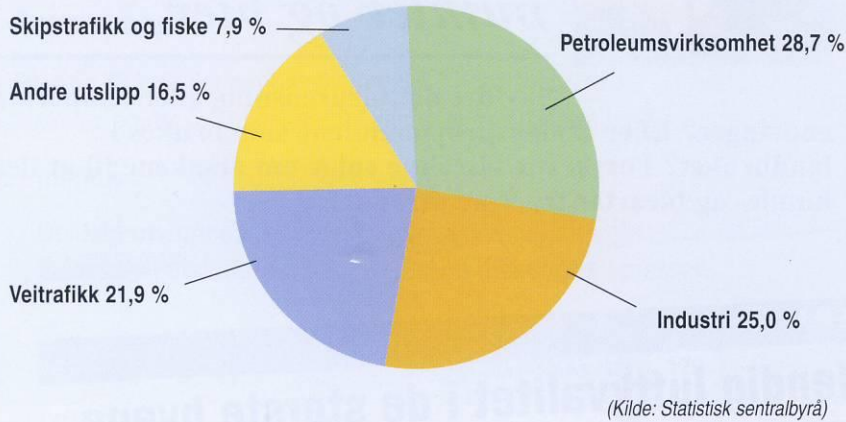

Olje- og gassproduksjonen er ikke uten problemer. Den fører til inngrep i naturen, og bruken av olje og gass som energikilder fører med seg forurensning, blant annet utslipp av CO₂. Ifølge klimaforskere må ²/₃ av verdens kjente olje- og gassressurser bli liggende under bakken. Dersom utvinningen av olje og gass fortsetter som nå, vil det være umulig å hindre store klimaendringer. En temperaturøkning på et par grader her i landet skremmer kanskje ikke så mye. Men klimaeksperter er enige om at konsekvensene for jorda kan være katastrofale.

La olja ligge! er blitt et slagord for miljøvernere her i landet. Dersom ikke Norge trapper ned på oljeutvinningen, kan vi heller ikke vente at andre land gjør det.

I tillegg er det viktig å ikke satse alt på oljeindustrien. Verken olje eller gass er fornybare ressurser. De vil ta slutt om ikke så lenge. Da er det viktig å ha flere bein å stå på. Vi må ta vare på andre typer industri som Norge har, og det må utvikles nye, moderne næringsveier. Mange mener at det vil være bra å satse på utvikling av alternative energikilder.

Kilder til norske utslipp av CO₂

FNs klimapanel

217

FNs klimapanel består av 800 forskere og andre eksperter fra rundt 85 land. De gjennomfører ikke egen forskning, men samler og systematiserer all kunnskap som finnes om klimaendringer. I tillegg til disse 800 bidrar mange eksperter til arbeidet når klimapanelet skal lage sine rapporter. Rapportene tar for seg utviklingen av klimaet og legger fram forslag til tiltak for å motvirke klimaendringene.

Nasjonal talskvinne for Miljøpartiet De Grønne, Hanna E. Marcussen, sier at De Grønne ønsker en offensiv satsing på fornybare energikilder, som for eksempel havvind og solkraft. «I dag investeres det 200 milliarder i oljesektoren. Vi vil flytte penger og arbeidskraft over til de næringene som våre barn og barnebarn skal leve av i framtida. Det er den eneste politikken som er ansvarlig.»

Solcellepanel gir strøm til hus og hytter.

?????

- Hva er argumentene for at Norge skal satse mindre på olje og gass i framtida?
- Hva er forskjellen på olje og vindkraft som energikilder?

Massedød rammer humler og bier

Skyldes det forurensning eller temperatur-
endringer? Eller er det sprøytemidlene som brukes i
landbruket? Forskerne blir ikke enige om årsakene til at flere
humle- og biearter trues av utryddelse.

TEMA

Elendig luftkvalitet i de største byene

Biltrafikken er den viktigste kilden til luftforurensninger i byer og
tettsteder. I disse dager er nivået på utslipp av nitrogendioksid og
svevestøv langt over faregrensen.

Havnivået kan stige flere meter

Hvis isen i Arktis fortsetter å smelte med samme fart som nå,
kan havnivået stige mye mer enn forskerne hittil har anslått.

KRONIKK

Mer ekstremvær i vente?

Vi kan vente kraftigere nedbør og flere orkaner i framtiden.

GRUPPEARBEID

Bruk nett og aviser og finn stoff om klimaendringer og andre miljøspørsmål.

- Hva dreier debatten seg om for tida i Norge og i andre land dere
kjenner?
- Hvordan tror dere verden ser ut om 50 år?

Passiv med s

På side 73 står det om passiv med *bli*.

I infinitiv og presens finnes det i tillegg en passivform med *s*:

Infinitiv	Presens
Det kan utvinnes mer olje. Saken skal diskuteres .	Det utvinnes mye olje. Saken diskuteres i pressen.

Se også arbeidsboka side

179

Sammensatte konjunksjoner

Norge eksporterer *både* gass *og* olje.

Se også arbeidsboka side

178

NYTTIGE ORD

Miljøet er omgivelsene rundt oss.

Naturvern dreier seg om beskyttelse av naturen.

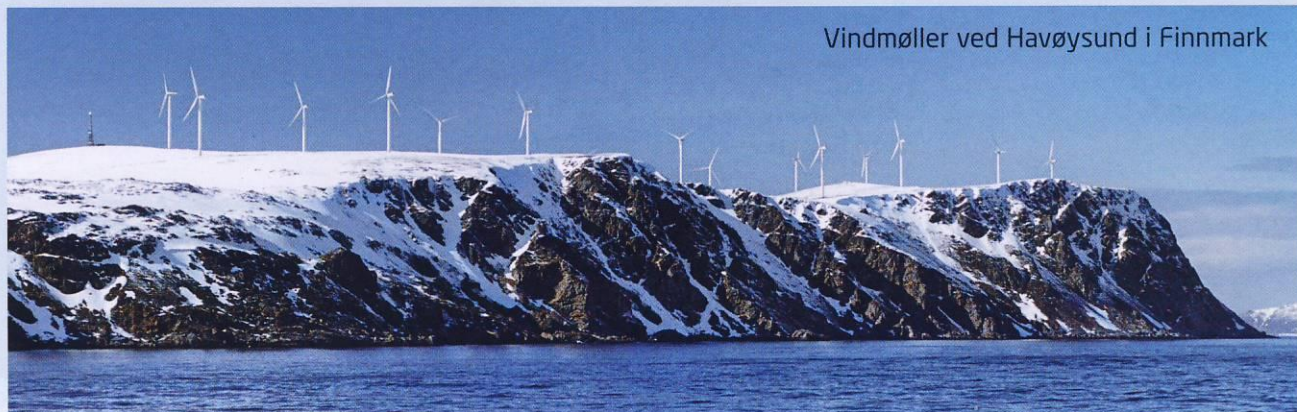
Forurensning er det som skader natur og miljø.

CO₂ er *karbondioksid*, en kjemisk forbindelse av karbon og oksygen.

Klimaendringer er varige forandringer i vær og temperatur.

Fornybare energikilder: Vindkraft, solenergi og vannkraft er eksempler på energikilder som stadig vil gi ny energi. Gass, olje og kull er ikke fornybare. Kildene kan bli tømt.

Alternative energikilder er erstatninger for de største energikildene vi bruker i dag.

Vindmøller ved Havøysund i Finnmark

KAPITTEL 12

Velferdsstaten

EMNER

- velferdsstaten
- ulike støtteordninger
- foreldrepermisjon
- fabelen: *Dele på byrdene*

GRAMMATIKK

- sammensatte substantiv

Hvordan har du det i dag?

Velferdsstaten har som mål at alle innbyggerne skal ha økonomisk og sosial trygghet. Det betyr at alle skal være sikre på å få hjelp når de av ulike grunner ikke selv har inntekt. Det er også et mål at alle skal få de samme mulighetene til utdanning og til helsetjenester, uansett hvor de bor eller hvor mye de tjener.

Den norske velferdsmodellen er dyr, og det er derfor viktig at befolkningen bidrar økonomisk ved blant annet å betale skatter og avgifter.

Helse er et viktig område for en velferdsstat. Staten har ansvar for at alle skal få den hjelpen de trenger når de blir syke. Derfor er det gratis å ligge på sykehus, og man får behandling og medisiner der uten å betale noe. Men helsesektoren er en stor post på budsjettet, og pasientene må betale en del selv for helse-tjenester utenfor sykehuset. Når man ikke ligger på sykehus, må man betale en egenandel ved legeundersøkelser og legekontroller. Man må også betale selv for medisiner. Men hvis man er kronisk syk og nødt til å bruke dyre medisiner, kan legen skrive ut «blå resept». Da får man kjøpt medisinene mye billigere, og staten betaler resten av det de koster.

Det er ikke alle som er fornøyd med den offentlige helse-tjenesten. Det kan for eksempel være ventetid på en del operasjoner og behandlinger. Derfor har det vokst fram et ganske stort privat tilbud innenfor helsesektoren der folk må betale selv for behandlingen.

Her i landet er *folketrygden* et viktig fundament i velferdsstaten. Alle som har inntekt, betaler en del av det de tjener, til folketrygden. Disse pengene trekkes automatisk fra lønna som en del av skatten. Folketrygden betaler så ut penger til syke, arbeidsledige, pensjonister, uføre og andre som har rett til støtte.

Det vi betaler inn til folketrygden, er ikke nok til å dekke alle utgifter. Hvis det for eksempel er mange arbeidsledige, må staten ut med store utbetalinger. Det samme gjelder alderspensjonen. Folk lever lenger, og når det blir flere pensjonister, men færre unge som er i arbeid, vil ikke inntektene til staten dekke utgiftene.

?????

- Hvorfor er det gratis å ligge på sykehus?
- Når må man betale en egenandel?
- Hvem kan få medisin på «blå resept»?
- Hva er fordelen med en «blå resept» i forhold til en vanlig resept?
- Hvorfor har det vokst fram private tilbud på helsesektoren?
- Hvordan finansieres folketrygden?

FAKTA

Noen støtteordninger

Alderspensjonen skal sikre inntekt i alderdommen. Størrelsen på pensjonen er avhengig av hvor lenge man har arbeidet, og hvor mye man har tjent. Dersom man ikke har hatt inntekt, eller har hatt en nokså liten inntekt, får man *minstepensjon*. For å få full minstepensjon må man ha bodd 40 år i landet. Dette gjør at mange innvandrere får redusert minstepensjon.

Sykepenger får en arbeidstaker i stedet for lønn når han er syk. For å få rett til sykepenger må man ha vært ansatt i minst fire uker.

Uførepensjon er for personer mellom 18 og 67 år som på grunn av varig sykdom eller skade ikke har mulighet til å arbeide. Før man får uføretrygd, skal man få hjelp i form av **arbeidsavklaringspenger** og **omskolering**. NAV (arbeids- og velferdsforvaltningen) skal hjelpe til med å skaffe arbeidstrening i en jobb som passer bedre – eller tilby opplæring i en annen jobb.

Dagpenger kan man få hvis man mister den jobben man har. Søknad om dagpenger må leveres hos NAV. Beløpet er avhengig av hva man har tjent før, og hvor mange man forsørger. Man kan også få dagpenger selv om man ikke har hatt jobb tidligere. For å få dagpenger må man være reell arbeidssøker og villig til å ta den jobben man får tilbud om. Les mer på nav.no.

telefon
medisin
hjemmehjelp
politi
tv
aldershjem
helsetjenester
kirker
hæren
veier
universitetene
sykehus
barnehager
tannlegetjenesten
teater
ungdomsklubber
forskning
flyplasser
sport
renovasjon
offentlig transport

??????

- Hvilken oppfatning har du av det norske helsevesenet?
- Har du vært hos legen eller ligget på sykehus i Norge? Fortell.
- Hvor høy er pensjonsalderen i andre land du kjenner?
- Hvor høy bør den være, etter din mening?
- Se på ordene til venstre. Hvilke områder bør stat og kommune ha ansvar for?
- Hva kan vi like gjerne betale selv?

Tore Amundsen, farmasøyt:

Hovedmålet må være å sikre at alle har rett til økonomisk hjelp, og at vi får så stor grad av økonomisk likhet mellom folk som mulig. Derfor må staten kreve at alle som arbeider, betaler skatt, og de som tjener mest, må betale mest. Dette skaper solidaritet og en følelse av felles ansvar. For meg er det viktig.

Selv om du er fattig eller arbeidsløs eller begge deler, skal du føle deg sikker på at du får den hjelpen du trenger. Utdanning bør være gratis, slik at du har råd til å gå på skole, og du skal ikke betale for å ligge på sykehus. Ikke alle greier å finne en jobb. Noen faller utenfor, og dem må vi ta vare på. Dessuten skal staten passe på at alle som arbeider, får en lønn de kan leve av, uansett hva slags arbeid de har.

Ingvild Meldal, konsulent:

Hovedmålet må være at staten skal hjelpe folk til å hjelpe seg selv. Staten skal ikke sy puter under armene på folk. Vi skal gi økonomisk hjelp til dem som virkelig trenger det, men ikke så mye at de føler at det ikke lønner seg å jobbe. I Norge bruker staten altfor mye penger på trygd til folk som egentlig kan arbeide. Når folk blir vant til å få trygd, blir de passive. Dessuten bør vi tolerere at noen får en nokså beskjeden lønn for det arbeidet de gjør. Alternativet er verre: Kanskje får de ikke jobb fordi arbeidsgiveren ikke har råd til å betale.

En ting til: Staten bør også redusere skattene, slik at det blir mindre attraktivt å jobbe «svart» eller å betale for svart arbeid.

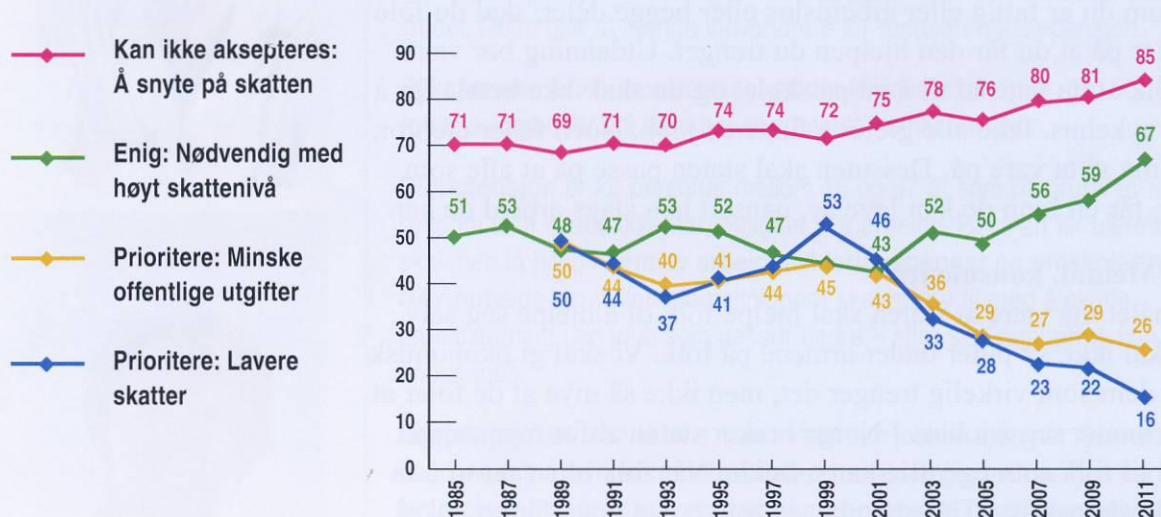
??????

- Lag en samtale mellom Tore Amundsen og Ingvild Meldal.
- Hva er «svart arbeid»?
- Er det tillatt å bruke en håndverker eller rengjøringshjelp som arbeider svart?
- Tror du det er vanlig å utføre og/eller betale for svart arbeid i Norge eller andre land du kjenner til?
- Hvilke negative konsekvenser kan svart arbeid ha for den enkelte og for samfunnet?

??????

Tore Amundsen og Ingvild Meldal er uenige om hvor mye vi bør betale i skatt, og hvor mye penger staten skal bruke på offentlige utgifter. Hva forteller figuren under om nordmenns holdninger til disse spørsmålene?

Oppfatninger om skatt og offentlige utgifter

(Kilde: Ipsos MMI, Norsk monitor)

Barn og foreldre

20

Foreldrepermisjon er en viktig støtte til barnefamilier. Når mor er i arbeid, har foreldrene rett til permisjon i 59 uker med 80 % lønn, eller 49 uker med 100 % lønn. 14 av ukene er reservert for mor, og 14 av ukene er reservert for barnets far. Resten kan de fordele slik de selv vil.

Noen mener at det ikke er staten, men foreldrene selv som bør bestemme hvor lenge faren skal være hjemme med barnet. Andre mener at staten bør sørge for at foreldrene deler likt, det vil si halvparten av tida til mor og halvparten til far. På den måten blir det mer likestilling i familien. På nettet er det mange diskusjoner om fødselspermisjon og hvilken rolle staten skal ha:

Susanne

Det er flott at pappa «må» være hjemme med babyen i en periode. Da kan mamma gå tilbake til jobben tidligere. Å være borte fra jobben i 49 eller 59 uker er ikke bra, verken for arbeidsgiveren (som må skaffe en vikar) eller moras egen karriere. Hvem tror dere arbeidsgiveren velger: en kvinne uten barn, men som er i den alderen der det er naturlig å få ett, to eller kanskje tre barn, eller en mann i samme alder og med de samme kvalifikasjonene?

Asbjørn

Jeg er enig, Susanne. Å reservere deler av fødselspermisjonen for far er viktig, også fordi far og barn får etablert et nært forhold helt fra starten av. Moderne fedre har et mye nærmere forhold til barna sine enn deres egne fedre hadde.

Nina

La meg presisere:
Det er kvinnene som er gravide.
Det er kvinnene som føder.
Det er kvinnene som trenger å være i ro hjemme etter fødselen.
Det er kvinnene som ammer!
Jeg sier ikke mer!

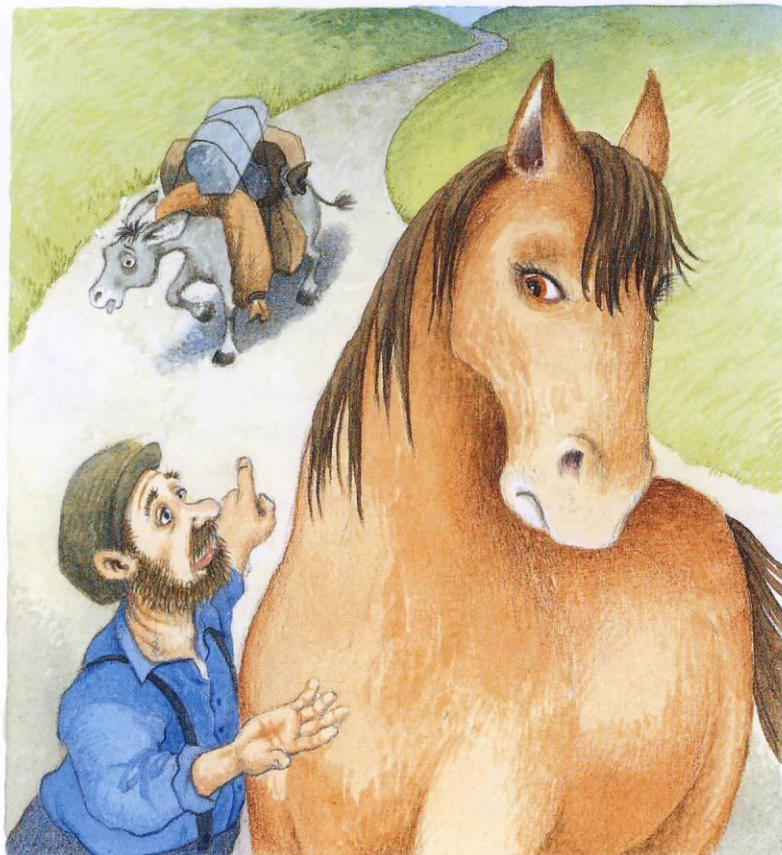
Knut

Staten må ikke blande seg i dette! Vi er en liten familie som har kjøpt oss leilighet og har mye gjeld. Jeg har nettopp etablert mitt eget firma (er blitt drosjeeier), og det er umulig å ta ut mange ukers pappapermisjon. Da går firmaet dukken. Jeg har rett og slett ikke råd til å være hjemme, for hvem skal da betale regningene?

??????

- Se på diskusjonen mellom Susanne, Asbjørn, Nina og Knut.
Hvem er du mest enig med?
- Hvordan ville du selv ønske å fordele permisjonen i din familie?

DELE PÅ BYRDENE?

En bonde var på vei hjem fra markedet med eselet sitt og hesten sin. Hesten hadde ikke noe å bære på, men på ryggen til eselet hadde bonden lastet alle varene han hadde kjøpt på markedet. Etter en stund var eselet så trøtt, så trøtt. Derfor ba det hesten om å ta noe av lasten. Men hesten var for fin til å gjøre slikt arbeid og sa nei. Eselet slet seg videre, men til slutt orket det ikke mer. Det falt over ende og døde midt på landeveien. Bonden sukket og begynte å laste alle varene over på hesten. Til slutt la han det døde eselet på toppen av alt sammen. Nå hjalp det ikke noe å nekte. Slik gikk det til at hesten likevel ble lastedyr.

– Jeg skulle visst ha tatt min del før, sukket den.

(Etter Esops fabler)

??????

- 1 Hvem bar alle varene som bonden hadde kjøpt?
- 2 Hvor hadde han kjøpt varene?
- 3 Hva ville eselet at hesten skulle gjøre?
- 4 Hvorfor ville ikke hesten gjøre det?
- 5 Hvordan gikk det med eselet?
- 6 Hva gjorde bonden da?
- 7 Hvordan reagerte hesten på det?
- 8 Hva er moralen i denne fabelen?

En velferdsstat er en stat der myndighetene har ansvar for at innbyggerne har sosial trygghet.

Et offentlig tilbud er et tilbud som staten eller kommunene betaler for.

Å arbeide svart betyr at man ikke oppgir til myndighetene hva man tjener. Dermed unngår man å betale skatt og andre avgifter. Dette er ulovlig.

Helsetjenesten er et felles ord for de tjenestene samfunnet har bygd opp for å forebygge og behandle sykdom. Helsetjenesten omfatter blant annet fastlege, helsestasjoner og sykehus.

Å betale **en egenandel** for medisin eller når man er hos legen, betyr at man selv må betale en viss del av kostnadene. Resten betaler det offentlige.

Minstepensjon er den laveste alderspensjonen man kan få gjennom folketrygden, og blir gitt til dem som ikke har hatt noen inntekt, eller som bare har hatt en beskjeden inntekt.

Ikke alle oppgir hvor mye de tjener.

GRAMMATIKK

Sammensatte substantiv

Vi kan sette et annet ord foran et substantiv for å fortelle mer om det. Det første ordet er ofte et annet substantiv eller et verb i infinitiv:

ei bok	en film	et språk
ei skolebok	en krimfilm	et talespråk
ei lærebok	en ungdomsfilm	et skriftspråk

Se også arbeidsboka side

190

KAPITTEL 13

Noen glimt fra Norges historie

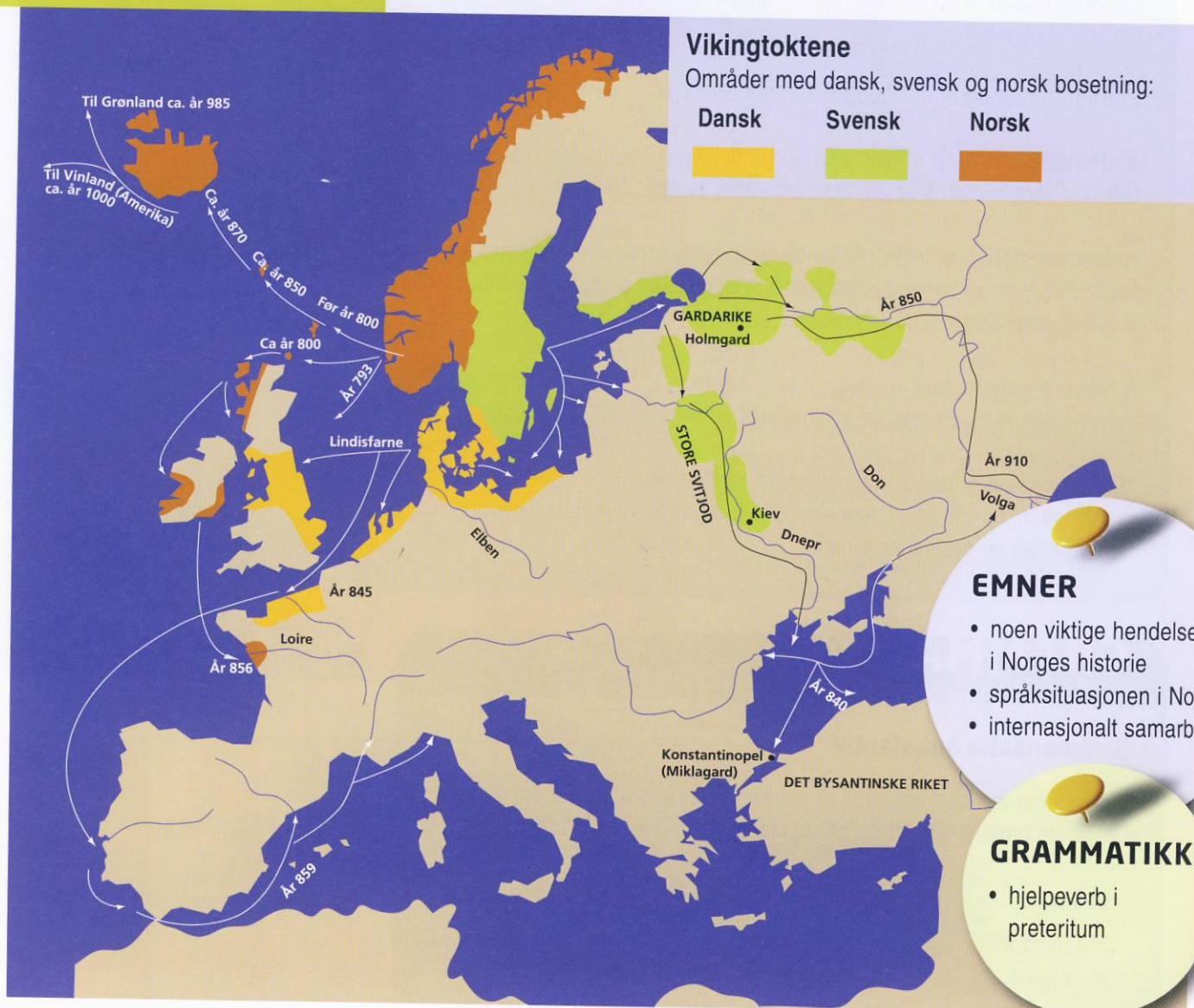
Vikingtoktene

Områder med dansk, svensk og norsk bosetning:

Dansk

Svensk

Norsk

EMNER

- noen viktige hendelser i Norges historie
- språksituasjonen i Norge
- internasjonalt samarbeid

GRAMMATIKK

- hjelpeverb i preteritum

ca. 800-1050

1380-1814

1814-1905

1940-1945

vikingtid

union med Danmark

union med Sverige

Norge okkupert

Vikingtida kaller vi perioden fra litt før 800 til omtrent 1050 etter vår tidsregning. Vikingene var innbyggere i de nordiske landene Danmark, Sverige og Norge. Mest kjent er de nok på grunn av sin brutalitet. De dro til mange land i Europa, der de plyndret og stjal både i kirker og klostre. De drepte folk som kom i veien for dem, og de tok fanger som de kunne selge som slaver.

Men vikingene var slett ikke bare ransmenn. De hadde gode, raske skip som de brukte til å frakte varer både langs Europas kyster og på de russiske elvene. Skipene var også solide nok til å seile over åpent hav, og vikingene drev handel i mange land.

Mange norske vikinger seilte til Færøyene, Skottland og Irland, og de oppdaget Island på 800-tallet. Noen av dem slo seg ned på disse stedene og dannet riker der. I England var det særlig danske vikinger som slo seg ned, mens de svenske dro østover (se kartet på side 138).

Vikingene brakte med seg både varer og kunnskaper hjem. I utlandet fikk de også kontakt med den kristne religionen. To av kongene som var blitt kristne i utlandet, var Olav Tryggvason og Olav den hellige. De bestemte seg for at Norge skulle bli et kristent land, og de tvang befolkningen til å ta imot den nye religionen. Det var ikke bare religiøse grunner til dette. I den gamle religionen hadde lokale stormenn mye makt, og den makten ønsket kongene å svekke.

Etter hvert ble den norske kirken en del av den romersk-katolske kirken under paven i Roma, men mye av den gamle troen levde likevel videre blant folk. Feiringen av jul og påske og andre kristne seremonier ble blandet sammen med de gamle religiøse skikkene, og slik overlevde en del gamle tradisjoner.

Slik framstilles ofte vikingene i populærlitteraturen, men vikingene hadde ikke horn på hjelmen.

??????

- Når levde vikingene?
- Hvor levde de?
- Hva brukte de skipene sine til? Hvor dro de?
- Hva er vikingene mest kjent for?
- Hva skjedde med Olav Tryggvason og Olav den hellige?
- Hvilken fordel var det for kongene at Norge ble et kristent land?

Vikingene hadde lette, elegante skip.

Det står en statue av Olav Tryggvason på torget i Trondheim.

??????

- Hvorfor måtte Astrid rømme med sønnen sin?
- Hvorfor ville noen drepe Olav?
- Hvorfor ville Astrid dra til Russland?
- Hvorfor kom de ikke fram til broren hennes?
- Hva skjedde med Astrid og Olav?
- Hvordan kom Olav i kontakt med onkelen sin?
- Hva gjorde Olav hos kong Vladimir?
- Hvordan ble han en rik mann?
- Hva skjedde med Olav Tryggvason i England?
- Hvor lenge var han konge i Norge?
- Hvilke endringer prøvde han å innføre?

Olav Tryggvason

2₂₃

Olav Tryggvason var konge fra 995 til 1000. Slik fortelles det om livet hans:

Faren til Olav Tryggvason var konge et sted på Østlandet, men han ble drept av folk som ønsket en annen konge. Mora til Olav forsto at de som hadde drept kongen, også ville drepe sønnen hennes, slik at han ikke skulle kreve å bli konge etter faren når han ble større. Astrid rømte derfor til Sverige med den lille gutten.

Etter et par år forsto hun ut at de måtte dra videre, og hun mente at det ville være tryggest for dem å reise til broren hennes, Sigurd. Han arbeidet for kong Vladimir i Gardarike (se kartet på side 138). Hun tok med seg gutten og reiste østover over sjøen fra Sverige til Russland, sammen med noen handelsmenn. Men på veien ble de overfalt av vikinger. De tok alle varene og rikdommene de hadde med seg, og drepte noen av handelsmennene. Etter overfallet kom Astrid og Olav bort fra hverandre. Begge to ble solgt som slaver. Olav ble slave hos en rik bonde i Estland. Han var heldig og fikk det ganske bra der.

En dag kom Astrids bror, Sigurd, til Estland. På torget så han en lyshåret gutt som han syntes det var noe kjent med. Han snakket til ham og fikk vite at gutten het Olav Tryggvason, at han var ni år gammel, og at han var sønnen til Astrid. Da skjønte han at gutten var hans egen nevø. Sigurd gikk til bonden som eide Olav, og kjøpte ham fri. Etterpå tok han gutten med seg tilbake. Olav vokste opp hos kong Vladimir. Historien sier at han var pen, stor og sterk, og flink i all slags idrett. Han fikk etter hvert en høy stilling i kongens hær.

Da Olav var blitt 18 år gammel, fikk han med seg et eget skip og dro på vikingferd til England, Irland og Skottland. Han sloss, plyndret og stjal, og etter hvert samlet han seg store rikdommer. Han fikk høre om kristendommen og ble interessert i denne troen. Mens han var i England, ble han døpt.

Da han senere kom tilbake til Norge og ble konge der, hadde han med seg noen engelske prester og begynte å innføre

kristendommen i landet. Han bygde Norges første kirke i 995, og han grunnla Trondheim i 997.

Olav Tryggvason var konge i Norge i fem år, til han ble drept i år 1000.

Union med Danmark (1380-1814) 2₂₄

På slutten av 1300-tallet fikk Danmark og Norge felles konge. Det var starten på en union som varte i over 400 år, helt til 1814. Norge hadde liten makt i unionen. Kongene var alltid danske, og de fleste viktige bestemmelsene ble tatt i København. I løpet av unionen med Danmark forsvant det norske skriftspråket. De fleste nordmenn snakket fremdeles sin egen norske dialekt. Men de som kunne skrive, skrev på dansk.

I begynnelsen av 1800-tallet var det krig i Europa. Danmark-Norge støttet Frankrike og keiseren der, Napoleon, mens Sverige støttet Napoleons motstandere. Napoleon tapte krigen, og Danmark-Norge var altså på taperens side. Etter krigen samlet stormaktene seg i Kiel i Nord-Tyskland til en konferanse. Der ble det blant annet bestemt at Danmark måtte gi fra seg Norge til Sverige.

Union med Sverige (1814-1905) 2₂₅

Da unionen med Danmark ble oppløst i 1814, håpet mange at Norge skulle bli et fritt land. 112 sentrale menn i det norske samfunnet samlet seg på Eidsvoll. De satte i gang arbeidet med å lage en egen konstitusjon for landet. Den 17. mai var den ferdig, og Norge fikk sin egen konstitusjon, Grunnloven. Grunnloven bygde på den franske og den amerikanske konstitusjonen og var ganske demokratisk i forhold til det som var vanlig på den tida. Men Norge ble ikke selvstendig i 1814 likevel. Svenskene ville ikke gi fra seg landet, og etter en kort krig med Sverige aksepterte Norge den nye unionen med Sverige.

Grunnloven var ferdig 17. mai 1814. Derfor feirer vi Norges nasjonaldag på denne datoen.

I unionen med Sverige hadde Norge ganske stor selvstendighet. Landet fikk beholde Grunnloven og fikk også beholde sin egen nasjonalforsamling, Stortinget. Det norske folket bestemte ved valg hvem som skulle sitte på Stortinget. Ifølge Grunnloven skulle makten deles mellom tre parter:

- 1: Stortinget
- 2: Kongen (og regjeringen)
- 3: Domstolene

Stortinget skulle velges av folket, og det var Stortinget som laget lovene. Kongen eller hans regjering skulle sørge for den praktiske politikken. Domstolene skulle dømme.

I 1884 bestemte Stortinget at det skulle være parlamentarisme i Norge. Da kunne flertallet på Stortinget kaste en regjering hvis de ville, og en ny regjering skulle også godkjennes av Stortinget. På den måten økte Stortingets makt, og kongen mistet mye av sin makt. Unionen mellom Sverige og Norge varte til 1905. Da ble Norge et selvstendig land igjen og fikk sin egen konge.

Stortinget ligger i Oslo.

??????

- Hvorfor måtte Danmark gi fra seg Norge til Sverige?
- Hva skjedde på Eidsvoll?
- Hvor lenge var Norge i union med Sverige?
- Hvordan fordeler makten seg ifølge Grunnloven?
- Hva skjedde i 1905?

Norsk språk

De fleste som kunne skrive, skrev dansk også mens Norge var i union med Sverige. Men det var mange som begynte å arbeide for at Norge skulle få sitt eget skriftspråk. Norsk og dansk er nokså like språk, og noen begynte å skrive norsk på den måten at de puttet ord og former fra de norske dialektene inn i det danske skriftspråket. Denne utviklingen fortsatte, og vi fikk etter hvert et eget norsk skriftspråk som var ulikt dansk. Det språket kaller vi nå *bokmål*.

En annen måte å få et norsk skriftspråk på var å lage et skriftspråk ut fra dialektene som nordmenn snakket. Det gjorde Ivar Aasen. Han dro rundt i landet og skrev ned hvordan folk snakket. Da han hadde samlet inn mange dialekter, systematiserte han språket. Det språket han laget, kaller vi nå *nynorsk*. På den måten har vi fått to norske skriftspråk som er nokså like.

I Norge finnes det ikke noen norm for hvordan man skal *snakke*. Det vanlige er at folk snakker sin lokale dialekt. Både i kongefamilien og på Stortinget kan man snakke det språket man er vant til fra barndommen. Mange vil likevel legge talespråket sitt litt nærmere skriftspråket hvis de for eksempel flytter eller får jobb der de må snakke med folk fra mange ulike steder.

Statsminister Erna Solberg

Kronprinsesse Mette-Marit

??????

- Fortell om språksituasjonen i andre land dere kjenner.
- Mange offentlige personer snakker sin lokale dialekt. Vet du hvor personene til høyre kommer fra?

17. MAI 1940

226

I dag står flaggstangen naken
blant Eidsvolls grønnende trær.
Men nettopp i denne timen
vet vi hva frihet er.
(...)

*(Av Nordahl Grieg, skrevet etter
at tyskerne hadde angrepet Norge)*

Eidsvollsbygningen

I 1939 brøt den andre verdenskrigen ut. Da hadde det vært fred her i landet siden 1814. Men 9. april 1940 angrep tyskerne, og i løpet av kort tid ble Norge erobret. Kongen og regjeringen flyktet til London for å fortsette motstanden derfra. Også andre nordmenn flyktet til utlandet, og noen av dem gikk aktivt inn i krigen der.

Norges viktigste bidrag under krigen var skip. Da krigen startet, hadde Norge en stor handelsflåte. Alle disse skipene ble nå organisert av den norske regjeringen i London, og de fraktet nødvendige varer til de landene som var i kamp med Tyskland. Halvparten av skipene ble ødelagt av tyske bomber og torpedoer, og omtrent 4000 sjøfolk ble drept.

9. april 1940. Tyske tropper marsjerer opp Karl Johans gate i Oslo.

Hjemme i Norge var det ikke så mye militær motstand. Det var imidlertid en del sabotasjeaksjoner, og det foregikk mye illegalt arbeid for å hjelpe folk å flykte og for å spre informasjon som ikke var sensurert av nazistene. Mange av dem som motarbeidet nazistene, ble arrestert. I alt var det omtrent 40 000 politiske fanger i løpet av krigen. Mange ble sendt til fangeleirer i Tyskland. Blant dem som døde der, var 700 norske jøder. Bare 15 norske jøder overlevde fangeleirene. Alt i alt døde omtrent 10 000 nordmenn som følge av krigen.

Under krigen måtte alle radioapparater leveres inn til myndighetene. Det var strengt forbudt å eie en radio. Likevel var det mange som gjemte unna et apparat og i hemmelighet lyttet til norske sendinger fra BBC. Mye av den norske motstandsbevegelsen ble organisert fra London, og radioen var en viktig informasjonskanal. Nyhetene ble ofte skrevet ned og distribuert illegalt omkring i landet.

Etter krigen skulle landet bygges opp igjen. Det hadde vært godt samhold mellom de fleste nordmenn under krigen, og dette samholdet fortsatte etterpå. Regjeringen ble satt sammen av folk fra alle de politiske partiene. Det var enighet om at staten skulle ha en sentral rolle og regulere økonomi og forbruk, og sakte, men sikkert, kom landet på fote igjen.

Noen gjemte radioen i fjøset.

??????

- Spør og fortell hverandre om viktige hendelser i andre lands historie.

FAKTA

Etter krigen ønsket Norge å være nøytralt i stormaktspolitikken. Folk håpet at FN kunne sikre freden. Men det tok ikke lang tid før norske politikere valgte å samarbeide med de vestlige landene. Norge tok imot Marshall-hjelp fra USA, og i 1949 ble landet medlem av NATO.

FN (De forente nasjoner – United Nations [UN])

Arbeidet med denne organisasjonen startet allerede under den andre verdenskrigen. Det ble planlagt en internasjonal organisasjon som skulle arbeide for å sikre freden i verden etter at krigen var slutt. Kina, Sovjetunionen, Storbritannia og USA laget planene, og i 1945 ble FN dannet. Norge har vært medlem siden starten i 1945 og har vært svært engasjert i FNs arbeid.

NATO (North Atlantic Treaty Organization)

NATO ble opprettet som en forsvarsorganisasjon i 1949. Landene som var med, var Belgia, Canada, Danmark, Frankrike, Island, Italia, Luxembourg, Nederland, Norge, Portugal, Storbritannia og USA. Senere kom Hellas, Tyrkia, Tyskland og Spania med. I 1999 kom Polen, Tsjekkia og Ungarn med. Senere har stadig flere land i det østlige Europa blitt medlemmer av NATO.

EU (Den europeiske union – se side 53)

Stadig flere land i Europa har sluttet seg til EU. Flertallet av norske politikere ønsket tidligere at Norge skulle bli medlem, men folket sa nei ved folkeavstemninger i 1972 og 1994.

NYTTIGE ORD

En **union** er en sammenslutning mellom to eller flere land. Landene i en union kan ha mer eller mindre selvstendighet.

Grunnloven er den loven som sier hvilke prinsipper landet skal styres etter.

Selvstendighet vil si at man kan bestemme selv og ikke er avhengig av andre.

Et **demokratisk** system, eller et **demokrati**, er et system der folk har mye makt og innflytelse. Gjennom valg bestemmer folk hvem som skal styre.

Parlamentarisme er et system der flertallet i nasjonal-forsamlingen, eller parlamentet, bestemmer hvem som skal danne regjering.

En **nasjonalforsamling** gir lover og er valgt av befolkningen i landet. I Norge har nasjonalforsamlingen fått navnet **Stortinget**.

Regjeringen har ansvar for den praktiske politikken. Den ledes av en statsminister. Her i landet bestemmer flertallet på Stortinget hvem som skal danne regjering.

Nazisme eller nasjonalsosialisme var en ideologi og en politikk som vokste fram i Tyskland i 1920-årene. Man mente at den germanske rasen sto over andre raser, og det var viktig å holde rasen ren og hindre blanding med andre raser. Særlig ble jøder, sigøynere og homofile utsatt for overgrep og forfølgelse. Bevegelsen var antidemokratisk, og makten var samlet hos lederen – føreren.

Sabotasje er et kampmiddel som går ut på å skape vanskeligheter for okkupasjonsmakten, for eksempel ved å hindre produksjon eller ødelegge bygninger.

GRAMMATIKK

Hjelpeverb i preteritum

Modalverb

Jeg må gå.	Hun sa at hun måtte gå.
Jeg vil gå.	Hun sa at hun ville gå.
Jeg skal gå.	Hun sa at hun skulle gå.
Jeg kan gå.	Hun sa at hun kunne gå.
Jeg bør gå.	Hun sa at hun burde gå.

Se også arbeidsboka side

205

Ha

Jeg har flyttet.	Hun sa at hun hadde flyttet.
------------------	-------------------------------------

Etter *sa*, *fortalte* og andre verb i preteritum står hjelpeverbet i leddsetningen oftest i preteritum.

Jeg sa jo at de ville ta godt imot oss.

Se også arbeidsboka side

204

KAPITTEL 14

Menneskerettigheter

EMNER

- menneskerettigheter
- likestilling og likeverd
- religioner og trosfrihet
- utdrag fra
Et dukkehjem

GRAMMATIKK

- kommaregler
- tekstbinding: setninger med *derfor*, *fordi*, *likevel*, *selv om*

Ekstrem fattigdom er et alvorlig brudd på menneskerettighetene.

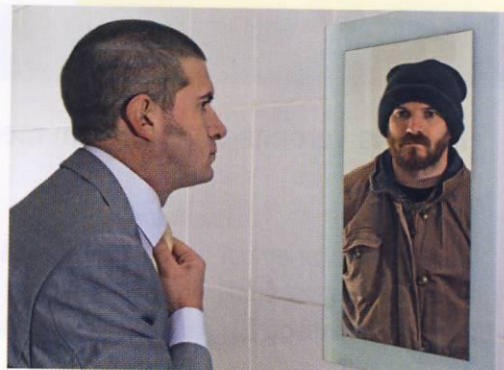
Hva er menneskerettigheter?

228

Kapittel 14 - Menneskerettigheter

Menneskerettigheter bygger på respekt for det enkelte menneske og gjelder for alle, uavhengig av deres kulturelle bakgrunn eller det politiske systemet de lever i.

I 1948 vedtok De forente nasjoner (FN) en verdenserklæring om menneskerettighetene. Denne erklæringen slo fast at alle stater har ansvar for å respektere og forsvare menneskerettighetene. «Alle mennesker er født frie», står det i artikkel 1 i erklæringen. Det betyr at alle har rett til et liv i frihet fra frykt og nød, og rett til å ytre seg om og tro på det de vil.

Mange unge frykter arbeidsledighet.

Et tema i den politiske debatten er hvem som skal få opphold i Norge. Her demonstrerer aktivister foran Stortinget for rettighetene til barn som har flyktet fra landet sitt.

Jeg blir ofte spurt hva den alvorligste form for brudd på menneskerettigheter i dagens verden er. Svaret mitt er uten unntak: ekstrem fattigdom.

229

Mary Robinson, FNs høykommissær for menneskerettigheter (1997–2002)

FAKTA

Fra FNs verdenserklæring om menneskerettigheter

Artikkel 1

Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er utstyrt med fornuft og samvittighet og bør handle med hverandre i brorskapets ånd.

Artikkel 12

Ingen må utsettes for vilkårlig innblanding i privatliv, familie, hjem og korrespondanse, eller for angrep på ære og anseelse. Enhver har rett til lovens beskyttelse mot slik innblanding eller slike angrep.

Artikkel 16

Voksne menn og kvinner har rett til å gifte seg og stifte familie uten noen begrensning som skyldes rase, nasjonalitet eller religion. De har krav på like rettigheter når de inngår ekteskap, i ekteskapet og hvis ekteskapet oppløses.

Ekteskap må bare inngås etter fritt og fullt samtykke av de vordende ektefeller.

Artikkel 18

Enhver har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å skifte religion eller tro, og frihet til enten alene eller sammen med andre, og offentlig eller privat, å gi uttrykk for sin religion eller tro gjennom undervisning, utøvelse, tilbedelse og ritualer.

Artikkel 19

Enhver har rett til menings- og ytringsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å hevde meninger uten innblanding, og til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer gjennom alle medier og uten hensyn til landegrenser.

Artikkel 21

- 1 Enhver har rett til å ta del i sitt lands styre, direkte eller gjennom fritt valgte representanter.
- 2 Enhver har rett til lik adgang til offentlig tjeneste i sitt land.
- 3 Folkets vilje skal være grunnlaget for offentlig myndighet. Denne vilje skal komme til uttrykk gjennom (...) valg med allmenn og lik stemmerett og med hemmelig avstemning (...).

Artikkel 26

1. Enhver har rett til utdanning. Skolegangen skal være fri, i det minste på de elementære og grunnleggende trinn. Elementærundervisning skal være obligatorisk. Alle skal ha adgang til yrkesopplæring, og det skal være lik adgang for alle til høyere utdanning på grunnlag av kvalifikasjoner.

Selv om menneskerettighetene gjelder for alle, er det fortsatt stor forskjell på kvinner og menn på verdensbasis, skriver UNICEF:

- Kvinner er fattigere enn menn.
- Det er færre jenter enn gutter som går på skole.
- $\frac{2}{3}$ av verdens analfabeter er kvinner.
- Kvinner har ikke eiendomsrett mange steder.
- Jenter og kvinner er spesielt sårbare for vold og overgrep.

Det siste punktet har det vært skrevet mye om i mediene:

Den som først griper til vold, viser at han ikke har flere argumenter.

Kinesisk ordtak

231

Jeg er redd når jeg går her alene

Dette sier Mette Hanekamhaug fra Fremskrittspartiet til Nettavisen: Nå har det skjedd nok et overfall i Slottsparken i Oslo der en ung kvinne har blitt voldtatt. Hanekamhaug mener at det er ille at unge kvinner skal føle seg utrygge når de går hjem alene. Hun etterlyser mer politi i gatene og synes strafferammen for voldtekt er altfor lav. Fremskrittspartiet ønsker en minimumsstraff på

8–10 år, sier hun, og fortsetter: – Skal unge kvinner holde seg hjemme om kvelden fordi de er kvinner? Det skjer også blind

vold mot menn, men ingen krever at menn skal holde seg hjemme av den grunn. Nei, slik vil vi ikke ha det.

FAKTA

På nettstedet www.jegvilvite.no kan man få informasjon om hva vold og overgrep er, og hvordan man kan si fra dersom man selv er utsatt for dette eller vet om noen som er det.

Også barn og ulike minoritetsgrupper er sårbare grupper:

2₃₂

TEMA

Barnevernet må tidligere på banen

Ruzzel Albueg er leder av Landsforeningen for barnevernsbarn. Hun vokste selv opp i en familie med store problemer, og er glad for at barnevernet kom inn og hjalp henne.

– Jeg skulle bare ønske jeg hadde fått hjelp tidligere, sier hun. Det er en holdning mange tidligere barnevernsbarn gir uttrykk for.

Det er forbudt å bruke vold i barneoppdragelsen, og lærere, helsepersonell og andre som har mistanke om at barn utsettes for overgrep eller omsorgssvikt, har plikt til å melde fra til barnevernet. Men mange nøler med å melde fra. Det er ikke så lett å blande seg inn i folks privatliv.

2₃₃

Lever i skjul

Ikke alle våger å velge en kjæreste eller ektefelle etter sitt hjerte.

Selv om lovverket likestiller homofile og heterofile her i landet, er det fremdeles noen som velger å holde sin legning skjult.

– Der jeg kommer fra, er det straffbart å leve som homofil. Familien min ville bli knust hvis de fikk høre at jeg levde i samliv med en annen mann. Jeg er også redd for at jeg ville miste mange av vennene mine.

??????

- Snakk sammen om de tre avisartiklene.
- Hvilke brudd på menneskerettighetene forteller de om?
- Hvordan er situasjonen i andre land dere kjenner?

FNs menneskerettighetskonvensjon fra 1948 sier at alle skal ha «rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å skifte religion eller tro, og frihet til (...) å gi uttrykk for sin religion eller tro ...»

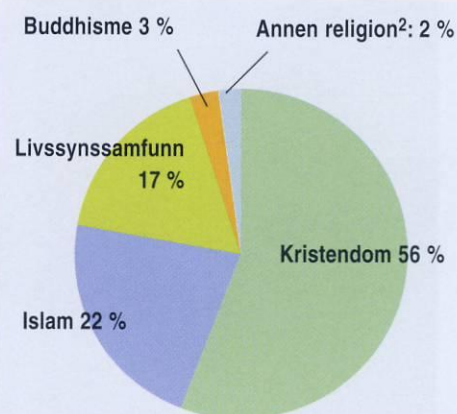
I 2012 ble Grunnloven endret, slik at det ikke lenger er en statskirke her i landet. Norge har fått en folkekirke som skal bygge på kristne og humanistiske verdier. I dag er ca. 75 % av befolkningen medlemmer i Den norske kirke. Folkekirken har større grad av selvstyre enn statskirken hadde, og kan selv utnevne proster og biskoper. Men det er fremdeles staten som gir lønn til de ansatte i kirken. Også andre trossamfunn får økonomisk støtte fra staten i forhold til hvor mange medlemmer de har. Det er til sammen omtrent en halv million medlemmer i andre trossamfunn her i landet. (Se figuren til høyre.)

I skolen og barnehagen markeres kristne høytider som jul og påske, men det skal ikke være noen religiøs påvirkning der. Elevene skal lære om ulike religioner, etikk og filosofi. De skal få kjennskap til menneskerettighetene, og undervisningen skal legge vekt på respekt for ulike livssyn.

Det er foreldrene som bestemmer over barna sine i religiøse spørsmål. De kan for eksempel sende dem til spesielle private skoler der det legges mer vekt på religion enn i den vanlige norske skolen. Fra de blir femten år, har også barn trosfrihet. Da kan de selv bestemme om de vil melde seg inn i – eller ut av – et trossamfunn.

FAKTA

Medlemmer¹ i tros- og livssynssamfunn som står utenfor Den norske kirke, og som mottok offentlig støtte, 2005–2012

¹ Omfatter bare medlemmer som det blir mottatt offentlig stønad for.

² Omfatter bahá'í, hinduisme, jødedom, sikhisme og andre trosretninger.

Kilde: SSB

?????

Ofte kan ulike rettigheter kollidere med hverandre. Her er to eksempler til diskusjon:

- Et foreldrepar er veldig religiøse. I deres religion er det ikke tillatt med blodoverføring. Barnet deres blir sykt og kommer til å dø hvis det ikke får blodoverføring. Skal barnets rett til liv gå foran foreldrenes religion?
- En arbeidsledig mann kan få jobb på et supermarked. Der selger de både svinekjøtt og øl. Han mener at det bryter med reglene i religionen hans å selge dette. Bør han ta jobben?

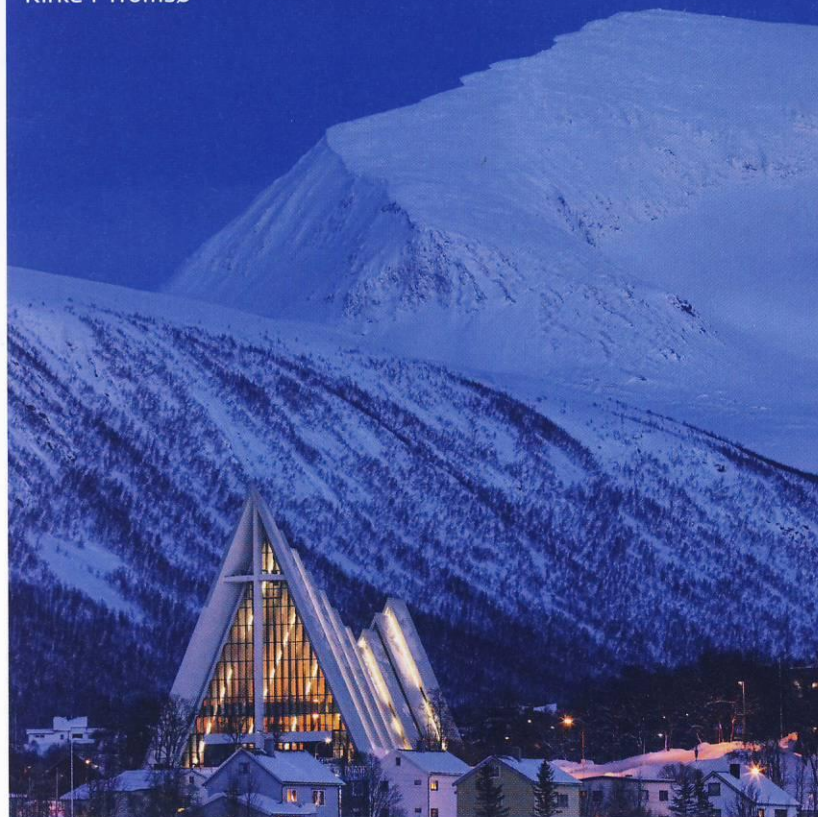
Buddhisttempel i Lørenskog

Moské i Oslo

Kirke i Tromsø

Synagoge i Oslo

Hva som er rett og galt, varierer over tid og fra sted til sted. Men de fleste har en klar følelse av hva som er riktig, og hva som er galt. Dette er viktig når man skal leve i samfunn med andre, og det er også viktig for selvrespekten.

Samvittigheten kaller vi gjerne denne indre følelsen for rett og galt. Hva er det som skaper samvittigheten? Er det redsel for autoritetene? Er samvittigheten medfødt, kommer den fra Gud, eller er det samfunnet omkring oss som former samvittigheten?

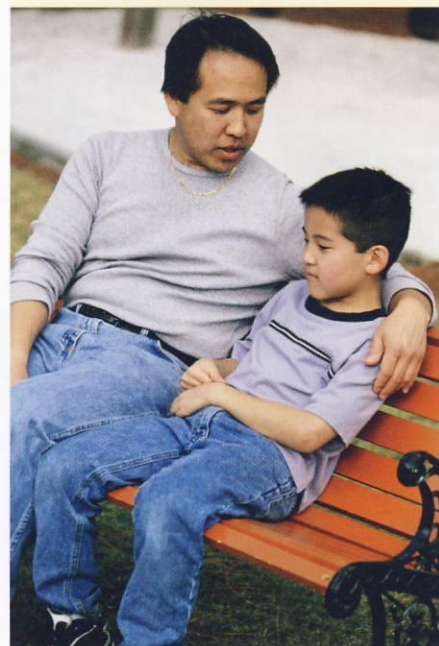
Psykologer tror at det som former samvittigheten, er forbildene vi har fra foreldre og andre voksne når vi vokser opp. Vi blir først og fremst påvirket av det de voksne gjør, ikke av de reglene de gir. Psykologene advarer mot en altfor autoritær oppdragelse. Barn trenger trygghet, kjærlighet og gode forbilder, ikke straff og utestenging fra familien. En trygg og god oppvekst med mye kjærlighet og respekt gir best sjanser for at barn utvikler seg til sunne individer med respekt både for andre og for seg selv.

Noen ganger ser vi eksempler på at menneskers samvittighet går på tvers av lovene i et land. De føler sterkt at de må gjøre noe annet enn det som regnes som riktig i det miljøet de lever i.

I teksten fra *Et dukkehjem* på sidene 156–158 ser vi at Nora følger sin samvittighet selv om hun bryter både juridiske lover og konvensjonene i sitt miljø.

??????

- Nevn eksempler på at det finnes ulike lover og regler forskjellige steder.
- Kjenner dere eksempler på folk som har fulgt sin samvittighet og gått imot lover og regler for å gjøre noe som de ser på som viktigere?

Barn trenger kjærlighet og gode forbilder.

Samvittigheten

2₃₆

Du og samvittigheten er ett:
Den vet alt hva du vet,
og den vet at du vet det.

Søren Kierkegaard

Henrik Ibsen og *Et dukkehjem*

237

Henrik Ibsen

Henrik Ibsen (1828–1906) er den mest kjente norske dikteren. Han tok opp sentrale moralske spørsmål i stykkene sine, og i flere skuespill var han opptatt av kvinnes stilling. Best kjent er nok *Et dukkehjem*, som kom ut i 1879.

Skuespillet handler om Nora, som er gift med Torvald Helmer og har barn med ham. En gang skrev Nora falskt (hun undertegnet med sin fars navn) for å få et lån. Pengene brukte hun for å redde Torvalds liv. Han var syk og måtte reise bort for å bli frisk. Dette visste ikke Torvald noe om. Men nå får han vite det, og han blir rasende. Torvald er en svært konvensjonell mann og opptatt av hva folk mener om ham. Han er redd for en skandale som kan ødelegge hele karrieren hans. Men da det blir klart at ingen andre kommer til å få vite om Noras falske underskrift, blir han lettet og glad. Nå kan de leve som før, mener han.

Nora skjønner at det ikke er mulig. Hun har i hemmelighet arbeidet og spart penger for å betale lånet og vært stolt av det. Torvalds reaksjon viser henne at han ikke respekterer henne og ser på henne som et selvstendig menneske. Nå ønsker hun å følge sin samvittighet og gjøre det hun selv føler er riktig.

Torvald mener at en kvinne framfor alt må tenke på sin mann og sine barn. «Du er først og fremst hustru og mor», sier han. «Det tror jeg ikke lenger på», svarer Nora. «Jeg tror at jeg er først og fremst et menneske ...» Stykket slutter med at Nora går fra mannen og barna. Her kommer vi inn i scenen der Nora prøver å få Torvald til å forstå hvordan hun tenker:

HENRIK IBSEN: ET DUKKEHJEM

238

Nora: (*ser på klokken sin*). Klokken er ennå ikke så mange. Sett deg her, Torvald; vi to har mye å snakke sammen om. (*Hun setter seg ved den ene siden av bordet*).

Helmer: Nora – hva er dette her? Dette stivnede uttrykk –

Nora: Sett deg ned. Det blir langt. Jeg har mye å snakke med deg om.

Helmer: (*setter seg ved bordet rett overfor henne*). Du gjør meg engstelig, Nora. Og jeg forstår deg ikke.

Nora: Nei, det er akkurat det. Du forstår meg ikke. Og jeg har heller aldri forstått deg – før i kveld. Nei, du skal ikke avbryte meg. Du skal bare høre på hva jeg sier. – Dette er et oppgjør, Torvald.

Helmer: Hva mener du?

Nora: (*etter en kort taushet*). Er ikke én ting påfallende, slik som vi sitter her?

Helmer: Hva skulle det være?

Nora: Vi har nå vært gift i åtte år. Faller det deg ikke inn at det er første gang vi to, du og jeg, mann og kone, snakker alvorlig sammen?

Helmer: Ja, alvorlig – hva vil det si?

Nora: I åtte samfulle år – ja lenger, – like fra vi først ble kjent, har vi to aldri snakket et alvorlig ord om alvorlige ting.

Helmer: Skulle jeg da idelig og alltid innvie deg i bekymringer som du likevel ikke kunne hjelpe meg å bære?

Nora: Jeg snakker ikke om bekymringer. Jeg sier vi har aldri sittet i alvor sammen for å prøve å komme til bunns i noe.

Helmer: Men kjæreste Nora, hva ville da det ha vært for deg?

Nora: Der er vi ved saken. Du har aldri forstått meg. – Det er øvet urett mot meg, Torvald. Først av pappa og siden av deg.

Helmer: Hva! Av oss to – av oss to som har elsket deg høyere enn alle andre mennesker?

Nora: (*ristet på hodet*). Dere har aldri elsket meg. Dere har bare syntes at det var morsomt å være forelsket i meg.

Helmer: Men, Nora, hva er dette for ord?

Nora: Ja, det er nå så, Torvald. Da jeg var hjemme hos pappa, så fortalte han meg alle sine meninger, og så hadde jeg de samme meninger; og hvis jeg hadde andre, så skjulte jeg det; for det ville han ikke ha likt. Han kalte meg sitt dukkebarn, og han lekte med meg som jeg lekte med mine dukker. Så kom jeg i huset til deg –

Helmer: Hva er det for uttrykk du bruker om vårt ekteskap?

Nora: (*uforstyrret*) Jeg mener, så gikk jeg fra pappas hender over i dine. Du innrettet alle ting etter din smak, og så fikk jeg samme smak som du; eller jeg lot bare som; jeg vet ikke riktig –; jeg tror det var begge deler; snart det ene og snart det andre. Når jeg nå ser på det, så synes jeg at jeg har levd her som et fattig menneske – bare fra hånden og i munnen. Jeg har levd av å gjøre kunster for deg, Torvald. Men du ville jo ha det slik. Du og pappa har gjort stor synd mot meg. Dere er skyld i at det ikke er blitt noe av meg.

Helmer: Nora, så urimelig og utakknemlig du er! Har du ikke vært lykkelig her?

«Et dukkehjem» blir spilt over hele verden. Her fra en oppsetning i Lahore, Pakistan i 1994.

Nora: Nei, det har jeg aldri vært. Jeg trodde det; men jeg har aldri vært det.

Helmer: Ikke – ikke lykkelig!

Nora: Nei; bare lystig. Og du har alltid vært så snill mot meg. Men vårt hjem har aldri vært annet enn en lekestue. Her har jeg vært din dukkehustru, liksom jeg hjemme var pappas dukkebarn. Og barna, de har igjen vært mine dukker. Jeg syntes det var fornøylig når du tok og lekte med meg, akkurat som de syntes det var fornøylig når jeg tok og lekte med dem. Det har vært vårt ekteskap, Torvald.

??????

- Hva mener Nora når hun sier at hun og mannen aldri har snakket alvorlig sammen?
- Hvordan beskriver hun seg selv?
- Hvordan beskriver hun mannen sin og faren sin?
- Hvordan reagerer Helmer på det hun sier?

NYTTIGE ORD

En rettighet er et privilegium eller noe man har krav på.

Ytringsfrihet er retten til å si det man mener.

Religionsfrihet er retten til å uttrykke sin religion og tro.

En straff er en reaksjon fra domstolen i form av bøter eller fengsel.

Å være likestilt betyr at vi har de samme rettighetene i samfunnet.

Å være likeverdig betyr at vi er like viktige; at vi har den samme, indre verdien.

Å være homofil betyr at man er seksuelt tiltrukket av personer av samme kjønn (motsatt *heterofil*).

En autoritær person er en person som krever at andre skal gjøre alt det han eller hun bestemmer.

Et godt forbilde er en person man ser opp til og beundrer.

GRAMMATIKK

Tekstbinding

Vi kan binde sammen setninger på mange ulike måter.

For å uttrykke at en handling er annerledes enn vi kunne vente, kan vi blant annet bruke **likevel** (adverbial) og **selv om** (subjunksjon):

*Alle har like rettigheter. **Likevel** kan det være stor forskjell på jenter og gutter.*

***Selv om** alle har like rettigheter, kan det være stor forskjell på jenter og gutter.*

For å uttrykke at den ene handlingen forklarer den andre, kan vi blant annet bruke **derfor** (adverbial) og **fordi** (subjunksjon):

*Hun var redd for å gå ut alene. **Derfor** ble hun hjemme.*

*Hun ble hjemme **fordi** hun var redd for å gå ut alene.*

Se også arbeidsboka side

220, 221

Noen kommaregler

Vi setter komma:

– mellom to like setninger som bindes sammen med **og**, **eller**, **men**, **for**:

*Han arbeidet hardt, **men** han tjente dårlig.*

– etter leddsetningen når vi begynner med den:

***Hvis du treffer henne**, må du hilse så mye fra meg.*

Du finner flere kommaregler i arbeidsboka side

222

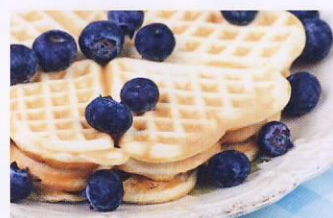
MINIGRAMMATIKK

Her følger en oversikt over de vanligste bøyningsmønstrene i norsk.
En del norske ord kan bøyes på flere måter enn dem vi har vist her.
I en god ordbok kan du finne ut hvilke former som er akseptable.

Substantiv

Hovedmønster

Mmm, vafler med blåbær!

	Entall		Flertall	
	<i>ubestemt</i>	<i>bestemt</i>	<i>ubestemt</i>	<i>bestemt</i>
1	en bil en unge ei/en dør ei/en dame et eple	bilen ungen døra/døren dama/damen eplet	biler unger dører damer epler	bilene ungene dørene damene eplene
2	et glass et barn et bein	glasset barnet beinet	glass barn bein	glassene barna beina
3	en baker en tysker en genser	bakeren tyskeren genseren	bakere tyskere gensere	bakerne tyskerne genserne
4	en vaffel en onkel et mønster	vaffelen onkelen mønsteret	vafler onkler mønstre	vaflene onklene mønstrene
5	ei/en skulder ei/en søster en vinter	skuldra/skulderen søstera/søsteren vinteren	skuldre(r) søstre(r) vintre(r)	skuldrene søstrene vintrene
6	en kam	kammen	kammer	kammene

Merknader:

1 Hovedmønster: **-(e)r** – **-(e)ne** i flertall.

I hunkjønn, ubestemt form entall, er **-a** og **-en** valgfrie endelser.

- 2 Intetkjønnsord med én stavelse får ikke endelse i ubestemt form flertall.
Barn og *bein* får **-a** i bestemt form flertall.
- 3 Hankjønnsord som forteller om folk og ender på **-er**, får **-e** og **-ne** i flertall.
Det gjør også noen andre ord som ender på **-er**.
- 4 Ord som ender på **-el**, og noen ord som ender på **-er**, blir forkortet i flertall.
Dobbel konsonant forenkles.
- 5 Noen ord som ender på **-er**, får forkortet form med eller uten **-r** i ubestemt form flertall.
- 6 Ingen ord ender på dobbel **m**. Når det kommer en vokal etter **m**, blir **m**-en dobbel etter kort vokal.

Unntak:

	Entall		Flertall	
	<i>ubestemt</i>	<i>bestemt</i>	<i>ubestemt</i>	<i>bestemt</i>
1	et sted	stedet	steder	stedene
2	en feil	feilen	feil	feilene
	en ting	tingen	ting	tingene
	en ski	skien	ski	skiene
	en euro	euroen	euro	euroene
3	en dollar	dollaren	dollar	dollarene
	en liter	literen	liter	literne

- 1 **Et sted** blir **steder** i flertall, selv om ordet er intetkjønn og bare har én stavelse.
- 2 Noen hunkjønns- og hankjønnsord med én stavelse får ikke **-er** i flertall.
- 3 De fleste ord for *valuta* og *mål* får ikke **-er** i flertall.

Kanskje jeg trenger nye ski.

Uregelmessig bøyning

Mange vanlige substantiv endrer vokal i flertall og kan også ha andre uregelmessigheter.

o → ø

Entall		Flertall	
<i>ubestemt</i>	<i>bestemt</i>	<i>ubestemt</i>	<i>bestemt</i>
en bror	broren	brødre	brødrene
ei mor	mora	mødre	mødrene
ei bok	boka	bøker	bøkene
en fot	foten	føtter	føttene
ei rot	rota	røtter	røttene
en bonde	bonden	bønder	bøndene

a → e

Entall		Flertall	
<i>ubestemt</i>	<i>bestemt</i>	<i>ubestemt</i>	<i>bestemt</i>
en far	faren	fedre	fedrene
en mann	mannen	menn	mennene
ei tann	tanna	tenner	tennene
ei strand	stranda	strender	strendene
en hovedstad	hovedstaden	hovedsteder	hovedstedene

Tre bestefedre på kafé

Andre

Entall		Flertall	
<i>ubestemt</i>	<i>bestemt</i>	<i>ubestemt</i>	<i>bestemt</i>
ei datter	dattera	døtre	døtrene
ei hånd	hånda	hender	hendene
ei tå	tåa	tær	tærne
et kne	kneet	knær	knærne
et håndkle	håndkleet	håndklær	håndklærne

To små døtre med like klær

Adjektiv

Ubestemt form

	Hunkjønn	Hankjønn	Intetkjønn	Flertall
1	ei fin hytte	en fin bil	et fint hus	fine biler
	ei frisk jente	en frisk gutt	et friskt barn	friske barn
2	ei ny hytte	en ny bil	et nytt hus	nye biler
3	ei grønn hytte	en grønn bil	et grønt hus	grønne biler
4	ei vakker jente	en vakker gutt	et vakkert sted	vakre steder
	ei åpen hytte	en åpen bil	et åpent hus	åpne biler
5	ei gammel hytte	en gammel bil	et gammelt hus	gamle biler
6	ei billig hytte	en billig bil	et billig hus	billige biler
	ei praktisk hytte	en praktisk bil	et praktisk hus	praktiske hus
	ei engelsk bok	en engelsk mann	et engelsk ord	engelske bøker
7	ei moderne hytte	en moderne bil	et moderne hus	moderne biler
	ei lilla lue	en lilla sekk	et lilla skjerf	lilla votter
	ei gratis bok	en gratis billett	et gratis kurs	gratis billetter

Ei sprek jente sitter på et høyt fjell og ser utover en blå fjord.

Merknader:

- 1 Hovedmønster: **-t** i intetkjønn, **-e** i flertall.
- 2 Noen korte adjektiv som ender på andre vokaler enn **-e**, får **-tt** i intetkjønn.
Blå og *grå* har valgfri **-e** i flertall: blå(e), grå(e).
- 3 og 5 Dobbel konsonant blir enkel foran en ny konsonant.
Unntak: *fullt*, *visst*.
- 4 og 5 Ord som ender på **-en**, **-el** og **-er**, blir sammentrukket i flertall.
- 6 Noen ord får ikke **-t** i intetkjønn. Det gjelder ord som ender på **-ig**, ord med mer enn én stavelse som ender på **-isk**, nasjonalitetsord som ender på **-sk**.
- 7 Noen ord bøyes ikke. Det gjelder særlig ord som ender på **-e**, **-a** og **-s**.

Unntak:

Liten og *annen* følger ikke noen av bøyningsmønstrene over:

ei <i>lita</i> jente	en liten gutt	et <i>lite</i> hus	<i>små</i> støvler
ei <i>anna</i> jente	en annen gutt	et <i>annet</i> barn	<i>andre</i> klær

Bestemt form

Bestemt form er lik flertallsformen, men ofte er det en bestemt artikkel foran.

Hun-/hankjønn	Intetkjønn	Flertall
den fine bilen den gamle dama den andre jenta	det fine huset det gamle huset det andre stedet	de fine bilene de gamle bilene de andre elevene

Unntak:

Liten har en egen form i entall:

Hunkjønn	Hankjønn	Intetkjønn	Flertall
den lille jenta	den lille gutten	det lille huset	de små bilene

den lille bilen

det lille huset

de små bilene

Komparativ og superlativ

	Positiv	Komparativ	Superlativ
1	pen	penere	penest
2	hyggelig	hyggeligere	hyggeligst
	morsom	morsommere	morsomst
3	vakker	vakrere	vakrest
	enkel	enklere	enklest

- 1 Hovedmønster: **-ere** – **-est**.
- 2 Adjektiv som ender på **-ig** og **-som**, får bare **-st** i superlativ.
- 3 Ord som ender på **-el**, **-en** og **-er**, blir sammentrukket, og dobbel konsonant blir forenklet.

Mange vanlige adjektiv har uregelmessig bøyning:

Positiv	Komparativ	Superlativ
gammel	eldre	eldst
god	bedre	best
lang	lengre	lengst
liten	mindre	minst
stor	større	størst
tung	tyngre	tyngst
ung	yngre	yngst
vond	verre	verst

Komparasjon med *mer* og *mest*:

	Positiv	Komparativ	Superlativ
1	praktisk	mer praktisk	mest praktisk
2	støvete	mer støvete	mest støvete
3	spennende	mer spennende	mest spennende
	kjent	mer kjent	mest kjent

- 1 Slik bøyes adjektiv med mer enn én stavelse som ender på **-isk**.
- 2 Slik bøyes adjektiv som ender på **-ete**.
- 3 Slik bøyes adjektiv laget av verb (presens og perfektum partisipp).

En del adjektiv kan kompareres på begge måter:

Positiv	Komparativ	Superlativ
åpen *	åpnere/mer åpen	åpnest/mest åpen
rik	rikere/mer rik	rikest/mest rik

- * Adjektiv som ender på **-en**, bøyes vanligvis med **mer** eller **mest**.

Verb

Infinitiv	å lese
Presens	leser
Preteritum	leste
Presens perfektum	har lest
Presens futurum	skal lese
Preteritum perfektum	hadde lest
Preteritum futurum	skulle lese
Imperativ	Les!
Presens partisipp	lesende
Perfektum partisipp	lest

Ikke forstyr!

Hovedmønstre

	Infinitiv	Presens	Preteritum	Presens perfektum
1	kaste	kaster	kastet	har kastet
2	kjøpe	kjøper	kjøpte	har kjøpt
3	prøve	prøver	prøvde	har prøvd
4	tro	tror	trodde	har trodd

- 1 **-et** i preteritum. Slik bøyer vi mange verb med to konsonanter i stammen.
Disse verbene kan **-a** i stedet for **-et**.
- 2 **-te** i preteritum. Slik bøyer vi mange verb med én konsonant i stammen.
- 3 **-de** i preteritum. Slik bøyer vi noen verb med **v** eller **g** i stammen.
- 4 **-dde** i preteritum. Slik bøyer vi noen korte verb som ender på andre vokaler enn **-e**.

Uregelmessig bøyning

Noen verb har samme endelse i preteritum som 2–4 på forrige side, men skifter vokal eller har andre uregelmessigheter:

Infinitiv	Presens	Preteritum	Presens perfektum
bringe	bringer	brakte	har brakt
dø	dør	døde	har dødd
fortelle	forteller	fortalte	har fortalt
fortsette	fortsetter	fortsatte	har fortsatt
følge	følger	fulgte	har fulgt
gjøre	gjør	gjorde	har gjort
ha	har	hadde	har hatt
selge	selger	solgte	har solgt
sette	setter	satte	har satt
spørre	spør	spurte	har spurt
velge	velger	valgte	har valgt
vite	vet	visste	har visst

Sterke verb

Sterke verb har ingen endelse i preteritum:

Infinitiv	Presens	Preteritum	Presens perfektum
brekke	brekker	brakk	har brukket
bære	bærer	bar	har båret
dra	drar	dro	har dratt/dradd
drikke	drikker	drakk	har drukket
drive	driver	drev	har drevet
falle	faller	falt	har falt
finne	finner	fant	har funnet
fly	flyr	fløy	har flydd
flyte	flyter	fløt	har flytt
forsvinne	forsvinner	forsvant	har forsvunnet
fryse	fryser	frøs	har frosset
få	får	fikk	har fått
gidde	gidder	gadd	har giddet

Fortsettes neste side:

Fortsettelse fra forige side:

gripe	griper	grep	har grepet
gråte	gråter	gråt	har grått
gå	går	gikk	har gått
hjelp	hjelper	hjalp	har hjulpet
holde	holder	holdt	har holdt
komme	kommer	kom	har kommet
la	lar	lot	har latt
le	ler	lo	har ledd
ligge	ligger	lå	har ligget
løpe	løper	løp	har løpt
rekke	rekker	rakk	har rukket
ri	rir	red	har ridd
ryke	ryker	røk/røyk	har røket
se	ser	så	har sett
sitte	sitter	satt	har sittet
skjære	skjærer	skar	har skåret
skrike	skriker	skrek	har skreket
skrive	skriver	skrev	har skrevet
skyte	skyter	skjød	har skutt
slippe	slipper	slapp	har sluppet
slå	slår	slo	har slått
sove	sover	sov	har sovet
sprekke	sprekker	sprakk	har sprukket
stikke	stikker	stakk	har stukket
stjele	stjeler	stjal	har stjålet
stryke	stryker	strøk	har strøket
stå	står	sto	har stått
syng	synger	sang	har sunget
synke	synker	sank	har sunket
ta	tar	tok	har tatt
tillate	tillater	tillot	har tillatt
treffe	treffer	traff	har truffet
trekke	trekker	trakk	har trukket
tvinge	tvinger	tvang	har tvunget
vinne	vinner	vant	har vunnet
være	er	var	har vært

Hun så på meg.

s-verb

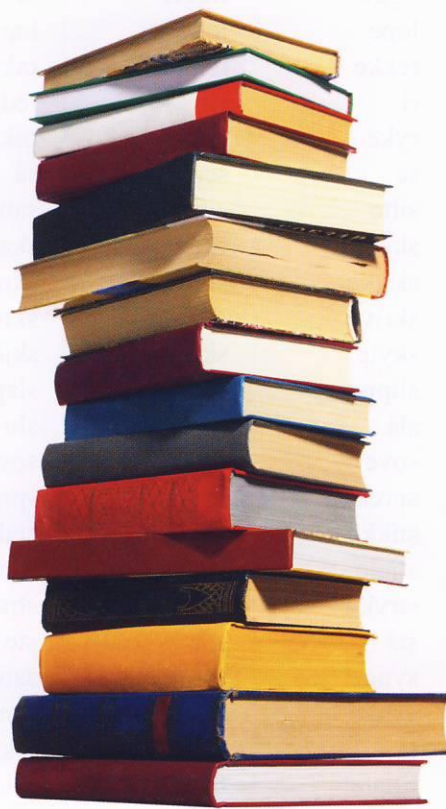
Infinitiv	Presens	Preteritum	Presens perfektum
synes	synes	syntes	har syntes
finnes	finnes/fins	fantes	har funnes
trives	trives	trivdes	har trivdes
lykkes	lykkes	lyktes	har lyktes
møtes	møtes	møttes	har møttes
skyldes	skyldes	skyldtes	
skilles	skilles	skiltes	
ses	ses	sås	

Modalverb

Infinitiv	Presens	Preteritum	Presens perfektum
ville	vil	ville	har villet
skulle	skal	skulle	har skullet
måtte	må	måtte	har måttet
kunne	kan	kunne	har kunnet
burde	bør	burde	

Passiv

	<i>bli-passiv</i>	<i>s-passiv</i>
Infinitiv	bli lest	leses
Presens	blir lest	leses
Preteritum	ble lest	
Presens perfektum	har blitt lest	
Presens futurum	vil bli lest	skal leses
Preteritum perfektum	hadde blitt lest	
Preteritum futurum	ville bli lest	skulle leses

Bøkene må leses.

Pronomen

Subjektsform	Objektsform	Refleksiv form
jeg	meg	meg
du	deg	deg
han	ham/han	seg
hun	henne	seg
den	den	seg
det	det	seg
vi	oss	oss
dere	dere	dere
de	dem	seg

Han er glad i henne, og hun er glad i ham.

Possessiver

Eier:	jeg	du	han	hun	vi	dere	de
Hankjønn	bilen min	din	hans	hennes	vår	deres	deres
Hunkjønn	jakka mi	di	hans	hennes	vår	deres	deres
Intetkjønn	huset mitt	ditt	hans	hennes	vårt	deres	deres
Flertall	kattene mine	dine	hans	hennes	våre	deres	deres

Refleksive possessiver

Eier:	han	hun	de
Hankjønn	bilen sin	sin	sin
Hunkjønn	jakka si	si	si
Intetkjønn	huset sitt	sitt	sitt
Flertall	kattene sine	sine	sine

Lammet følger etter mora si.

Spørreord

Hva gjør dere?
Hvem sier det?
Hvor bor de?
Når kommer dere?
Hvorfor er han sur?

Hvordan liker du Per?
Hvilken sekk er din? (hankjønn og hunkjønn)
Hvilket land kommer de fra? (intetkjønn)
Hvilke elever har fri? (flertall)

Setninger og setningsstruktur

Setningsledd

Subjekt	Per ler. Den gamle damen har gått.
Verb	Per ler. Den gamle damen har gått.
Objekt	Jeg møtte Per . Jeg hjalp den gamle damen .
Predikativ	Per er lærer . Den gamle damen ble sint .
Adverbial	Per ler ofte . Nå bor den gamle damen i Spania .

Katten er søt. Katten leker med et rødt nøste.

Konjunksjoner

Konjunksjoner knytter sammen like ord og setninger:

- og:** Per **og** Kari har kjøpt nytt hus, **og** nå skal de visst flytte.
men: De har kjøpt nytt hus, **men** de skal ikke flytte.
for: De skal flytte, **for** de har kjøpt nytt hus.
så: De har kjøpt nytt hus, **så** nå skal de flytte.

Subjunksjoner

Subjunksjoner innleder leddsetninger:

- at:** De sier **at** de skal flytte.
om: Jeg lurte på **om** de skal flytte.
fordi: De skal flytte **fordi** de har kjøpt nytt hus.
når: De skal flytte **når** huset er ferdig.
hvis: **Hvis** vi har råd, skal vi kjøpe nytt hus.

Helsetninger

1	2	3	4	5	6	7
Nå	vil	jeg	ikke	bo		her lenger.
Jeg	kan		aldri	glemme	deg.	
Hun	var		alltid			sint.
I dag	har	han	visst	glemt	klokka.	
Hvorfor	ler	du				av meg?
	Kan	dere	hjelpe		meg	i morgen?

Vanlig ordstilling:

Plassene i skjemaet over har nummer. På disse plassene finner vi vanligvis:

- Plass 1: Subjekt, adverbial, spørreord
- Plass 2: Verb i presens eller preteritum
- Plass 3: Subjekt hvis det ikke står på plass 1
- Plass 4: Setningsadverb som *ikke, nok, alltid*
- Plass 5: Verb i infinitiv eller perfektum partisipp
- Plass 6: Objekt, predikativ
- Plass 7: Adverbialer for sted, tid og andre

Alternativ plassering av *ikke*:

Ikke kan flytte framover i setningen og komme foran subjektet.

Dette er ganske vanlig når subjektet er et substantiv

Nå vil ikke familien vente lenger.

Skal ikke Petter dra til Paris?

og når subjektet er et pronomen med trykk:

Nå vil ikke jeg gjøre mer!

Hvorfor kan ikke du lage middag?

Jeg har aldri vært i Geiranger.

Setninger med *det* som subjekt:

Et formelt *det* som subjekt står på samme plass som andre subjekter:

1	2	3	4	5	6	7
Det	blåser		alltid			der.
I dag	snør	det	ikke.			

Når en setning har to subjekter, et formelt *det* og et logisk subjekt, står *det* på vanlig subjekt-plass, mens det logiske subjektet står på samme plass som objekt og predikativ:

1	2	3	4	5	6	7
Det	har		visst	vært	uvær	i natt.
I natt	har	det	visst	vært	uvær.	

Leddsetninger

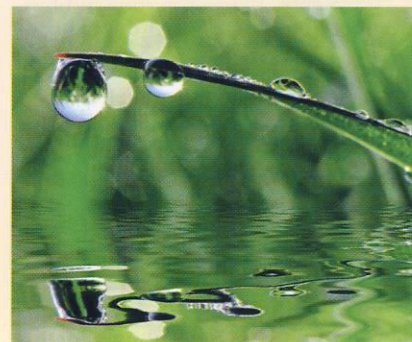
Ordstillingen er enda mer fast i leddsetninger enn i helsetninger.

1	2	3	4	5	6	7
at	de	ikke	kunne	komme		i dag.
selv om	hun	aldri	vil	innrømme	det.	
hvis	det		blir		uvær	i natt.

Rekkefølgen på leddene er slik:

- Plass 1: Subjunksjon
- Plass 2: Subjekt
- Plass 3: *Ikke* og liknende adverbialer
- Plass 4: Verb i presens eller preteritum
- Plass 5: Verb i infinitiv eller perfektum partisipp
- Plass 6: Objekt, predikativ, logisk subjekt i *det*-setninger
- Plass 7: Adverbialer

Vi ser at det har regnet i natt.

Del 1 Ordliste med forklaringer

Denne ordlista følger kapitlene i tekstboka. Ordene står i samme rekkefølge som i teksten.

Substantiv er markert med endelse i bestemt form: *vare/n*.

Verb er markert med endelsen i preteritum i parentes: *vare (-te)*.

Verb med dobbelt konsonant mister en konsonant før *-t*: *spille – spilte*.

En del verb med sterk bøyning er skrevet helt ut: *ta – tok – har tatt*.

Ved noen ord står det en henvisning til sidetall, da er det aktuelle ordet forklart der.

En del ord har flere bøyningsmuligheter som ikke er tatt med her.

Kapittel 1 Erfaringer og planer

Sonia 1 (1)

hjemmeværende: se side 17

ta seg av noen: passe på, ha ansvar for

ta – tok – har tatt

Det er viktig: Det betyr mye

nok: sannsynligvis

assistent/en: hjelper, underordnet stilling

foretrekke – foretrakk – har foretrukket:

like noe bedre enn noe annet

noen år til: noen flere år

Jan 1 (2)

for tida: nå

arbeidsledig: se side 17

firma/et: bedrift, forretning

glede seg til noe: se fram til noe positivt

byggeplass/en: et sted der man bygger

noe, f.eks. hus

si opp noen: gi noen sparken, la noen

miste jobben

si – sa – har sagt

lager/et: depot, sted der man har varer

vikar/en: se side 17

vikariat/et: se side 17

godkjenne (-te): akseptere, godta

Det er behov for: Man trenger

Det tar lang tid: Det går sent

godkjenning/en: aksept, positiv

vurdering

foreløpig: inntil videre, så lenge

fornøyd med: glad for

selvstendig: fri, uavhengig

lønn/a el. en: se side 17

Ella 1 (3)

Hva driver du med?: Hva gjør du?

drive – drev – har drevet

Jeg har tenkt å ...: Jeg har planer

om å ...

ha lyst til: ønske, gjerne ville

drømmejobb/en: den jobben man aller

helst vil ha

Det virker spennende: Det høres

interessant ut

inntekt/en: pengene man tjener

tjene (-te) godt: få god lønn

Amir 1 (4)

endelig: etter lang tid

sykehjem/met: institusjon for syke eldre

Det var jammen på tide!: Det burde ha

skjedd før

Jeg har ikke tall på: Det er for mange til

at jeg kan telle

pleieassistent/en: ikke-faglært hjelp på

sykehjem

tilleggskurs/et: supplerende kurs,
ekstrakurs
ordne seg: falle på plass

Linn 1 (5)

plan/en: idé, tanke for framtida
erfaring/en: praksis, øvelse
starte for seg selv: begynne med
(etablere) egen bedrift, lage sin egen
arbeidsplass
ha lyst på (+ substantiv): ønske
utfordring/en: noe vanskelig man
ønsker å klare
en god idé: en smart tanke
gjøre noe med noe: realisere, gjennom-
føre noe
mange kanter av verden: mange steder i
verden
klare (-te): greie, gjennomføre
se komplisert ut: virke vanskelig
skatt/en: del av inntekten som vi betaler
til stat og kommune
regel/en: noe som forteller hvordan
man skal gjøre noe
lov/en: juridisk regel
kjenne til: kunne, vite om, forstå

Startet som vaskehjelp ... 1 (6)

krigstilstand/en: en situasjon med
krig/uro/konflikter
vare/n: produkt til å kjøpe og selge
gøy: morsomt
stå på: jobbe hardt, være energisk
stå – sto – har stått
skryt/et: ros, positiv vurdering
de ansatte: de som jobber et sted
ros/en: skryt, anerkjennelse
tulle (-et): tøyse, spøke, erte
legge merke til: se, notere seg

legge – la – har lagt
arbeidsom: flittig, som arbeider mye
flyktning/en: person som har flyktet fra
krig og uro i et land
ansvarsfull: viktig, med mye ansvar
trenge (-te): ha behov for, måtte ha
få tilbud om: få mulighet til, få
spørsmål om å ville ha
spare (-te): legge til side, sette i banken
overta – overtok – har overtatt: få noe
som andre har hatt før
franchisetaker/en: sjef i en bedrift som
er del av et større konsept
oppfordre (-et): si at noen bør gjøre noe
skeptisk: kritisk, i tvil, nølende
sette seg inn i: forstå, bli kjent med
sette – satte – har satt
sikkerhet/en: trygghet
suksess/en: triumf, seier
kunde/n: en som kjøper
omsetning/en: salg
øke (-te): bli større
mål/et: det man vil komme fram til
satse (-et) på: gå inn for, bruke ressurser
på

Kapittel 2 Samliv og ekteskap

Hos frisøren 2 (1)

frisør/en: person som vasker og steller
andres hår
oppdra – oppdro – har oppdratt:
se side 31
nødvendig: som må gjøres
tatoering/en: mønster som er risset inn
i huden
forskrekket: lettere sjokkert
innrømme (-et): tilstå

lur: smart, klok
oppvekst/en: barne- og ungdomstida,
se side 31

Bestefar forteller 2 (2)

egentlig: opprinnelig
bygd/a el. en: samling av hus på landet
bryggeri/et: fabrikk der de lager øl og
mineralvann
sjåfør/en: bilfører
kantine/a el. en: kafeteria på en
arbeidsplass
innflytter/en: en som ikke er født på det
stedet han/hun bor på
mangel på noe: for lite av noe
bolig/en: hus, leilighet
boligblokk/a el. en: hus med mange
leiligheter
utkant/en: periferi
drabantby/en: konsentrert bolig-
bebyggelse i utkanten av en stor by
plen/en: et område med gress
være gravid: vente barn
skape (-te): lage
eksistere (-te): finnes
annerledes: forskjellig
bitte små: veldig små
ordne (-et): ta seg av, sørge for
ryddig: som er i orden, uten rot
høflig: hensynsfull og dannet
sette pris på: være fornøyd med
sette – satte – har satt
nå til dags: nå for tida, i dag
bortskjemt: når man ikke setter pris på
noe, når man er vant til å få alt man
vil ha
reise (-te) seg for eldre: gi plassen sin
til eldre
slett ikke: absolutt ikke

være skilt: se side 31
tung tid: vanskelig periode
fremdeles: ennå
trøste (-et): gi trøst og snakke med noen som er lei seg

Trenger barn smarttelefon? 2 (3)

være bekymret: være engstelig, urolig
beskjed/en: melding
dessuten: i tillegg
trygghet/en: sikkerhet, det å føle seg trygg
gammeldags: ikke moderne
celle/a el. en: enhet som kroppen er bygd opp av
stråling/en: bølge av energi
skade (-et): ødelegge
barnevakt/a el. en: person som passer små barn mens foreldrene er borte noen timer
manøvrere (-te): styre, bevege seg
tilfeldig: vilkårlig, som ikke er bestemt på forhånd
porno: pornografi
skremme (-te) noen: gjøre noen redd

Jørgen + Stine er sant 2 (4)

parallellklasse/n: klasse på samme nivå
friminutt/et: pause mellom to skoletimer
rødme (-et): bli rød i ansiktet
håpløs: uten håp
gi opp: kapitulere
gi – ga – har gitt
sparke (-et) fotball: spille fotball i stedet (for): til erstatning (for)
samboer/en: se side 31
samtidig: på samme tid
i alle fall: i alle tilfelle, i hvert fall
nervøs: engstelig, urolig

ekteskap/et: samliv mellom to som er gift med hverandre
fungere (-te): virke, fylle en oppgave
eksplodere (-te): her: bli rasende
bagatell/en: noe uvesentlig, en liten ting
gjemme (-te) seg: skjule seg
skilsmisse/n: se side 31
tenåring/en: ungdom mellom 13 og 19 år
ha kontakt med: være i forbindelse med av og til: noen ganger
føle seg underlegen: føle seg mindre god, mindre flink

Norske barn legger seg klokka sju 2 (5)

varierte (-te): være forskjellig
intim: nær, personlig
i fred: i ro, for seg selv
rose (-te): gi kompliment, skryte av
involvere (-te) seg: blande seg inn i
være knyttet til: føle nærhet til
godteri/et: sjokolade og sukkertøy
tilpasse (-et) seg: innrette seg etter
felles: som man har sammen
være opptatt av: være interessert eller engasjert i
greit: ok, i orden
forhandle (-et): konferere, drøfte
tilrettelegge – tilrettela – har tilrettelagt: legge til rette, ordne
permisjon/en: periode der man har fått fri fra jobben
gratis: som ikke koster noe
uavhengig av: som ikke er avhengig av eller knyttet til noe
grunnen til: årsaken til
samfunn/et: land, stat
delta – deltak – har deltatt: være med i/på

være sikker på: stole på, være trygg på
ta vare på: passe på
være avhengig av: ikke greie seg selv, ha behov for hjelp av andre
når det gjelder: når vi snakker om
være med på: delta, bidra
øve (-de) seg: praktisere
avgjørelse/n: bestemmelse, beslutning
redaktør/en: øverste leder i avis eller tidsskrift
skille (-te) seg ut: være annerledes
reaksjon/en: tilbakemelding
reagere (-te): gi positiv eller negativ tilbakemelding
typisk: karakteristisk for en person / gruppe av mennesker

Kapittel 3

Bolig, økonomi og miljø

Det har vi ikke råd til! 3 (1)

tydeligvis: veldig klart, man ser det godt
gal: ikke riktig, ikke klok
ha råd til: ha penger til
planlegge – planla – har planlagt: legge planer, tenke
ørke (-et): klare, greie, holde ut
verksted/et: sted der man reparerer biler
regning/en: notat som forteller hvor mye man skal betale
strøm/men: elektrisitet
konto/en: se side 39
unødvendig: ikke nødvendig, bortkastet
abonnere (-te) på en avis: bestille en avis som kommer hjem til deg i postkassa
følge med: være orientert, vite hva som skjer

følge – fulgte – har fulgt
 ha bruk for: trenge
 ta opp lån: låne penger
 lån/et: penger du får, men som betales tilbake senere
 budsjett/et: beregning, plan over hvor mye penger man skal bruke
 pusse (-et) opp: sette i stand, reparere, male
 ser ikke ut: ser forferdelig ut
 faktisk: virkelig, sant å si
 miljøvennlig: godt for miljøet
 rente/a el. en: se side 39
 gå opp: øke
 se mørkt på noe: være pessimistisk
 være realistisk: ta hensyn til virkeligheten

På boligjakt 3 (2)

være på jakt etter: lete etter, prøve å finne
 leie (-de): betale for å bruke noe en annen eier (*her*: bolig)
 sette inn: *her*: legge til
 sette – satte – har satt
 visning/en: se side 39
 ekspert/en: fagmann, en som vet mye om en bestemt ting
 legge inn bud: se side 39
 legge – la – har lagt
 imidlertid: men, likevel
 balkong/en: liten veranda på veggen av et hus
 heis/en: elevator
 prisantydning/en: kalkulasjon eller forslag om hva noe koster
 gjeld/a el. en: det man skylder banken eller en annen person
 fellesgjeld/a el. en: se side 39

felleskostnad/en: det man betaler for boligen hver måned
 sette sitt preg på: karakterisere, forme
 spennende: veldig interessant
 siden: fordi, på grunn av at
 egenkapital/en: se side 39
 arve (-et): få noe til eie av noen som er død
 supert: veldig bra
 avtale (-te): bli enig om noe på forhånd
 treffes: treffe eller møte hverandre

Lev billig og ta vare på miljøet! 3 (3)

by på noe: komme med et pristilbud
 by – bød – har budt
 trives – trivdes – har trivdes: like seg godt
 avdrag/et: se side 39
 miljøorganisasjon/en: organisasjon som jobber for å forbedre miljøet
 samvittighet/en: følelse av hva som er rett og galt
 lader/en: apparat som fyller opp mobilen og andre ting med strøm
 senke (-et) temperaturen: gjøre det kaldere, redusere temperaturen
 kildesortere (-te): sortere avfall i ulike beholdere
 avfall/et: søppel, det vi kaster
 sette i gang: starte, begynne
 sette – satte – har satt
 pante (-et) flasker: levere inn tomme flasker og få pant (penger) for dem
 mosjon/en: trim

Kapittel 4 Mat og helse

Matpakke eller varm lunsj? 4 (1)

evighet/en; i en evighet: veldig lenge
 surfe (-et) på nettet: navigere
 utrolig: *her*: veldig
 kjedelig: uinteressant, monoton, ikke spennende
 alternativ/et: én eller flere ting man kan velge mellom
 lunsjrett/en: se side 46
 søvnig: trøtt
 være ukonsentrert: ikke greie å konsentrere seg eller holde fokus
 være sosial: delta aktivt sammen med andre
 uansett: uten hensyn til, i alle tilfeller, uavhengig av
 Det plaget meg: Det sjenerte meg
 tilby – tilbød – har tilbudt: ønske å gi

Maten på 60-tallet 4 (2)

allmannseie/t: noe de fleste har råd til å eie
 kjendis/en: offentlig kjent person
 komme inn i: bli en del av
 kosthold/et: diett, mat
 sette piff på: sette ekstra smak på
 eksotisk: fremmedartet
 sur: usukret, motsatt av søt
 dytte (-et): putte, skyve

Kom deg opp av sofaen! 4 (3)

journalist/en: person som arbeider og skriver i en avis
 intervju (-et): spørre, stille spørsmål til
 mosjonere (-te): trene
 bevege (-et) seg: røre seg, gå

generasjon/en: alle som er født omtrent på samme tid, et ledd i en slekt
 unngå – unngikk – har unngått: ikke ha, ikke få, slippe unna
 alvorlig: *her*: farlig
 risiko/en: fare
 legge på seg: gå opp i vekt, bli tykkere
 legge – la – har lagt
 utvikle (-et): lage, danne
 ødelegge: skade, spolere, ruinere
 forbruk/et: konsum, bruk av
 gjennomsnitt/et: middeltall (gjennomsnitt av 8 og 12 er 10)
 ferdigprodusert mat: se side 46
 kreve (-de): si at noen *må* gjøre noe, forlange
 blodtrykk/et: se side 46
 tilsette – tilsatte – har tilsatt: blande i eller med
 produkt/et: noe man lager, det man produserer

Fokus på minoritetshelse 4 (4)

minoritet/en: (gruppe som utgjør et) mindretall, mindretallsgruppe
 muslim/en: tilhenger av islam
 ifølge Folkehelseinstituttet: etter det som Folkehelseinstituttet sier
 majoritet/en: (gruppe som utgjør et) flertall, flertallsgruppe
 fastlege/n: se side 46
 etnisk: som er knyttet til en folkegruppe
 kronisk syk: varig eller konstant syk (motsatt av akutt syk)
 for øvrig: ellers
 dominerende: *her*: den største
 færre (av *få*): ikke så mange
 plage/n: lidelse, skade
 overvekt/en: for stor vekt

omvendt: motsatt
 overvektig: som veier for mye
 i motsetning til: til forskjell fra, i kontrast til
 redusere (-te): minske, gjøre mindre
 forekomst/en: tilfelle, utbredelse, eksistens
 som er knyttet til: som har sammenheng med
 trene (-te): mosjonere, drive idrett
 oppfordre (-et): oppmuntre, be om
 støtte (-et) opp: være til hjelp
 i løpet av dagen: i tidsrommet mellom morgen og kveld/natt
 som skal til: som trengs, som behøves
 utgjøre – utgjorde – har utgjort: innebære, gi

Kapittel 5 Innvandring og utvandring

Er du ny her? 5 (1)

slå seg ned: ta plass, sitte ned
 slå – slo – har slått
 forgårs: dagen før i går
 relevant: betydningsfull, som vedkommer saken, aktuell
 innkalle (-te) til intervju: be om å møte til intervju
 intervju/et: samtale, utspørring
 arbeidsgiver/en: person som har arbeidere i tjenesten sin, sjef
 stagnere (-te): stanse i en utvikling
 komme innom: komme inn (en liten stund)
 komme – kom – har kommet
 lure (-te) på: tenke på, være i tvil om
 komme i gang: begynne

Befolkningen i Norge 5 (2)

være vant til: pleie, gjøre noe ofte
 homogen: lik
 befolkning/en: menneskene i et land
 myndighetene: den offentlige styresmakten i landet, de som styrer landet
 tradisjonell: som følger gamle skikker
 undertrykke (-et): trykke ned, holde nede
 endre (-et) seg: forandre seg, bli annerledes
 støtte/n: hjelp, økonomisk bidrag
 bevare (-te): ta vare på, passe på
 innvandreren: immigrant, en som kommer til et nytt land
 naboland/et: land som ligger ved siden av landet vi snakker om
 en del: noen
 forhold/et: tilstand, vilkår

Nyere innvandring 5 (3)

kraftig: mye
 omkring: rundt, cirka
 periode/n: tid
 behov/et: det man trenger, det man må ha
 arbeidstaker/en: person som har lønnet arbeid
 til å begynne med: i begynnelsen, først
 antall/et: tall
 ufaglært: som ikke har en spesiell fagutdannelse
 borger/en: innbygger
 oppholdstillatelse/n: tillatelse eller godkjenning fra myndighetene om at man kan få bli i landet
 ha tilbud om arbeid: få ja på søknad om jobb
 håndverker/en: person som har et håndverk til yrke, for eksempel maler, snekker

skaffe (-et) seg: få
 pensjonist/en: en som har sluttet å
 arbeide på grunn av høy alder
 asyl/et: beskyttelse (fra politisk for-
 følgelse), fristed
 uroligheter: krig, opprør, ikke fred
 flykte (-et): rømme, komme unna
 forfølgelse/n: det å følge etter noen for
 å ta dem
 vold/en: brutalitet, mishandling
 beskyttelse/n: vern, hjelp til å holde
 negative ting borte
 på egen hånd: selv, alene
 status/en: stilling, posisjon
 via: gjennom, ved hjelp av

Avhengig av utenlandsk arbeidskraft 5 (4)

havbruk/et: akvakultur, det å drive med
 oppdrett av fisk
 bedrift/en: virksomhet, selskap
 ha behov for: trenge
 kompetent: kvalifisert, dyktig
 arbeidskraft/en: arbeidstakere,
 arbeidere
 ha utenlandsk bakgrunn: være født i
 utlandet
 stabil: fast, som varer
 fast ansatt: som har fast (ikke
 midlertidig) jobb
 ressurs/en: kapasitet, hjelp

Utvandringen fra Norge 5 (5)

siste halvdel av 1800-tallet: årene
 1850–1900
 emigrere (-te): utvandre, dra fra et land
 forlate – forlot – har forlatt: dra bort fra
 slå seg ned: etablere seg, bo
 slå – slo – har slått

holde seg for seg selv: ikke blande seg
 med andre
 litt etter litt: etter hvert, gradvis
 for det meste: stort sett, i de fleste
 tilfellene
 integrert: tilpasset, blandet godt inn i
 holde på: ikke gi opp, fortsette med
 tilknytning/en: kontakt, forbindelse
 overleve (-de): fortsette å leve, leve
 videre
 fjerdedel/en: 25 %
 bringe med seg: ta med seg
 bringe – brakte – har brakt

Peder Seier 5 (6)

tie (-dde): ikke snakke
 såpass: så mye
 endelig: til slutt
 hakke (-et): dele opp
 stave (-et): bokstaver, si én og én
 bokstav
 uvilje/n: motstand, ikke å ha lyst
 pine (-te): plage over lang tid
 gni – gnidde – gnidd: bevege hånda
 fram og tilbake
 stamme (-et): stoppe opp og gjenta
 lyder når man snakker
 stormstøt/et: plutselig, kraftig vind
 klype – kløp – har kløpet: klemme hardt
 med fingrene
 hes: med uklar stemme, tett i halsen

Pakkis 5 (7)

få klump i halsen: bli tett, få problemer
 med å snakke
 moské/en: islamsk gudshus
 blid: glad, i godt humør
 utenat: uten å se i boka
 irritert: i dårlig humør, sint

Kapittel 6 Kultur og tradisjoner

Hva er kultur? 6 (1)

kultur/en: se side 73
 kollega/en: en som jobber på samme
 arbeidsplass
 true (-et): presse, skremme
 en eller annen: en person jeg ikke
 husker/vet navnet på
 fellesskap/et: det å høre sammen med
 andre, solidaritet
 toleranse/n: evne til å tåle at man har
 forskjellige meninger om en sak
 glimt/et: kort øyeblikk
 lukt/en: duft
 landskap/et: område, distrikt
 vits/en: morsom, kort historie
 håndverk/et: gjenstander og klær som
 er laget med hendene

Ulike tradisjoner 6 (2)

Linxuan fra Kina
 tradisjon/en: skikk, måte å gjøre ting
 på som går i arv fra tidligere
 generasjoner
 drage/n: mytisk figur
 symbol/et: tegn som representerer noe
 annet
 beskytte (-et): passe på, verne
 symbolisere (-te): være et bilde på
 lykke/en: følelse av glede
 jordbruksområde/t: sted der man driver
 jordbruk

Paul fra USA

feire (-et): feste, seibrere
 kle seg ut: kle seg i rare klær, maskere
 seg

kle – kledde – har kledd
godteri/et: sjokolade og sukkertøy
plassere (-te): sette, stille
hodeskalle/n: kranium, skjelettet i
hodet
skikkelig: ordentlig, virkelig
nifst: skremmende

Neto fra Mosambik

nyfødt: som nettopp er født
pynte (-et) seg: ta på seg fine klær
feiring/en: fest
bære – bar – har båret: holde noe oppe
pleie (-de): bruke, gjør noe ofte
gryte/a el. en: kar til å koke mat i,
kasserolle

Maria fra Brasil

karneval/et: maskeradefest
opptog/et: prosesjon
kostyme/n: klær vi bruker på karneval
forestilling/en: show
forberedelse/n: forarbeid, planlegging
på forhånd

Sigrid fra Norge

grøt/en: matrett som er laget av gryn og
melk eller vann
nisse/n: figur i nordisk folketro, en liten
mann med rød lue og langt skjegg
fjøs/et: bygning for husdyr
hogge trær: kutte, felle trær med øks
hogge – hogde – har hogd

Noen kjente nordmenn 6 (3)

Roald Amundsen

påvirke (-et): influere
polfarer/en: person som drar til
Nordpolen og/eller Sørpolen

oppdagelsesreisende: person som reiser
ut og oppdager nye områder
ekspedisjon/en: her: deltakere på en
større vitenskapelig tur
mannskap/et: her: personer som er med
på en ekspedisjon
slede/n: en slags vogn som hunder kan
dra etter seg på snøen
nærme (-et) seg: komme nærmere og
nærmere
ferd/en: reise
telt/et: hus av stoff eller skinn
utmattelse/n: sterk grad av trøtthet
i likhet med: slik som
inspirere (-te): stimulere, gi lyst
underveis: på turen

Gro Harlem Brundtland

statsminister/en: sjef for regjeringen
likestilling/en: det å ha samme rett og
status
kjempe (-et) for: arbeide hardt for, slåss
for
selvbestemt: som man selv bestemmer
eller avgjør
abort/en: det å avbryte et svangerskap
danne (-et): sette sammen
statsråd/en: medlem av regjeringen
miljøvern/et: beskyttelse, vern av
miljøet
stilling/en: posisjon

Grete Waitz

maraton: et løp som er 42 195 m langt
friidrett/en: trening utendørs som
inkluderer løp, lengdehopp,
høydehopp og kast
arrangere (-te): ordne, sette i gang
kreft/en: cancer

kåre (-et): velge, utpeke
hedre (-et): vise noen ære

**Er den norske idrettsmodellen
for snill? 6 (4)**

inkludere (-te): omfatte, innbefatte
talentfull: som har et talent eller
spesielle evner
utvikle (-et) seg: vokse, forme seg
holde på med: drive med, være aktiv
med
mental: sjelelig, psykisk
moden: ferdig utviklet
hopptrener/en: person som trener andre
til å bli gode skihoppere
være enig: mene det samme
et eget tilbud: et spesielt opplegg
utøver/en: person som praktiserer en
idrett
stimulere (-te): sette fart i, gi impulser
karriere/n: avansement, resultat av å
gjøre det godt, avansere raskt

**Det var en gang - om folketro og
eventyr 6 (5)**

eventyr/et: spennende fortelling som
ikke er sann
fortelling/en: historie
overnaturlig: magisk, mystisk
vesen/et: skikkelse, figur
dikte (-et): lage historier, fantasere
samle (-et): bringe sammen
helt/en: modig hovedperson i fortelling
hovedperson/en: den viktigste personen
i historien
internasjonal: som angår flere land
motiv/et: tema, subjett
mønster/et: oppbygning, struktur
skjema/et: norm, mønster

videre: framover, til den neste
 gjentakelsen/n: (av å gjenta) når noe
 skjer eller blir sagt flere ganger
 løse(-te): finne svar på, klare
 underveis: på veien, i løpet av reisen
 egenskap/en: karaktertrekk,
 karakteristika
 modig: tapper, ikke redd
 nysgjerrig: interessert, ønsker å vite mer
 bry seg om: synes at noe er viktig,
 legge vekt på
 diger: veldig stor
 massevis: veldig mye

Askeladden som kappåt med trollet 6 (6)

høre (-te) til: tilhøre, være en del av
 fælt: stygt, skremmende
 drepe (-te): ta livet av
 våge (-et): tørre, ha mot til
 skremme (-te): gjøre redd
 av sted: vekk, bort
 klemme (-te): presse hardt sammen
 skrike – skrek – har skreket: rope høyt
 ved/en: tre som man brenner i ovnen/
 peisen
 tenne (-te): få noe til å brenne
 bøtte/a el. en: rund beholder til å hente
 vann i
 løfte (-et): ta opp, heve
 brønn/en: hull som man har laget i
 jorda for å samle vann i
 spise (-te) om kapp: konkurrere om å
 spise mest eller fortest
 øse (-te): fylle, ta opp i
 ikke noe å snakke om: ikke noe særlig

Kapittel 7 Skole og utdanning

Hva slags skole vil vi ha? 7 (1)

slapp: doven, ikke energisk
 overdrive – overdrev – har overdrevet:
 bruke for sterke ord
 Det nytter ikke: Det er ikke nok
 pugging/en: det å lære utenat
 De har ikke respekt for læreren:
 Læreren mangler autoritet
 avstand/en: distanse
 samarbeid/et: det å arbeide sammen
 trygghet/en: sikkerhet, ro
 kaste (-et) bort tid: bruke tida på
 unyttige ting
 uro/en: bråk, mangel på ro
 noe som helst: noe i det hele tatt
 selvstendighet/en: det å være fri til å
 tenke og handle selv
 være enig: mene det samme
 sunn: bra, positiv
 mas/et: stress, irriterende prat om noe
 måling/en: tallfesting av kunnskaper
 stadige tester: frekvente prøver

Hva er en god skole? 7 (2)

nyttig: som man kan lære noe av,
 verdifull, bra
 klar: tydelig
 være opptatt av: tenke mye på
 kunnskap/en: viten, lærdom
 ansvar/et: forpliktelse, noe man må
 gjøre, se side 87
 forandre (-et) seg: bli annerledes
 følge med: forstå hva som skjer
 vurdere (-te): se om det er bra,
 undersøke
 kilde/n: utgangspunkt for opplysningene

offentlig skole: se side 87
 de svake elevene: de som har problemer
 med å lære
 teori/en: abstrakt læring
 satse (-et) på: bruke ressurser på,
 gå inn for
 evne/n: talent, muligheter
 få mer ut av skolen: få resultater

Mislykket satsing 7 (3)

til tross for politikernes ønsker: selv om
 politikerne ønsker det
 oppnå (-dde): få
 likestilling/en: se side 87
 kjønnsrolle/n: se side 87
 mislykket: som er en fiasko
 tilstand/en: situasjonen
 godt under: mye mindre enn
 opptak/et: *her*: skoleplass
 holde seg unna: unngå, *her*: ikke søke
 i overkant av: litt mer enn

Det er aldri for sent! 7 (4)

legge til rette: gjøre det lettere
 raskt: fort, hurtig, kvikt
 stadig: hele tida, ofte
 skifte (-et): bytte
 i de fleste tilfellene: som oftest
 dessuten: i tillegg, også

Fra Naiv. Super 7 (5)

busk/en: plante, lite tre
 plante (-et): sette blomster og trær i
 jorda
 sørgelig: trist
 budskap/et: informasjon, beskjed
 ta affære: reagere, gjøre noe
 melde (-te): si ifra, rapportere
 være på slang: stjele frukt fra trær

guttetrek/en: påfunn, ikke en alvorlig sak
 avtale (-te): bli enige om
 være skuls: opprette balanse, være kvitt gjeld
 lite å rutte med: lite penger å bruke
 grave dypt i lommene: bruke alle pengene man har
 pengekrevene: som koster mye
 begrense (-et): redusere
 betraktelig: ganske mye
 knapt nok: nesten ikke, bare så vidt
 spandere (-te): kjøpe noe for å gi til en annen
 slukkøret: skamfull, flau
 neve/n: hånd
 bekrefte (-et): si ja, stadfeste
 holde sommer: ha sommerferie
 høytidelig: alvorlig, formell
 ute av verden: slutt, forbi, ferdig
 være lettet: føle seg fri, være kvitt noe vanskelig
 lyse opp: se glad ut
 renset: ren
 heve (-et): løfte, holde høyt
 kjernekar/en: en mann man kan stole på
 overhodet: i det hele tatt

Kapittel 8 Ut i arbeid

Ny jobb 8 (1)

bli kjent med: lære å kjenne
 ta tid: kreve tid, gå sent
 tabbe (-et) seg ut: gjøre noe dumt
 sette fra seg: plassere et sted
 sette – satte – har satt
 reise (-te) seg: stå opp, gå fra sittende til stående stilling

holde på å: nesten gjøre noe
 le seg i hjel: le så mye at man dør (*spøkefullt*)
 overrasket: forbauset
 erte (-et): gjøre narr av, mobbe

Marte søker jobb 8 (2)

verktøy/et: redskap, ting man bruker til arbeid
 finnes – fantes: eksistere
 mekke (-et): reparere, fikse
 overtale (-te): få noen til å gjøre som man vil
 det rette: det riktige valget
 stå på sitt: holde på sin egen mening
 fagprøve/n: se side 101

En telefonsamtale 8 (3)

søknad/en: det å søke skriftlig (*her: om jobb*)
 fagbrev/et: se side 101
 et tungt løft: det å bære tunge ting
 lærling/en: en som lærer et håndverk i praksis
 siden: fordi
 bry seg om: engasjere seg, være opptatt av
 bry – brydde – har brydd
 skuffet: lei seg, trist, frustrert
 stå på: ikke gi seg, fortsette
 rettighet/en: en rett, noe man kan motta
 plikt/en: noe man må gjøre

Jobbintervjuet 8 (4)

avgjørende: bestemmende, veldig viktig
 håndtrykk/et: det å ta hverandre i hånden
 forberede (-te): planlegge på forhånd
 finne ut: søke informasjon

finne – fant – har funnet
 egenskap/en: kvalitet, karaktertrekk
 bidra – bidro – har bidratt: hjelpe, delta på en positiv måte
 karakterisere (-te): beskrive
 sterke og svake sider: positive og negative trekk
 framtre: måten du er på, inntrykket du gir

Innvandrere ikke vant til å skryte 8 (5)

skryte – skrøt – har skrytt: rose, snakke veldig pent om seg selv
 kollisjonsfare/n: risiko for krasj/kollisjon
 frustrert: skuffet, oppgitt
 få frem: presentere, vise
 få – fikk – har fått
 stå for noe: ha holdninger, ha meninger
 oppleve (-de): erfare, føle
 anledning/en: tidspunkt
 være uforberedt: bli overrasket, ikke ha tenkt på
 stå på stedet hvil: stå stille

Hvordan finne jobb? 8 (6)

relativt: nokså, ganske
 ledighet/en: det å være uten arbeid
 sammenlikne (-et): se på likheter og forskjeller
 registrere (-te): notere, skrive inn
 permanent: fast, varig
 ved hjelp av: med støtte av, via
 være på utkikk: lete, se
 kontaktnett/et: folk du kjenner
 tilby: gi

Nettverk 8 (7)

nettverk/et: kontakt med andre som kan hjelpe og støtte hverandre

Demonstrativer

	Hun-/hankjønn	Intetkjønn	Flertall
Nærme:	denne	dette	disse
Lenger borte:	den	det	de

Kvantorer

Noen kvantorer står til ord i flertall, noen til ord for utelleglige mengder:

Flertall	Utelleglig
mange biler	mye trafikk
noen biler	noe trafikk
få biler	litt trafikk
ingen biler	lite trafikk

Mange biler og mye snø

Litt er mer enn **lite**.

Noen av ordene kan bøyes i komparativ og superlativ:

	Komparativ	Superlativ
mange	flere	flest
få	færre	færrest
mye	mer	mest
litt/lite	mindre	minst

Preposisjoner

Preposisjoner står foran andre ord og knytter disse ordene til setningen.

De kan uttrykke

- sted:* De bor **i** Ålesund. De kommer **fra** Syria. Hun er **på** skolen.
tid: Jeg kommer **om** en time. Jeg blir hjemme **i** kveld. De var her **før** jul.
tilknytning: Dette er mannen **til** Rita. Noen har tatt bilen **til** læreren.
andre forhold: Dette er viktig **for** meg. Jeg har fått boka **av** Per. De kommer **med** bussen.

fritid/a el. en: tida du ikke er på jobb eller skole

aktivitet/en: det man driver med
min greie: noe som passer for meg
være målbevisst: å vite hva man vil
gå inn for: konsentrere seg om
gå – gikk – har gått
oppslag/et: beskjed, plakat, annonse
kor/et: gruppe mennesker som synger
bli tatt opp: bli akseptert, få plass
angre (-et): ønske noe ugjort

Kapittel 9 Medier

Ytringsfrihet og personvern 9 (1)

ytringsfrihet/en: se side 110
personvern/et: se side 110
kritisere (-te): gi negativ omtale
snike seg: liste seg, bevege seg uten å bli sett
snike – snek – har sneket
sammenheng/en: kontekst, forbindelse
anledning/en: mulighet
slippe – slapp – har sluppet: være fri for, unngå
være klar over: vite
kjendis/en: se side 110
publisere (-te): offentliggjøre, gjøre kjent
være avhengig av: måtte ha, ha sterkt behov

Nyheter og informasjon 9 (2)

innflytelse/n: påvirkning
velge – valgte – har valgt: bestemme seg for, foretrekke
legge vekt på: framheve, si at noe er viktig

være med på: bidra til
være opptatt av: være interessert i, fokusere på
dramatikk/en: spennende hendelse
konflikt/en: sterk uenighet, strid
katastrofe/n: stor ulykke
opprør/et: oppstand, protest, revolt
lokke (-et): friste, overtale
revolusjon/en: dramatisk endring
tiår/et: desennium, periode på ti år
halvpart/en: 50 %

På nett 9 (3)

Kjære Facebook
storefri: hovedpause (matpause) i løpet av skoledagen
minne (-et) om: få noen til å huske
være oppdatert: ha de siste nyhetene

Ikke begrens ytringsfriheten
slippe noen til: la noen få plass
uskolert: med lite utdanning

Dømt for sjikane på nettet
sjikane/n: personlig forfølgelse, ærekrenkelse
systematisk: planmessig
mobbing/en: plaging, trakassering
påstå – påsto – har påstått: hevde, fortelle uten bevis
føre til: resultere i
opptøyer: uroligheter, bråk
legge ut (på nettet): offentliggjøre, publisere
dom/men: avgjørelse i en rettssak
dømme (-te): avsi dom i en rettssak
oppfølging/en: kontroll, støtte
erstatning/en: kompensasjon
fengsel/et: straff der man er låst inne

lovløst: uten regler
være ansvarlig: ha ansvar
skade/n: ødeleggelse

Fjæra som ble til fem høns 9 (4)

plukke seg: ordne fjærene
spøk/en: vits, noe man sier for å være morsom
munter: glad i godt humør
sovne (-et): begynne å sove, falle i søvn
forakte (-et): se ned på, kritisere
fly – fløy – har fløyet: bevege seg i lufta, bruke vingene
fryse i hjel: bli så kald at man dør
fryse – frøs – har frosset
forkjole seg: bli forkjølet
fæl: fryktelig, stygg
skam/men: mangel på ære, noe man bør være flau over
gjøre sitt: hjelpe, gjøre sin del
fortjene (-te): få det som er riktig

Kapittel 10 Norge i gamle dager

Hva levde de av? 10 (1)

jordbruk/et: se side 120
skogbruk/et: se side 120
husdyr/et: se side 120
dyrke (-et): se side 120
eksportere (-te): selge til utlandet
tørket fisk: fisk som har hengt i sol og vind
fiskeslag/et: type fisk
landbruk/et: se side 120
tømmer/et: se side 120
vare/n: produkt for kjøp og salg
fordel/en: positiv side, fortrinn, et pre
frakte (-et): transportere

sage (-et): kutte, skjære, dele (tre)
 næring/en: det man lever av, se side 119
 flåte/en: se side 120
 mekanisere (-te): sette inn maskiner i arbeidet
 tekstil: klær, gjenstand av garn el. tråd, stoff
 mekanisk verksted: bedrift i jern- og metallindustrien
 sette i gang: starte

Livet på landet 10 (2)

t tillegg/et: noe som er ekstra
 bygd/a el. en: et bebodd område på landet
 prest/en: teolog som leder gudstjenesten i kirken
 siste nytt: de siste nyhetene
 være glad i: like veldig godt, elske
 legge press på: prøve hardt å overtale
 ha et godt forhold til noen: ha det bra sammen med noen
 hushjelp/a el. en: person som er ansatt for å gjøre husarbeid
 rydde (-et) jorda: fjerne stein og trær, slik at man kan dyrke jorda
 gå i arv: overføres til neste generasjon

Livet i byen 10 (3)

omtrent: cirka
 fabrikk/en: industribygning
 klare seg: tjene nok
 uakseptabel: som ikke kan godkjennes
 stifte (-et): grunnlegge, danne, opprette
 rettighet/en: noe man har rett til å få
 område/t: sted
 handelsmann/en: en som driver med kjøp og salg
 som regel: vanligvis

brodere (-te): sy mønster
 velstående: rik
 bryte – brøt – har brutt: endre, avvike fra
 mønster/et: system, modell
 engasjere seg: bli opptatt av, arbeide for noe

To historier fra gamle dager 10 (4)

verst: (av *ille*) mest negativt, dårligst
 utslitt: veldig trøtt
 snorke (-et): lage lyder når man sover
 pikeværelse/t: lite rom til hushjelpen
 entré/en: inngang, gang
 dagligstue/a el. en: oppholdsrom, hverdagsstue
 kjede (-et) seg: ha for lite å gjøre, være lei
 kommandere (-te): si at noen skal gjøre noe
 gjest/en: en som er på besøk

Kapittel 11 Norge i oljealderen

Natur eller olje? 11 (1)

ille: ikke bra, dårlig
 Nei, vet du hva!: Nå må du gi deg!
 Du tar feil.
 Det kan være: Det er mulig
 kortsiktig: som gjelder for kort tid
 utvinning/en: det å få tak i, det å hente ut
 risiko/en: fare
 enkelte: noen, en del
 Man kan ikke få både i pose og sekk:
 Man må velge
 være nødt til: måtte
 fornuftig: klok, med vett, intelligent

fiskeoppdrett/et: det å ha fisk som «husdyr», havbruk, akvakultur

Det store oljeeventyret 11 (2)

midten av 60-årene: omkring 1965
 se mørkt ut: være negativt, virke håpløst
 bore (-et): lage hull
 oljefelt/et: et sted der man finner olje
 effektiv: rasjonell, hensiktsmessig
 kraft/en: energi

Fakta: Inntektene fra oljen 11 (3)

visstnok: visst, det blir fortalt
 sørge (-et) for: ordne, etablere
 opprette (-et): grunnlegge, danne, lage i tillegg: dessuten
 aksje/n: papir som viser at man eier deler av et selskap
 investere (-te): plassere kapital
 fond/et: kapital som ikke kan brukes

Norges mest lønnsomme innvandrere? 11 (4)

ære/n: respekt, anerkjennelse
 forvalte (-et): administrere, disponere
 geologi/en: læren om jordas oppbygning
 verdifull: som er verd mye, som vurderes høyt
 rådgiver/en: en som gir råd, veileder
 utvikle (-et): bygge opp
 bidra: medvirke, gi sin hjelp

Baksiden av medaljen 11 (5)

inngrep/et: innblanding, regulering
 forurensning/en: se side 129
 ifølge forskerne: etter hva forskerne sier
 forsker/en: en som driver med vitenskap
 konsekvens/en: følge, resultat

katastrofal: som fører til katastrofe, veldig alvorlig
 slagord/et: motto, slogan
 trappe ned: redusere, minske
 fornybar: se side 129
 ha flere bein å stå på: satse på flere muligheter
 alternativ: annerledes, se side 129
 ansvarlig: som har ansvar, betryggende

FNs klimapanel 11 (6)

klima/et: værforhold
 klimapanel/et: ekspertgruppe som diskuterer klimaet
 gjennomføre (-te): realisere
 systematisere (-te): klassifisere, ordne
 rapport/en: melding
 forslag/et: det å foreslå noe, komme med et alternativ
 motvirke (-et): motarbeide
 offensiv: sterk, med mye initiativ (motsatt: defensiv)
 satsing/en: det å satse, gå inn for
 fornybar: som kan bli ny og brukes igjen

Kapittel 12 Velferdsstaten

Trygghet for alle 12 (1)

velferdsstat/en: side 137
 helsesektor/en: se helsetjeneste, side 137
 helsetjeneste/n: se side 137
 post/en: punkt, del, avdeling
 egenandel/en: del av prisen som man må betale selv
 kronisk: som varer lenge
 være nødt til: måtte
 fundament/et: del, grunnlag
 trekke fra: ta bort

trekke – trakk – har trukket
 ufør: handikappet, funksjonshemmet
 ha rett til: ha lovlig krav (man skal få det)
 støtte/n: hjelp
 dekke (-te) utgiftene: være stor nok til å betale for utgiftene
 utgift/en: summen man må betale (motsatt: inntekt)

Hva skal velferdsstaten gjøre? 12 (2)

Tore Amundsen, farmasøyt
 farmasøyt/en: medhjelper på apotek
 sikre (-et): gjøre trygg, garantere
 kreve (-de): forlange, gjøre krav på
 skatt/en: del av inntekten som vi betaler til det offentlige
 falle utenfor: mislykkes, stå utenfor skole og arbeidsliv

Ingvild Meldal, konsulent
 konsulent/en: rådgiver
 trygd/a el. en: offentlig forsikring, pengeutbetaling
 være vant til: være fortrolig med, pleie å gjøre
 tolerere (-te): akseptere
 beskjeden: liten
 attraktiv: tiltrekkende, fristende

Barn og foreldre 12 (3)

fødsel/en: det at et barn blir født
 reservere (-te): gjelde bare for noen
 fordele (-te): dele
 sørge (-et) for: hjelpe, skaffe, ordne med
 kvalifikasjon/en: utdanning, kunnskap, det man kan
 etablere (-te): danne, skape

amme (-et): gi barn brystmelk
 blande (-et) seg i: involvere seg i
 gå dukken: gå konkurs

Dele på byrdene? 12 (4)

byrde/n: noe som er tungt å bære
 laste (-et): plassere, legge
 slite – slet – har slitt: streve, arbeide hardt
 falle over ende: falle sammen
 sukke (-et): lage en klagende lyd
 nekte (-et): si nei, protestere
 slik gikk det til: på den måten hendte det

Kapittel 13 Noen glimt fra Norges historie

Vikingene 13 (1)

periode/n: tidsrom
 brutalitet/en: vold, råhet, villskap
 plyndre (-et): stjele, rane
 kloster/et: bolig/samfunn for munkar eller nonner
 drepe (-te): ta livet av
 komme i veien for: hindre, være på feil plass
 fange/n: ufri person, person som er tatt
 slave/n: ufri person som må arbeide for andre
 ransmann/en: person som plyndrer og raner
 handel/en: kjøp og salg
 oppdage (-et): finne
 slå seg ned: etablere seg, bosette seg
 østover: mot øst
 bringe – brakte – har brakt: ta med seg, frakte

tvinge – tvang – har tvunget: presse, gjennomføre med makt
 makt/en: autoritet, det å kunne bestemme
 svekke (-et): det å gjøre mindre, gjøre svakere
 pave/n: øverste leder for den romersk-katolske kirke
 skikk/en: tradisjon, vane

Olav Tryggvason 13 (2)

rømme (-te): flykte, dra bort
 fiende/n: motstander, uvenn
 overfalle – overfalt – har overfalt: angripe, ta
 torg/et: markedsplass
 få vite: få informasjon om
 bli døpt: gå over til kristendommen
 innføre (-te): introdusere, importere, ta i bruk

I union med Danmark 13 (3)

union/en: se side 147
 felles: som man har sammen
 vare (-te): fortsette i tid
 forsvinne – forsvant – har forsvunnet: bli borte
 dialekt/en: lokalt språk i en del av et land
 keiser/en: statsoverhode
 motstander/en: fiende, antagonist
 tape (-te): det motsatte av å vinne
 konferanse/n: møte, forhandlinger

I union med Sverige 13 (4)

oppløse (-te): avslutte, skille fra hverandre
 konstitusjon/en: statsordning, grunnlov
 grunnlov/en: se side 147
 i forhold til: sammenliknet med

beholde – beholdt – har beholdt: fortsette å ha
 valg/et: når folk stemmer over hvem som skal styre
 Stortinget: se side 147
 regjering/en: se side 147
 domstol/en: institusjon som avgjør om lovene er fulgt
 dømme (-te): gi straff når lover ikke er fulgt
 sørge (-et) for: passe på, ta seg av

Norge i krig 13 (5)

bryte ut: starte
 bryte – brøt – har brutt
 fred/en: ikke krig
 siden: fra, etter
 angripe – angrep – har angrepet: invadere, attackere, ta
 erobre (-et): ta, vinne over
 motstand/en: protest, opposisjon, kamp mot noe
 bidrag/et: hjelp, støtte, medvirkning
 organisere (-te): ordne, administrere
 kamp/en: konflikt, krig
 bombe/a el. en: beholder med eksplosiver
 torpedo/en: undervannsbombe
 militær: med soldater, som gjelder hæren
 sabotasje/n: se side 147
 illegal: ulovlig, forbudt, undergrunnspre (-dde): dele ut
 nazist/en: tilhenger av nazismen, se side 147
 bli arrestert: bli tatt av politiet
 i alt: totalt, samlet
 fangeleir/en: område der man holder fanger
 samhold/et: enighet, solidaritet

sette sammen: lage, konstruere, danne
 regulere (-te): ordne, bestemme, kontrollere
 på fote: restituert, i balanse

Kapittel 14 Menneskerettigheter

Hva er menneskerettigheter? 14 (1)

rettighet/en (menneskerettighet): frihet, privilegium
 respekt for andre: det å ta hensyn til andre
 gjelde – gjaldt – har gjeldt: angå, være gyldig
 vedta – vedtok – har vedtatt: bestemme
 erklæring/en (verdenserklæring): bekreftelse, kunngjøring
 forsvare (-te): kjempe for
 frykt/en: redsel, skrekk
 nød/en: fattigdom, vanskelig situasjon
 ytre (-et): si

Likestilling og likeverd 14 (2)

likeverd/et: lik verdi, det å være like viktig
 verdensbasis/en: i verden, for hele verden sett under ett
 analfabet/en: person som verken kan lese eller skrive
 sårbar: som lett kan bli rammet
 vold/en: brutal bruk av fysisk makt
 overgrep/et: det å krenke andres rettigheter, maktmisbruk

*Jeg er redd når jeg går her alene
 nok et: et til, enda et
 overfall/et: angrep*

voldta – voldtok – har voldtatt: tvinge noen til samleie med makt
 etterlyse (-te): spørre etter, søke etter
 strafferamme/n: avtale om hvor streng straffen skal være
 straff/en: fengsel, bot eller annen negativ reaksjon
 holde seg hjemme: ikke gå ut
 blind vold: vold rettet mot en tilfeldig person

Barnevernet må tidligere på banen

barnevern/et: organ som skal beskytte barn og ungdom og sørge for deres velferd og utvikling
 holdning/en: standpunkt, innstilling
 gi uttrykk for: formulere, si
 forbudt: ikke lov
 mistanke/n: anelse, intuisjon (om at noe er galt)
 omsorgssvikt/en: for dårlig stell
 nøle (-te): betenke seg, vakle
 være utsatt for: bli rammet av

Lever i skjul

leve (-de) i skjul: gjemme seg
 holde noe skjult: holde noe hemmelig
 legning/en: (seksuell) tendens, egenart
 straffbar: ulovlig
 bli knust: *her*: bli veldig trist

Trosfrihet 14 (3)

konvensjon/en: traktat, noe stater er blitt enig om
 omfatte (-et): inkludere, gjelde også for
 skifte (-et): bytte, endre
 tro/en: religion
 statskirke/n: kirke som betales og administreres av staten

utnevne (-te): ansette
 støtte/n: hjelp, bidrag
 medlem/met: person som er med i noe
 en kvart: 1/4
 trossamfunn/et: gruppe med felles religion
 markere (-te): merke, feire
 påvirkning/en: innflytelse, press
 kjennskap/en el. et: viten, kunnskap, informasjon
 livssyn/et: måte å se på mennesket på
 melde seg inn: bli medlem

Rett og galt 14 (4)

selvrespekt/en: det å se positivt på seg selv
 indre: på innsiden
 redsel/en: det å være redd, frykt
 autoritet/en: person el. institusjon som har makt
 forme (-et): danne, skape
 forbilde/t: ideal, noe vi beundrer / ser opp til
 advare (-te): gjøre oppmerksom på en fare, si at noe kan ha uheldige konsekvenser
 autoritær: streng, hard
 utestenging/en: eksklusjon, det å holde utenfor
 gå på tvers: være helt annerledes enn
 konvensjon/en: vane, skikk

Henrik Ibsen og Et dukkehjem 14 (5)

dikter/en: en som skriver skjønnlitteratur
 stykke/t: litteratur for teater, drama
 skuespill/et: litteratur for teater, drama
 falsk: ikke ekte
 skrive falskt: skrive en annens navn

konvensjonell: bundet av tradisjoner
 skandale/n: pinlig situasjon, skam
 karriere/n: avansement, suksess i arbeidslivet
 framfor alt: først og fremst, aller mest
 først og fremst: mer enn alt annet
 skuffet: trist, lei seg, litt bitter

Henrik Ibsen: Et dukkehjem 14 (6)

stivnet uttrykk: stivt og ubevegelig ansikt
 uttrykk/et: utseende
 engstelig: redd, nervøs, bekymret
 avbryte – avbrøt – har avbrutt: stanse (noen som snakker)
 oppgjør/et: viktig kamp
 påfallende: merkelig, rart
 falle en inn: begynne å tenke på
 samfulle: hele
 idelig og alltid: bestandig
 innvie deg i: fortelle deg om
 bekymring/en: uro, angst
 komme til bunns i: forstå fullt og helt
 øve urett: behandle dårlig
 skjule (-te): gjemme, ikke vise
 uforstyrret: helt rolig
 innrette (-et): ordne, planlegge
 late som: simulere, spille «skuespill»
 late – lot – har latt
 leve fra hånden og i munnen; mer vanlig: leve fra hånd til munn: ha veldig lite, være fattig
 gjøre kunster: opptre
 gjøre synd: gjøre noe galt
 urimelig: urettferdig, ufornuftig
 lystig: glad, livlig, i godt humør
 liksom: på samme måte
 fornøyd: morsomt

Del 2 Alfabetisk ordliste

Dette er en alfabetisk oversikt over mange av ordene i tekstboka.

Tallene viser til **Del 1 Ordliste med forklaringer** på side 178–191 der ordene er forklart.

Det første tallet viser til kapittel. Tallet i parentes viser til tekst innenfor kapittelet.

Ved noen ord står det en henvisning til et sidetall, da er det aktuelle ordet forklart der.

(v) etter et ord betyr at det er verb, (s) betyr at det er substantiv.

A

abonnere 3(1)
abort 6(3)
advare 14(4)
aksje 11(3)
aktivitet 8(7)
allmannseie 4(2)
alt; i alt 13(5)
alternativ 4(1)
alvorlig 4(3)
amme 12(3)
analfabet 14(2)
angre 8(7)
angripe 13(5)
anledning 8(5) og 9(1)
annerledes 2(2)
ansatt 1(6)
ansvar 7(2) og se side 87
ansvarlig 9(3)
ansvarsfull 1(6)

antall 5(3)
arbeidsgiver 5(1)
arbeidskraft 5(4)
arbeidsledig: se side 17
arbeidsom 1(6)
arbeidstaker 5(3)
arrangere 6(3)
arrestere 13(5)
arv 10(2)
arve 3(2)
assistent 1(1)
asyl 5(3)
attraktiv 12(2)
autoritet 14(4)
autoritær 14(4)
av og til 2(4)
av sted 6(6)
avbryte 14(6)
avdrag 3(3)
avfall 3(3)

avgjørelse 2(5)
avgjørende 8(4)
avhengig av 2(5)
avstand 7(1)
avtale (v) 3(2)

B

bagatell 2(4)
bakgrunn 5(4)
balkong 3(2)
barnevakt 2(3)
barnevern 14(2)
bedrift 5(4)
befolkning 5(2)
begrense 7(5)
begynne; til å begynne
med 5(3)
beholde 13(4)
behov 1(2) og 5(3)
bekrefte 7(5)

bekymret 2(3)
bekymring 14(6)
beskjed 2(3)
beskjeden 12(2)
beskytte 6(2)
beskyttelse 5(3)
betraktelig 7(5)
bevare 5(2)
bevege seg 4(3)
bidra 8(4)
bidrag 13(5)
bitte små 2(2)
blande seg i 12(3)
blid 5(7)
blind vold 14(2)
blodtrykk: se side 46
bolig 2(2)
boligblokk 2(2)
bombe 13(5)
borger 5(3)

bortskjemt 2(2)
 bringe med seg 5(5)
 brodere 10(3)
 brutalitet 13(1)
 bry seg om 6(5)
 bryggeri 2(2)
 bryte 10(3)
 bryte ut 13(5)
 brønn 6(6)
 bud; legge inn bud:

se side 39

budsjett 3(1)
 budskap 7(5)
 busk 7(5)
 by på noe 3(3)
 bygd 2(2)
 byggeplass 1(2)
 byrde 12(4)
 bære 6(2)
 bøtte 6(6)

C

celle 2(3)

D

danne 6(3)
 dekke utgiftene 12(1)
 del; en del 5(2)
 delta 2(5)
 dessuten 2(3)
 dialekt 13(3)
 diger 6(5)
 dikt 6(5)
 dikter 14(5)
 dom 9(3)
 dominerende 4(4)
 domstol 13(4)
 drabantby 2(2)

drage 6(2)
 dramatikk 9(2)
 drepe 6(6)
 drive med 1(3)
 drømmejobb 1(3)
 dyrke: se side 120
 dytte 4(2)
 dømme 9(3)
 døpe 13(2)

E

effektiv 11(2)
 egenandel 12(1)
 egenkapital 3(2)
 egenskap 6(5)
 egentlig 2(2)
 eksistere 2(2)
 eksotisk 4(2)
 ekspedisjon 6(3)
 ekspert 3(2)
 eksplodere 2(4)
 eksportere 10(1)
 ekteskap 2(4)
 emigrere 5(5)
 en del 5(2)
 en eller annen 6(1)
 en kvart 14(3)
 endelig 1(4)
 endre seg 5(2)
 engasjere seg 10(3)
 engstelig 14(6)
 enig 6(4)
 enkelte 11(1)
 entré 10(4)
 erfaring 1(5)
 erklæring 14(1)
 erobre 13(5)
 erstatning 9(3)

erte 8(1)
 etablere 12(3)
 etnisk 4(4)
 etterlyse 14(2)
 eventyr 6(5)
 evighet 4(1)
 evne 7(2)

F

fabrikk 10(3)
 fagbrev: se side 101
 fagprøve: se side 101
 faktisk 3(1)
 falle utenfor 12(2)
 falsk 14(5)
 fange (s) 13(1)
 fangeleir 13(5)
 farmasøyt 12(2)
 fast ansatt 5(4)
 fastlege: se side 46
 feire 6(2)
 feiring 6(2)
 felles 2(5)
 fellesgjeld: se side 39
 felleskostnad 3(2)
 fellesskap 6(1)
 fengsel 9(3)
 ferd 6(3)
 ferdigprodusert: se side 46
 fiende 13(2)
 finne ut 8(4)
 finnes 8(2)
 firma 1(2)
 fiskeoppdrett 11(1)
 fiskeslag 10(1)
 fjerdedel 5(5)
 fjøs 6(2)
 fly 9(4)

flykte 5(3)
 flyktning 1(6)
 flåte: se side 120
 fond 11(3)
 for det meste 5(5)
 forslag 11(6)
 for øvrig 4(4)
 forandre seg 7(2)
 forarbeid 6(2)
 forberede 8(4)
 forberedelse 6(2)
 forbilde 14(4)
 forbruk 4(3)
 forbudt 14(2)
 fordel 10(1)
 fordele 12(3)
 forekomst 4(4)
 foreløpig 1(2)
 forestilling 6(2)
 foretrekke 1(1)
 forfølgelse 5(3)
 forgårs 5(1)
 forhandle 2(5)
 forhold 5(2) og 10(2)
 forhold; i forhold til 13(4)
 forlate 5(5)
 forme 14(4)
 fornuftig 11(1)
 fornybar: se side 129
 fornøyd 1(2)
 forsker 11(5)
 forskrekket 2(1)
 forsvere 14(1)
 forsvinne 13(3)
 fortelling 6(5)
 fortjene 9(4)
 forurensning: se side 133
 forvalte 11(4)

frakte 10(1)
 framfor alt 14(5)
 framtre 8(4)
 franchisetaker 1(6)
 fred 13(5)
 fred; i fred 2(5)
 fremdeles 2(2)
 friidrett 6(3)
 friminutt 2(4)
 frisør 2(1)
 fritid 8(7)
 frustrert 8(5)
 frykt 14 (1)
 fryse 9(4)
 fundament 12(1)
 fungere 2(4)
 fæl 9(4)
 færre 4(4)
 fødsel 12(3)
 følge med 3(1)
 føre til 9(3)
 først og fremst 14(5)
 få frem 8(5)
 få vite 13(2)

G

gal 3(1)
 gammeldags 2(3)
 generasjon 4(3)
 geologi 11(4)
 gi opp 2(4)
 gjeld 3(2)
 gjelde 14 (1)
 gjelde; når det gjelder 2(5)
 gjemme seg 2(4)
 gjennomføre 11(6)
 gjennomsnitt 4(3)
 gjentakelse 6(5)

gjest 10(4)
 glad; være glad i 10(2)
 glede seg til noe 1(2)
 glimt 6(1)
 gni 5(6)
 godkjenne 1(2)
 godkjenning 1(2)
 godteri 2(5)
 gratis 2(5)
 gravid 2(2)
 greit 2(5)
 grunnen til 2(5)
 grunnlov: se side 147
 gryte 6(2)
 grøt 6(2)
 gøy 1(6)
 gå i arv 10(2)
 gå inn for noe 8(7)

H

ha bruk for 3(1)
 ha kontakt med 2(4)
 ha lyst til 1(3)
 ha lyst på 1(5)
 halvpart 9(2)
 handel 13(1)
 handelsmann 10(3)
 havbruk 5(4)
 hedre 6(3)
 heis 3(2)
 helsesektor: se helsetjeneste
 helsetjeneste: se side 137
 helt (s) 6(5)
 hes 5(6)
 hjel, se i hjel
 hjelp; ved hjelp av 8(6)
 hjemmeværende: se side 17
 hogge trær 6(2)

holde på (sin kultur) 5(5)
 holde på med 6(4)
 holde på å 8(1)
 holde seg for seg selv 5(5)
 holde seg hjemme 14(2)
 holde seg unna 7(3)
 holdning 14(2)
 homogen 5(2)
 hopptrener 6(4)
 hovedperson 6(5)
 husdyr: se side 120
 hushjelp 10(2)
 høflig 2(2)
 høre til 6(6)
 høytidelig 7(5)
 håndtrykk 8(4)
 håndverk 6(1)
 håndverker 5(3)
 håpløs 2(4)

I

i alle fall 2(4)
 i alt 13(5)
 i hjel; fryse i hjel 9(4)
 i hjel; le seg i hjel 8(1)
 i likhet med 6(3)
 i løpet av dagen 4(4)
 i stedet for 2(4)
 i tillegg 11(3)
 idé 1(5)
 ifølge 11(5)
 ille 11(1)
 illegal 13(5)
 imidlertid 3(2)
 indre 14(4)
 inkludere 6(4)
 innflytelse 9(2)
 innflytter 2(2)

innføre 13(2)
 inngrep 11(5)
 innkalle (til intervju) 5(1)
 innrømme 2(1)
 inntekt 1(3)
 innvandrere 5(2)
 inspirere 6(3)
 integrert 5(5)
 internasjonal 6(5)
 intervju 5(1)
 intervjuer 4(3)
 intim 2(5)
 investere 11(3)
 involvere seg 2(5)
 irritert 5(7)
 i stedet for 2(4)

J

jakt; på jakt etter 3(2)
 jammen 1(4)
 jordbruk: se side 120
 jordbruksområde 6(2)
 journalist 4(3)

K

kamp 13(5)
 kant 1(5)
 kantine 2(2)
 karakterisere 8(4)
 karneval 6(2)
 karriere 6(4)
 kaste bort tid 7(1)
 katastrofal 11(5)
 katastrofe 9(2)
 keiser 13(3)
 kilde 7(2)
 kildesortere 3(3)
 kjede seg 10(4)

kjedelig 4(1)
 kjempe for 6(3)
 kjendis 4(2) og side 114
 kjenne til 1(5)
 kjennskap 14(3)
 kjent 8(1)
 kjønnsrolle: se side 87
 klar 7(2)
 klar; være klar over 9(1)
 klare 1(5)
 klare seg 10(3)
 kle seg ut 6(2)
 klemme 6(6)
 klima 11(6)
 klimapanel 11(6)
 kloster 13(1)
 knapt nok 7(5)
 knuse; bli knust 14(2)
 knyttet til 2(5) og 4(4)
 kollega 6(1)
 kollisjonsfare 8(5)
 kommandere 10(4)
 komme i gang 5(1)
 komme inn i 4(2)
 komme innom 5(1)
 kompetent 5(4)
 komplisert 1(5)
 konferanse 13(3)
 konflikt 9(2)
 konsekvens 11(5)
 konstitusjon 13(4)
 konsulent 12(2)
 kontakt 2(4)
 kontaktnett 8(6)
 konto: se side 39
 konvensjon 14(3) og 14(4)
 konvensjonell 14(5)
 kor 8(7)

kortsiktig 11(1)
 kosthold 4(2)
 kostyme 6(2)
 kraft 11(2)
 kraftig 5(3)
 kreft 6(3)
 kreve 4(3)
 krigstilstand 1(6)
 kritisere 9(1)
 kronisk 12(1)
 kronisk syk 4(4)
 kultur: se side 73
 kunde 1(6)
 kunnskap 7(2)
 kvalifikasjon 12(3)
 kvart 14(3)
 kåre 6(3)

L

lader 3(3)
 lager 1(2)
 landbruk: 10(1) og se
 side 124
 landskap 6(1)
 late som 14(6)
 ledighet 8(6)
 legge merke til 1(6)
 legge press på 10(2)
 legge på seg 4(3)
 legge til rette 7(4)
 legge ut (på nettet) 9(3)
 legge vekt på 9(2)
 legning 14(2)
 leie (v) 3(2)
 lettet 7(5)
 leve i skjul 14(2)
 likestilling 6(3) og side 96
 likeverd 14(2)

litt etter litt 5(5)
 livssyn 14(3)
 lokke 9(2)
 lov 1(5)
 lovløst 9(3)
 lukt 6(1)
 lur 2(1)
 lure på 5(1)
 lykke 6(2)
 lyst; ha lyst på 1(5)
 lyst; ha lyst til 1(3)
 lærling 8(3)
 løft 8(3)
 løfte (v) 6(6)
 lønn: se side 17
 løse 6(5)
 låne 3(1)

M

majoritet 4(4)
 makt 13(1)
 mangel 2(2)
 mannskap 6(3)
 manøvrere 2(3)
 maraton 6(3)
 markere 14(3)
 mas 7(1)
 massevis 6(5)
 medlem 14(3)
 mekanisere 10(1)
 mekanisk 10(1)
 melde 7(5)
 melde seg inn 14(3)
 menneskerettighet 14 (1)
 menneskerettighets-
 konvensjon 14(3)
 mental 6(4)
 militær 13(5)

miljøorganisasjon 3(3)
 miljøvennlig 3(1)
 miljøvern 6(3)
 minne om 9(3)
 minoritet 4(4)
 mislykket 7(3)
 mistanke 14(2)
 mobbing 9(3)
 moden 6(4)
 modig 6(5)
 mosjon 3(3)
 mosjonere 4(3)
 moské 5(7)
 motiv 6(5)
 motsetning 4(4)
 motstand 13(5)
 motstander 13(3)
 motvirke 11(6)
 munter 9(4)
 muslim 4(4)
 myndighetene 5(2)
 mønster 6(5) og 10(3)
 mål 1(6)
 målbevisst 8(7)
 måling 7(1)

N

naboland 5(2)
 nazist: se side 147
 nekte 12(4)
 nervøs 2(4)
 nettverk 8(7)
 nifst 6(2)
 nisse 6(2)
 nok 1(1)
 nyfødt 6(2)
 nysgjerrig 6(5)
 nytte 7(1)

nyttig 7(2)
 næring: se side 119
 nærme seg 6(3)
 nød 14 (1)
 nødt; være nødt til 11(1)
 nødvendig 2(1)
 nøle 14(2)
 nå til dags 2(2)

O

offensiv 11(6)
 offentlig: se side 87
 omfatte 14(3)
 omkring 5(3)
 område 10(3)
 omsetning 1(6)
 omsorgssvikt 14(2)
 omtrent 10(3)
 omvendt 4(4)
 oppdage 13(1)
 oppdagelsesreisende 6(3)
 oppdatert 9(3)
 oppdra 2(1)
 oppfordre 1(6)
 oppfølging 9(3)
 oppgjør 14(6)
 oppholdstillatelse 5(3)
 oppleve 8(5)
 oppløse 13(4)
 oppnå 7(3)
 opprette 11(3)
 opprør 9(2)
 oppslag 8(7)
 opptak 7(3)
 opptatt av 2(5)
 opptog 6(2)
 opptøyer 9(3)
 oppvekst 2(1)

ordne 2(2)
 ordne seg 1(4)
 organisere 13(5)
 orke 3(1)
 overdrive 7(1)
 overfall 14(2)
 overfalle 13(2)
 overgrep 14(2)
 overleve 5(5)
 overnaturlig 6(5)
 overrasket 8(1)
 overta 1(6)
 overtale 8(2)
 overvekt 4(4)
 overvektig 4(4)

P

pante flasker 3(3)
 parallellklasse 2(4)
 pave 13(1)
 pensjonist 5(3)
 periode 5(3)
 permanent 8(6)
 permisjon 2(5)
 personvern: se side 110
 plage (s) 4(4)
 plage (v) 4(1)
 plan 1(5)
 planlegge 3(1)
 plante (v) 7(5)
 plassere 6(2)
 pleie 6(2)
 pleieassistent 1(4)
 plen 2(2)
 plikt 8(3)
 plyndre 13(1)
 polfarer 6(3)
 porno 2(3)

post 12(1)
 preg; sette sitt preg på 3(2)
 prest 10(2)
 prisantydning 3(2)
 produkt 4(3)
 publisere 9(1)
 pugging 7(1)
 pusse opp 3(1)
 pynte seg 6(2)
 på egen hånd 5(3)
 på tide 1(4)
 påstå 9(3)
 påvirke 6(3)
 påvirkning 14(3)

R

ransmann 13(1)
 rapport 11(6)
 raskt 7(4)
 reagere 2(5)
 reaksjon 2(5)
 realistisk 3(1)
 redaktør 2(5)
 redsel 14(4)
 redusere 4(4)
 regel 1(5)
 regel; som regel 10(3)
 registrere 8(6)
 regjering: se side 147
 regning 3(1)
 regulere 13(5)
 reise seg 2(2)
 relativt 8(6)
 relevant 5(1)
 rente: se side 39
 reservere 12(3)
 respekt 7(1)
 ressurs 5(4)

rett til 12(1)
 rett; lunsjrett: se side 46
 rette; det rette 8(2)
 rettighet 10(3) og 14(1)
 revolusjon 9(2)
 risiko 4(3)
 ros 1(6)
 rose (v) 2(5)
 rydde 10(2)
 ryddig 2(2)
 rødme (v) 2(4)
 rømme 13(2)
 råd; ha råd til 3(1)
 rådgiver 11(4)

S

sabotasje: se side 147
 sage 10(1)
 samarbeid 7(1)
 samboer 2(4)
 samfunn 2(5)
 samhold 13(5)
 samle 6(5)
 sammenheng 9(1)
 sammenlikne 8(6)
 samtidig 2(4)
 samvittighet 3(3)
 satse på 1(6)
 satsing 11(6)
 se ... ut 1(5)
 selvbestemt 6(3)
 selvrespekt 14(4)
 selvstendig 1(2)
 selvstendighet 7(1)
 senke temperaturen 3(3)
 sette fra seg 8(1)
 sette i gang 3(3)
 sette inn 3(2)

sette pris på 2(2)
 sette sammen 13(5)
 sette seg inn i 1(6)
 si opp noen 1(2)
 siden 3(2) og 13(5)
 sikker på 2(5)
 sikkerhet 1(6)
 sikre 12(2)
 siste halvdel av 5(5)
 siste nytt 10(2)
 sjikane 9(3)
 sjåfør 2(2)
 skade (s) 9(3)
 skade (v) 2(3)
 skaffe seg 5(3)
 skam 9(4)
 skandale 14(5)
 skape 2(2)
 skatt 1(5)
 skeptisk 1(6)
 skifte 7(4)
 skikk 13(1)
 skikkelig 6(2)
 skille seg ut 2(5)
 skilsmisse: se side 31
 skilt; være skilt: se side 31
 skjema 6(5)
 skjule 14(6)
 skogbruk: se side 120
 skremme 6(6)
 skremme noen 2(3)
 skrike 6(6)
 skryt 1(6)
 skryte 8(5)
 skuespill 14(5)
 skuffet 8(3)
 slagord 11(5)
 slapp 7(1)

slave 13(1)
 slede 6(3)
 slett ikke 2(2)
 slippe 9(1)
 slippe noen til 9(3)
 slite 12(4)
 slå seg ned 5(1) og 5(5)
 snike seg 9(1)
 snorke 10(4)
 som regel 10(3)
 sosial 4(1)
 sovne 9(4)
 spandere 7(5)
 spare 1(6)
 sparke fotball 2(4)
 spennende 1(3)
 spre 13(5)
 spøk 9(4)
 stabil 5(4)
 stadig 7(1) og 7(4)
 stagnere 5(1)
 stamme (v) 5(6)
 starte for seg selv 1(5)
 statskirke 14(3)
 statsminister 6(3)
 statsråd 6(3)
 status 5(3)
 stave 5(6)
 sterk 8(4)
 stifte 10(3)
 stilling 6(3)
 stimulere 6(4)
 Stortinget: se side 147
 straff 14(2)
 straffbar 14(2)
 strafferamme 14(2)
 strøm 3(1)
 stråling 2(3)

stykke 14(5)
 støtte (s) 5(2) og 12(1)
 støtte 4(4)
 stå for noe 8(5)
 stå på 1(6)
 stå på sitt 8(2)
 sukke 12(4)
 suksess 1(6)
 sunn 7(1)
 supert 3(2)
 sur 4(2)
 surfe på nettet 4(1)
 svak 7(2) og 8(4)
 svekke 13(1)
 sykehjem 1(4)
 symbol 6(2)
 symbolisere 6(2)
 systematisere 11(6)
 systematisk 9(3)
 søknad 8(3)
 sørge for 11(3) og 13(4)
 sørgelig 7(5)
 søvnig 4(1)
 sårbar 14(2)

T

ta opp 8(7)
 ta opp lån 3(1)
 ta seg av noen 1(1)
 ta tid 1(2) og 8(1)
 ta vare på 2(5)
 tabbe seg ut 8(1)
 talentfull 6(4)
 tape 13(3)
 tatovering 2(1)
 tekstil 10(1)
 telt 6(3)
 tenne 6(6)

tenåring 2(4)
 teori 7(2)
 test 7(1)
 tid; for tida 1(2)
 tie 5(6)
 til tross for 7(3)
 tilbud 1(6) og 5(3)
 tilby 4(1)
 tilfeldig 2(3)
 tilfelle 7(4)
 tilknytning 5(5)
 tillegg 10(2)
 tilpasse seg 2(5)
 tilrettelegge 2(5)
 tilsette 4(3)
 tilstand 7(3)
 tiår 9(2)
 tjene 1(3)
 toleranse 6(1)
 tolerere 12(2)
 torg 13(2)
 torpedo 13(5)
 tradisjon 6(2)
 tradisjonell 5(2)
 trappe ned 11(5)
 treffes 3(2)
 trekke fra 12(1)
 trene 4(4)
 trenge 1(6)
 trives 3(3)
 tro (s) 14(3)
 trossamfunn 14(3)
 true 6(1)
 trygd 12(2)
 trygghet 2(3)
 trøste 2(2)
 tulle 1(6)
 tung tid 2(2)

tvinge 13(1)
tydeligvis 3(1)
typisk 2(5)
tømmer: se side 120
tørket fisk 10(1)

U

uakseptabel 10(3)
uansett 4(1)
uavhengig av 2(5)
ufaglært 5(3)
uforberedt 8(5)
ufør 12(1)
ukonsentrert 4(1)
underlegen 2(4)
undertrykke 5(2)
underveis 6(3)
union: se side 147
unna 7(3)
unngå 4(3)
unødvendig 3(1)
uro 7(1)
urolighet 5(3)
uskolert 9(3)
utenat 5(7)
utenlandsk 5(4)
utestenging 14(4)
utfordring 1(5)
utgift 12(1)
utgjøre 4(4)
utkant 2(2)
utmattelse 6(3)
utnevne 14(3)
utrolig 4(1)
utsatt for 14(2)
utslitt 10(4)
uttrykk 14(6)
uttrykk; gi uttrykk for 14(2)

utvikle 4(3)
utvikle seg 6(4)
utvinning 11(1)
utøver 6(4)
uvilje 5(6)

V

valg 13(4)
vant til 12(2)
vare (s) 1(6)
vare (v) 13(3)
varierte 2(5)
ved (s) 6(6)
vedta 14 (1)
vekt; legge vekt på 9(2)
velferdsstat: se side 137
velge 9(2)
velstående 10(3)
verdensbasis 14(2)
verdifull 11(4)
verksted 3(1)
verktøy 8(2)
verst 10(4)
vesen 6(5)
via 5(3)
videre 6(5)
vikar 1(2)
vikariat: se side 17
viktig 1(1)
virke 1(3)
visning: se side 39
visstnok 11(3)
vits 6(1)
vold 5(3)
voldta 14(2)
vurdere 7(2)
være glad i 10(2)
være med på 2(5)

være nødt til 12(1)
være vant til 5(2)
våge 6(6)

Y

ytre 14(1)
ytringsfrihet: se side 110

Æ

ære 11(4)

Ø

ødelegge 4(3)
øke 1(6)
øse 6(6)
østover 13(1)
øve seg 2(5)

Illustrasjoner

Illustratører:

Statens kartverk: Kart foran.

Alistair Dinwiddle, Liber/Sverige og Cappelen Damm: Kart bak.

John Arne Eidsmo: 53.

Solveig Lid Ball: 108, 109, 136.

Greg Seal: 167.

Ottar Hellevik/Norsk Monitor: Kulturelle hovedtrender i Norge. © 2012 Ipsos. All rights reserved. Contains Ipsos' Confidential and Proprietary information and may not be disclosed or reproduced without the prior written consent of Ipsos/IPSOS MMI: 27, 134.

Bildesamlinger:

Rude/Oslo Museum: 23.

Oslo Museum: Rigmor Delphin 43.

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek: Arbeiderbladet 144n.

Ryfylkemuseet: 145.

Norsk folkemuseum: s. 54, 63n, 115.

Østfold fylkes billedarkiv: Leif Ringsby 112.

Romsdalsmuseet: Nesset kommune 113.

Oslo byarkiv: 114.

Maihaugen: Hans H. Lie 118.

Cappelen Damms arkiv: 156.

Nationaltheatret: 158.

O. Væring: Theodor Kittilsen, 69, 72ø, Nikolai Astrup 84n,

Hans Dahl 111, Erik Werenskiöld 116.

Foto:

Aksel Borgen/Aftenposten: 16

Kristin Folsland Olsen/www.folsland.no: 122

All Over Press: Jorma Valkonen/IBL Bildbyrå 30

NTB Scanpix: Pixtal (RF) 9, Scott Tysick 19, Scanpix 22n,

JM Fotografie: 26, Oleg Kozlov 28, Mark Leibowitz 33,

Tore Wuttudal 34, Andrey Armyagov 38, Katrine Nordli 42,

Stian Lysberg Solum 48, Robert Harding Images 50, 99,

Terje Bendiksby 52, Christian Fougner 55, trendobjects 59,

Johannes Haugan 60, Luca Kleve-Ruud 62n, Jan Sochor/Demotix 63ø, AFP Photo/STR 64, Erik Thorberg 65, AP Photo/file 66, paulrommer 72øv, Ekaterina Garyuk 72m, scol22 62v, nupsik284 62hn, xalanx 73, Steinar Myhr 74, Sverre Dalland 75, Pål Hermansen NN/Samfoto 80, Kadmy 82, 88hø, Bjørn Thunæs/VG 84ø, oni 87v, Elenathewise 87h, JackF 88øh, Roger Hardy 88hn, malajscy 88vn, Sergey Peterman 89ø, Duris Guillaume 89n, Tyler Olson 90, Rob Byron 92, Peter Atkins 96øv, Cherry-Merry 96øv, Minerva Studios 96hv, gpointstudio 96m, Håkon Mosvold Larsen 97, Subbotina Anna 100, NLshop 101hø, maxutov 101hn, fotoaldente 101v, Daniel Tejedor hø, Reuters 102vø, Håkon Mosvold Larsen 102n, Lise Åserud 103, Konstantin Sutyagin 105, Pixel Memoirs 107ø, jogyx 110, Scanpix 120, JackF 121, Trym Ivar Bergsmo/Samfoto 123hø, Sindre Ellingsen 124, Roger Hardy 125, Frode Hansen/VG 127, Helge Sunby 129, Heiko Junge 130, 149n, asife 135, Stian Lysberg Solum 141, S. Struck/Demotix 143ø, Vegard Grøtt 143, Berit Roald 144ø, bjonesphotography 149ø, Svein Erik Dahl 154hø, Gorm Kallestad 154hn, Bård Løken vn, Øystein Søbye hø, Steinar Myhr/NN/Samfoto 161, boophotography 162, Joshua Rainey 165, Vladimir Melnikov 172, Mr Twister 174, Andrey Kuzmin 175, Lars Johansson 176, vencav 177.

Thinkstock: 47ø, 76, Hemera 10, 137, 151, Konstantin Kamenetskiy/Hemera 49, Michael Blann/Digital Vision 119, Hans Hansen/Digital Vision 135øm, Ingram Publishing, 135nm, Photodisc 140, iStock: s.11, 13ø, 22ø, 24, 25, 32, 36, 40, 41øh, 44, 61ø, 61n, 62ø, 62m, 123hø, 123n, 128, 131, 133, dan talson 135ø, Valpazou 135n, 138ø, 142, 146, Marchcattle 147, 152, 164, 166, 168, Yuria Ibarra 171, 173, Purestock 12, 13n, 155, Steve Hix/Somos Images/Fuse 14, Design Pics 18, Moodboard 20, 41øv, Stockbyte 35, Valueline 41n, Creatas 47n, Photos.com/GettyImages 107n, 139n, Ingram Publishing 148, Janie Airey/Digital Vision 169.

STEIN PÅ STEIN

TEKSTBOK

Stein på stein er et læreverk for voksne som lærer norsk.

Læreverket består nå av:

- Tekstbok
- Arbeidsbok
- Elev-cd til tekstboka
- Lærer-cd til arbeidsboka og lærerressursen
- Ordlister
- Nettressurs for kursdeltakere og lærere:
steinpastein.cappelendamm.no

Læreverket er tilrettelagt for undervisning på Spor 2 og 3 etter *Læreplan i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere*, nivå B1.

Målet med *Stein på stein* er å utvide kursdeltakernes kjennskap til norsk språk og norske samfunnsforhold. *Stein på stein* har en oversiktlig oppbygning og jevn progresjon slik at det er enkelt å bruke både for kursdeltakere og lærere.

Stein på stein passer for kursdeltakere som har gjennomgått *På vei* eller et annet begynnerverk som dekker opplæringen på nivå A1 og A2. Forfatterne har også utgitt *Her på berget* for nivå B2. Forfatterne har lang undervisningserfaring fra Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo.

